LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
Kauppatieteellinen tiedekunta
Laskentatoimi

Päivi Tynnilä

KESTÄVÄ KEHITYS JA YRITYSVASTUU – YRITYSVASTUUN RAPORTOINTI SUOMALAISISSA PÖRSSIYRITYKSISSÄ

Työn ohjaaja/1.tarkastaja: professori Satu Pätäri

2. tarkastaja: professori Jaana Sandström

TIIVISTELMÄ

Tekijän nimi: Päivi Tynnilä

Tutkielman nimi: Kestävä kehitys ja yritysvastuu – yritysvastuun raportointi suomalaisissa pörssiyrityksissä

Tiedekunta: Kauppatieteellinen tiedekunta

Maisteriohjelma: Laskentatoimi

Tutkielman valmistumisvuosi: 2013

Pro gradu –tutkielma: Lappeenrannan teknillinen yliopisto
119 sivua, 13 kuviota, 9 taulukkoa ja 3 liitettä

Tarkastajat: professori Satu Pätäri
professori Jaana Sandström

Hakusanat: yritysvastuu, yritysvastuun raportointi, taloudellinen vastuu, GRI

Keywords: corporate social responsibility, sustainability reporting, economic responsibility, GRI

Yritysvastuun ja kestävän kehityksen merkitys yritystoiminnassa kasvaa jatkuvasti tuoden mukanaan myös uusia vaatimuksia yrityksen toiminnalle ja raportoinnille. Tämän tutkimuksen tavoitteena on antaa kokonaiskuva yritysvastuun raportoinnista suurissa suomalaisessa pörssiyhtiössä. Tutkimuksessa selvitetään myös GRI:n merkitystä raportoinnissa ja sen taloudellisten indikaattoreiden hyödyntämistä. Tutkimuksessa analysoidaan tarkemmin yritysvastuun taloudellista ulottuvuutta, mittareita ja tavoitteita ja tarkastellaan, onko niissä havaittavissa toimialakohtaisia eroja. Tutkimus on kvalitatiivinen, mutta siinä on hyödynnetty myös määrällistä analyysiä. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu 26 suuren suomalaisen pörssiyhtiön vuoden 2010 yritysvastuuraporteista ja vuosikertomuksista.

Suurin osa kohdeyrityksistä raportoi yritysvastuusta, mutta raportoinnin laajuudessa on eroja. Yritykset julkaisevat toteumatietoja laajemmin kuin tavoitteita. Tavoitepoikkeamien analysointi on vielä vähäistä. Rahoitustoimiala raportoi yritysvastuusta muita toimialoja vähemmän. Kaksi kolmasosaa tutkimuksen kohdeyrityksistä ilmoitti soveltavansa GRI:n mukaista raportointiohjeistoa. Yritysten väliset erot raportointiohjeiston soveltamisen välillä ovat suuret. Merkittäviä toimialakohtaisia eroja yritysvastuun tai taloudellisen vastuun raportoinnissa ei ole.

ABSTRACT

Author:	Päivi Tynnilä
Title:	Sustainable development and corporate social responsibility – corporate responsibility reporting in Finnish listed companies
Master's Programme:	LUT, School of Business
Programme:	Accounting
Year:	2013
Master's Thesis:	Lappeenranta University of Technology 119 pages, 13 charts, 9 tables and 3 appendixes
Examiners:	professor Satu Pätäri professor Jaana Sandström
Keywords:	corporate social responsibility, sustainability reporting, economic responsibility, GRI

The importance of corporate responsibility and sustainability development in business continues to grow. This also brings new demands on the company's operations and reporting. The aim of this study is to provide an overview of corporate responsibility reporting in large Finnish listed company. The study also investigates the importance of GRI reporting, and the utilization its economic indicators. The study will analyze in more detailed the economic dimension of corporate responsibility, indicators and targets, and examine whether there are noticeable differences in industry-specific. The study is qualitative, but quantitative analysis has also been used. The empirical material consists of 26 large Finnish listed companies' corporate responsibility reports and annual reports covering year 2010.

Most of the target companies reported on corporate responsibility, but there are differences concerning the extent of reporting. Companies publish their actual figures more widely than goals. The analyses related to deviations are still slight. Financial companies reported on corporate responsibility issues less than other sectors. Two-thirds of the target companies utilized the GRI reporting guidelines in their CSR reporting. The level of utilization varies between companies. There are no significant sectoral differences in corporate responsibility and financial responsibility reporting.

ALKUSANAT

Aluksi haluan kiittää yliopistoa ja sen ilmapiiriä siitä, miten hyvin se kannustaa ja tukee aikuisopiskelijoita opinnoissa. Graduni valmistumisesta kiitokset kuuluvat Satu Pätärille ja Jaana Sandströmille. Satu Pätäri toimi graduni ensimmäisenä tarkastajana. Hänen tukensa, neuvonsa ja ohjauksensa oli graduni valmistumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Jaana Sandströmin rooli ja opastus gradunteon alkuvaiheessa oli merkittävää oikean suunnan löytämisessä.

Tapanani ei ole ollut jättää asioita kesken vaan viedä ne sitkeästi loppuun asti. Niin tälläkin kertaa, vaikka gradun tekeminen vei enemmän aikaa kuin alun perin suunnittelin. Työn ja gradun tekemisen yhteensovittaminen on ollut haastavaa ja välillä hyvin rankkaa. Onneksi se on ollut myös palkitsevaa ja sen turvin jaksoin työskennellä ja saada gradun valmiiksi.

Lopuksi haluan kiittää perhettäni ja läheisiäni siitä tuesta, jota opiskelujeni ja gradun teon aikana olen saanut. Tulevaisuudessa aikaa jää nyt muuhunkin kuin kirjoittamiseen.

Lappeenranta lokakuu 2013

Päivi Tynnilä

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 7
1.1 Tutkimuksen tausta 7
1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset 10
1.3 Tutkimusmenetelmä ja aineisto 12
1.4 Aikaisempi tutkimus aiheesta ja keskeinen kirjallisuus 14
1.5 Tutkimuksen rakenne 17
2 YRITYSVASTUU JA KESTÄVÄ KEHITYS 19
2.1 Keskeiset käsitteet 19
2.2 Sosiaalisen vastuun historia ja kehitys 23
2.3 Yritysvastuun näkökulmat ja ulottuvuudet 26
2.4 Yritysvastuun hyödyt ja haitat 29
2.5 Sidosryhmät ja niiden merkitys 34
2.5.1 Sidosryhmien jako 34
2.5.2 Sidosryhmäteoria 38
2.6 Taloudellinen vastuu 41
2.6.1 Riskienhallinta 42
2.6.2 Taloudellisen vastuun tavoitteet ja mittarit 43
2.6.3 Kannattaako yritysvastuu myös taloudellisesti – tutkimustuloksia 47
3 YRITYSVASTUUN RAPORTOINTI 53
3.1 Yritysvastuuraportoinnin kehittyminen 54
3.2 Raportoinnin viitekehys 57
3.3 Raportointia koskevat ohjeistukset ja aloitteet 59
3.4 Global Reporting Initiative 63
3.4.1 GRI:n raportointiviitekehys ja raportointiohjeisto 64
3.4.2 GRI:n mukainen taloudellinen vastuu 70
3.4.3 Arviointia GRI:n käyttökelpoisuudesta 73
4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN OSUUS 77
4.1 Tutkimusprosessin kuvaus 77
4.2 Yritysvastuun raportoinnista 80

4.2.1 Yritysvastuusta raportoivien yritysten määrä 80
4.2.2 Yritysvastuun näkökulmien raportointi 81
4.2.3 Yritysvastuun tavoitteet ja niiden toteutumisen raportointi 82
4.3 GRI:n merkitys raportoinnissa 84
4.3.1 GRI:n soveltaminen yritysvastuuraportoinnissa 84
4.3.2 GRI-ohjeiston sovellustasot 86
4.3.3 Raportoidut taloudellisen vastuun GRI-indikaattorit 88
4.4 Taloudellinen vastuu ja toimialakohtainen vertailu 90
4.4.1 Taloudellinen vastuu ja sen mittarit 90
4.4.2 Toimialakohtainen vertailu 92
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET 95
5.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin 95
5.2 Johtopäätökset 97
5.3 Tutkimuksen rajoitukset 103
5.4 Jatkotutkimusehdotukset 104
LÄHTEET 107
LIITTEET

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Yritysvastuun ja kestävän kehityksen merkitys yritystoiminnassa kasvaa jatkuvasti tuoden mukanaan myös uusia vaatimuksia yrityksen toiminnalle ja raportoinnille. Globalisaation myötä yritysvastuun merkitys on entisestään korostunut. Yritysvastuu linkittyy vahvasti yrityksen strategiaan, visioon ja arvoihin. Sen on katsottu olevan myös keskeinen osa yrityksen liiketoimintaa ja hyvin hoidettuna tuovan yritykselle jopa kilpailuetua. Yritysvastuu voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat taloudellinen vastuu, ympäristövastuu ja sosiaalinen vastuu. Ulottuvuudet linkittyvät tiiviisti toisiinsa.

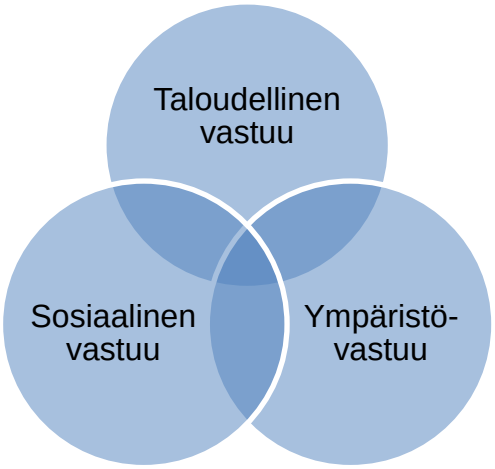

Kuvio 1. Yritysvastuun ulottuvuudet (Montgomery & Sanches 2002, 31)

Kestävä kehitys ei ole vain valtioiden ja yhteiskunnan asia vaan myös yritysten. Kestävän kehityksen edistäminen ilman suuryritysten osallistumista on vaikeaa. Nykyään yhä useammat yritykset ymmärtävät, että kestävä menestys riippuu eri sidosryhmistä ja niiden tarjoamista resursseista. Tämä ei koske pelkästään aineellisia resursseja vaan myös aineettomia kuten työntekijöiden osaaminen. Haasteena on se, että yritysten on kyettävä osoittamaan, miten ne toimivat kestävän kehityksen hyväksi. Yritysvastuu voidaan nähdä yhtiön

sitoutumisena käyttäytyä sekä sosiaalisesti että ekologisesti vastuullisesti samalla kun se pyrkii saavuttamaan taloudelliset tavoitteensa. (Zink & Steimle 2007, Isaksson & Steimle 2009, 170 mukaan)

Koska kestävästä kehityksestä ja yritysvastuusta on tullut entistä vahvemmin osa tavanomaista liiketoimintaa, asiakkaat ja muut sidosryhmät odottavat, että yritykset raportoivat yritysvastuusta. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden merkitys korostuu ja siihen liittyy myös vaatimus yritysvastuuraportin julkaisemisesta. (Isaksson & Steimle, 2009, 168-169) Yritysvastuun raportointi on yritykselle keino raportoida tietoa päätöksenteon tueksi, lisätä yrityksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä suhteessa sidosryhmiinsä ja luoda perustaa yritysvastuusta käytävälle keskustelulle. Yritysvastuuraportissaan yritys voi kertoa eri sidosryhmilleen muun muassa toiminnastaan, sen vaikutuksista ympäristöön ja yhteiskuntaan sekä kestävään kehitykseen liittyvistä tavoitteistaan ja toimenpiteistään. (Niskala & Tarna 2003, 14)

Yritysvastuuseen liittyvä raportointi on alkanut parikymmentä vuotta sitten, jolloin julkaistiin ensimmäiset ympäristöraportit. Vuosien saatossa raportointi on ympäristönäkökulman lisäksi laajentunut sisällyttämään myös sosiaaliset ja taloudelliset näkökohdat ("ihmiset, maapallo, voitto”). Samalla myös huomio organisaatioon ja sen suoritukseen on kasvanut. Tämän myötä yritysvastuuraporttien nykyisten ja potentiaalisten lukijoiden määrä on laajentunut kattamaan sekä ulkoiset että sisäiset sidosryhmät mukaan lukien osakkeenomistajat. (Kolk 2008, 3)

Yritysten raportointikäytännöt yritysvastuun suhteen vaihtelevat. Yksi syy tähän on se, että yritysvastuun raportointi pohjautuu vapaaehtoisuuteen. Yrityksen eri sidosryhmien paineet ja tarpeet ovat johtaneet siihen, että yhä useampi yritys raportoi yritysvastuusta. Kuluttajien ympäristötietoisuus sekä vaatimukset koko toimitusketjun vastuullisuudesta ovat kasvaneet ja lisänneet

avoimuuden ja läpinäkyvyyden tarvetta yrityksen toiminnassa ja raportoinnissa. Sosiaalisen median vaikutus on kasvanut ja kasvaa edelleen ja huonot uutiset jakaantuvat sen avulla nopeasti ja tehokkaasti. Vastuullinen sijoittaminen on lisääntynyt ja kasvattanut omalta osaltaan myös raportoinnin tarvetta. Ilman raportointia myös yritysvastuun seuranta ja johtaminen on vaikeaa.

Osa yrityksistä julkaisee erillisen yritysvastuuraportin tai tiedot löytyvät yrityksen kotisivuilta. Osalla yrityksistä yritysvastuuosuus sisältyy yrityksen vuosikertomukseen ja erillistä yritysvastuuraporttia ei ole. Osa suomalaisista pörssiyhtiöistä on tehnyt yritysvastuuraportteja jo 2000–luvun alusta lukien ja ne ovat saaneet raporteistaan myös kansainvälistä tunnustusta.

Viime vuosien aikana on julkaistu erilaisia suosituksia ja ohjeita yritysvastuun raportointia varten. Niiden tarkoituksena on tukea yrityksiä luomaan raportti, joka yhdistää sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset liiketoimintaan. Näkyvin ja eniten käytetty on Global Reporting Initiative (GRI) ohjeisto. (Isaksson & Steimle 2009, 175) Global Reporting Initiative (GRI) on kansainvälinen aloite, jonka päämääränä on luoda toimintamalli yritysten ja organisaatioiden yritysvastuun raportointiin ja ohjata hyvän yritysvastuuraportoinnin käytännön kehittymistä. Tavoitteena on, että GRI:n avulla yritys voisi antaa riittävän ja tasapainoisen kuvan toiminnastaan ja tuloksistaan taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun osa-alueilla. Erityisesti sidosryhmien näkökulmasta tärkeää on, että GRI-raportoinnin käyttäminen parantaa yritysten yritysvastuuraporttien vertailukelpoisuutta. (Niskala et al. 2003, 89)

Yrityksen taloudellinen menestys luo pohjan yrityksen kasvulle ja kehitykselle ja mahdollistaa sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun toteuttamiselle käytännössä. Yhteiskuntavastuuta, yritysvastuuta ja kestävää kehitystä on tutkittu viime vuosina laajasti. Tutkimusaiheen mielenkiintoisuutta ja painottumista taloudelliseen vastuuseen lisää aiheen ajankohtaisuus, monimuotoisuus sekä

se, että yritysvastuuta ei ole tutkittu taloudellisen vastuun näkökulmasta yhtä paljon kuin ympäristövastuun näkökulmasta. Kuten tämän tutkimuksen empiirisessä osuudessa ilmenee, niin myös isojen yritysten välillä näyttää olevan merkittäviä eroja siinä, miten ne ovat yritysvastuuta ja erityisesti taloudellisesta vastuusta raportoineet ja sen tuloksia analysoineet.

1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset

Yritysvastuu ei ole yrityksen liiketoiminnasta erillinen osa vaan kuuluu olennaisena osana yrityksen liiketoimintaan. Tämän takia myös yritysvastuun tuloksia on ryhdytty mittamaan ja niille on asetettu tavoitteita, joita seurataan. Global Reporting Iniative's (GRI) sisältää puitteet, periaatteet ja rakenteet yritysvastuun raportoinnin suhteen. GRI-ohjeistus käsittää myös keskeisimmät tunnusluvut yritysvastuun kolmen ulottavuuden suhteen. GRI-ohjeistuksen ensimmäinen versio julkaistiin vuonna 1999. Ohjeistusta ja raportointiviitekehystä on vuosien myötä kehitetty eri alojen asiantuntijoiden muodostamissa työryhmissä. GRI:n raportoinnin viitekehystä käytetään tällä hetkellä laajasti ja maailmanlaajuisesti yritysvastuun raportointiin. (Niskala & Pajunen & Tarna-Mani 2009, 93-98).

Yritykset esittävät omissa yritysvastuuraporteissaan ja vuosikertomuksissaan kyseessä olevalle yritykselle ja sen liiketoiminnalle olennaisia ja keskeisiä yritysvastuuseen liittyviä toimenpiteitä ja näihin liittyvä tunnuslukuja. Tämä on yksi syy siihen, miksi yritysten yritysvastuun tunnusluvut eroavat toisistaan. Esimerkiksi Wärtsilällä on yhtenä yritysvastuun tunnuslukuna tapaturmataajuus. (Wärtsilä 2011). Wärtsilä on teollinen yritys ja siellä tapaturmat ovat paljon yleisempiä kuin esimerkiksi tilintarkastusalalla. Yritykset ovat myös eri vaiheessa yritysvastuun raportoinnin suhteen. Osa yrityksistä on tehnyt sitä jo vuosia, osa yrityksistä on vasta aloittanut tai suunnittelee aloittavansa.

Edellä mainitut tekijät heijastuvat myös tutkimuksen tavoitteeseen ja tutkimusongelmaan. Tutkimuksen päätavoitteena on antaa kokonaiskuva yritysvastuun raportoinnista 26 suuressa suomalaisessa pörssiyhtiössä vuoden 2010 yritysvastuuraporttien ja vuosikertomusten perusteella. Tutkimus painottuu erityisesti taloudelliseen vastuuseen. Tutkimuksessa selvitetään GRI:n merkitystä raportoinnissa ja sen taloudellisten indikaattoreiden hyödyntämistä. Tutkimuksessa analysoidaan lisäksi tarkemmin yritysvastuun taloudellista ulottuvuutta, mittareita ja tavoitteita ja tarkastellaan, onko niissä havaittavissa toimialakohtaisia eroja. Tutkimuksessa on käytetty raportoinnin näkökulmaa.

Työn tutkimusongelmana on

- Mitä suuret suomalaiset pörssiyhtiöt ovat raportoineet yritysvastuusta vuoden 2010 yritysvastuuraporttien ja vuosikertomusten perusteella?

Työn alaongelmina ovat

- Mikä on GRI:n merkitys raportoinnissa ja miten laajasti GRI:n taloudellisia indikaattoreita on hyödynnetty?
- Minkälaisia mittareita ja tavoitteita yritykset ovat käyttäneet taloudellisen vastuun mittaamisessa ja onko havaittavissa toimialakohtaisia eroja?

Tutkimuksessa pyritään selvittämään, kuinka moni suuri suomalainen pörssiyritys raportoi yritysvastuusta, mitä näkökulmia ne raportoivat, onko yritysvastuulle asetettu tavoitteita ja onko tavoitteiden toteutumisesta raportoitu.
Tutkimuksen ensimmäisessä alaongelmassa keskitytään GRI:n merkitykseen raportoinnissa. Tavoitteena on kuvata, kuinka laajasti GRI:tä on sovellettu, mikä on GRI:n ja Global Compact:in välinen yhteys raportoinnissa ja mitä taloudellisen vastuun GRI-indikaattoreita yritykset ovat raportoinnissaan käyttäneet. Toisessa alaongelmassa analysoidaan tarkemmin yritysvastuun taloudellista ulottuvuutta, mittareita ja tavoitteita ja tarkastellaan, onko niissä ha-

vaittavissa toimialakohtaisia eroja. Tutkimuksessa ei tarkemmin analysoida mahdollisten tavoitepoikkeamien syitä.

Tutkimuksen kohdeyrityksiksi on rajattu Helsingin Pörssin suuret suomalaiset yritykset vuoden 2011 huhtikuun tilanteen mukaisesti. Tutkimusmateriaali pohjautuu edellä mainittujen yritysten vuodelta 2010 raportoimiin yritysvastuun näkökulmiin ja niistä erityisesti taloudelliseen vastuuseen. Empiiristä aineistoa ei ole tutkimuksen edetessä rajattu, vaikka siinä on ollut yrityskohtaisia eroja ja tutkittavan aineiston määrä on ollut laaja. Empiirisen aineiston laajuudesta johtuen tutkimusaineiston analyysi ei sisällä eri vuosien vertailua, vaikka näin saataisiinkin kuva siitä, millaisia taloudellisen vastuun mittareita yritykset ovat käyttäneet ja miten mittarit ja tulokset ovat kehittyneet ja muuttuneet vuosien mittaan.

Tutkimus ei sisällä yritysvastuun raportointiprosessin kuvausta. Tutkimuksen näkökulma keskittyy GRI-ohjeistuksen taloudellisen vastuun toimintaindikaattoreihin ja niiden näkökantoihin (Taloudellinen toiminta EC1 – EC4, Markkina-asema EC5 – EC7 ja Välilliset taloudelliset vaikutukset EC8 – EC9). Edellä mainitut indikaattorit on tarkemmin kuvattu tämän tutkimuksen kappaleessa 3.4. GRI-ohjeistuksen sosiaalisen vastuun mittareista löytyy mm. henkilöstön koulutukseen liittyviä tunnuslukuja. Niitä ei tässä tutkimuksessa ole hyödynnetty, vaikka henkilöstön osaamisella voidaan olettaa olevan vaikutusta yrityksen menetykseen, kasvuun ja tuloksentekokykyyn.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus pohjautuu todellisen elämän kuvaamiseen ja sen tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Sille on tyypillistä lisäksi se, että ob-

jektiivisuutta ei voi saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tutkija ja se mitä tiedetään kietoutuvat tiiviisti toisiinsa. Arvot muovaavat sitä, miten pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, joten tutkija ei voi sanoutua irti arvolähtökohdista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on ennemminkin tavoitteena löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161)

Hirsjärven et al. (2009) kokoamista kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillistä piirteistä tälle tutkimukselle on ominaista erityisesti seuraavat piirteet

- *Kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen*.
- *Tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä.*
- *Käytetään induktiivista analyysiä* (Hirsjärvi et al. 2009, 164)

Empiirisen tutkimusaineiston muodostavat NASDAQ OMX -konsernin Helsingin Pörssin suurten suomalaisten pörssiyritysten vuoden 2010 vuosikertomukset sekä kestävän kehityksen -raportit/yritysvastuuraportit. Edellä mainittuja yrityksiä oli 26 (liite 1). Valitsemalla kohdejoukoksi pörssin suuret yritykset pyrittiin varmistamaan se, että tutkimusaineistoa saatiin sekä määrällisesti että laadullisesti riittävä määrä, koska suuret yritykset ovat aktiivisempia raportoijia kuin pienet yritykset.

Tutkielma aloitettiin tutustumalla laajasti yritysvastuuseen ja kestävään kehitykseen liittyvään teoriaan kokonaiskuvan saamiseksi. Materiaalia löytyi paljon, sillä kestävä kehitys ja yritysvastuu on erittäin suosittu tutkimusaihe. Teoriaosuudessa keskityttiin erityisesti taloudellisen vastuun näkökulmaan ja raportointiin. Tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ollut teorian tai hypoteesien testaaminen vaan tutkimuksessa keskityttiin empiirisen aineiston mahdollisimman monipuoliseen tarkasteluun.

Empiiristä aineistoa analysoitiin, kvantifioitiin, peilattiin teoriatietoon, pyrittiin tulkitsemaan tuloksia ja löytämään vastaukset tutkimusongelmaan ja alaongelmiin. Aineistoon sovellettiin myös määrällistä analyysiä niin, että empiirisestä aineistosta saatavat mittarit luokiteltiin eri luokkiin ja laskettiin, kuinka usein eri mittarit toistuvat aineistossa. Tarkempi kuvaus tutkimusprosessista on kappaleen 4 alussa.

1.4 Aikaisempi tutkimus aiheesta ja keskeinen kirjallisuus

Yritysvastuusta, kestävästä kehityksestä ja yhteiskuntavastuusta löytyy erittäin laajasti sekä kotimaista että ulkomaista kirjallisuutta. Sirpa Juutisen ja Maj-Lis Steinerin kirjoittama ”Strateginen yritysvastuu” on hyvä käsikirja aiheesta. Se tarjoaa käytännönläheisen näkökulman yritysvastuuseen. Kirjassa kuvataan muun muassa yritysvastuuseen liittyviä käsitteitä, sen eri vaiheita, yhteiskunnallista merkitystä, yritysvastuuta prosessina sekä yritysvastuun raportointia ja varmentamista. Yritysvastuuta käsitellään kirjassa vahvasti liiketoiminnan näkökulmasta. (Juutinen & Steiner 2011)

Toinen suomenkielinen kirja, jota tutkimuksessa on hyödynnetty, on Mikael Niskalan, Tomi Pajusen ja Kaisa Tarna-Manin kirjoittama ”Yhteiskuntavastuun raportointi”. Pääpaino kirjassa on sen nimen mukaisesti raportoinnissa ja erityisesti GRI-ohjeiston mukaisessa raportoinnissa, mutta se sisältää myös tietoa yhteiskuntavastuun sisällöstä, sen keskeisistä kansainvälisistä säädöksistä sekä sidosryhmien ja yhteiskuntavastuun välisestä suhteesta. (Niskala et al. 2009). Myös Niskalan ja Tarnan vuonna 2003 ilmestynyt kirja tarkasteli samaa aihetta.

Liisa Rohwederin (2004) ” Yritysvastuu – kestävää kehitystä organisaatiotasolla”, Petri Lehtipuun ja Susanna Monnin (2007) ” Synergia, Vastuullisen yritystoiminnan menestysmalli” ja Eva Heiskasen (2004) toimittama ”Ympäris-

tö ja liiketoiminta” käsittelevät muun muassa vastuullista yritystoimintaa ja sen johtamista, sidosryhmiä ja niiden merkitystä sekä vastuullisesta toiminnasta mahdollisesta saatavaa kilpailuetua.

Ulkomaisesta kirjallisuudesta hyödynnettiin muun muassa Rory Sullivanin vuonna 2011 ilmestynyttä kirjaa “Valuing corporate responsibility –How do investor really use corporate responsibility information?”, jossa Sullivan keskittyy erityisesti yrityksen ja sijoittajien väliseen suhteeseen, vastuulliseen sijoittamiseen ja sijoittajien tarvitsemaan informaatioon. William B. Werther, Jr. ja David Chandler (2006) painottuvat kirjassaan “Strategic corporate social responsibility – Stakeholders in a global environment” sidosryhmänäkökulmaan.

Ympäristövastuun vaikutuksista yritysten taloudelliseen vastuuseen on tehty enemmän tieteellistä tutkimusta kuin sosiaalisen vastuun vaikutuksista. (Lankoski 2008b) Vastuullisuudesta ja sen vaikutuksista yrityksen taloudellisen menestykseen ovat kirjoittaneet muun muassa Aras, Aybars & Kutlu (2010), Brammer & Millington (2008), Margolis & Walsh (2003), McWilliams & Siegel (2000), Orlitzky, Schmidt & Rynes (2003) meta-analyysissään ja Lankoski vuonna 2008 julkaisemassaan artikkelissaan sekä Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa. Tutkimuksen kappaleessa 2.7 käsitellään tarkemmin, millaisia tutkimustuloksia on saatu yrityksen vastuullisen toiminnan vaikutuksista yrityksen taloudelliseen tulokseen.

Tutkimusta varten luettiin yli 60 ulkomaalaista tieteellistä artikkelia. Tutkimuksessa hyödynnettävät tieteelliset artikkelit liittyvät yritysvastuun taloudellisen näkökulman ohella raportointiin, sidosryhmiin sekä mittaamiseen liittyviin näkökulmiin. Esimerkiksi Burrit & Schaltegger (2010), Gray (2006), Isaksson & Steimle (2009), Kolk (2008), Mio (2010), Morhardt (2009), Ballou, Heitger & Landes (2006) ovat tutkineet yritysvastuun raportointia. Tieteellisiä artikkeleita

sidosryhmänäkökulmasta ovat julkaisseet muun muassa Clifton & Amran (2010), Minoja, Zollo & Coda (2010), Moneva, Rivera-Lirio & Munoz-Torres (2007) sekä Zink (2005).

Yritysvastuun tulosten mittaamisesta ovat kirjoittaneet muun muassa Kanji & Chopr (2010), Smith & Sharicz (2011), Gates & Germain (2010). Useassa tieteellisessä julkaisussa on viitattu Archie B. Carollin (1999) artikkeliin ”Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct”, josta saa erinomaisen kuvan yritysvastuun historiasta. Myös John Elkingtonin (1997) julkaisua ”The Three Bottom of 21st Centry Business” on paljon siteerattu lähdeaineistoon kuuluvissa tieteellisissä artikkeleissa. Michael E. Porterin ja Mark R. Kramerin (2006) ”Strategy & Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility” kuvaa yrityksen kilpailukyvyn ja yritysvastuun välistä yhteyttä.

Yritysvastuun kolme ulottuvuutta: sosiaalinen vastuu, taloudellinen vastuu ja ympäristövastuu linkittyvät tiiviisti toisiinsa. Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu yritysvastuuseen liittyvästä kirjallisuudesta. Tutkimuksen teoriaosuus on painottunut erityisesti taloudellisen vastuun, taloudellisen tuloksen, taloudellisten mittareiden, taloudellisten tavoitteiden ja GRI:n mukaisen raportoinnin näkökulmiin seuraavana kuvatun teoreettisen viitekehyksen mukaisesti.

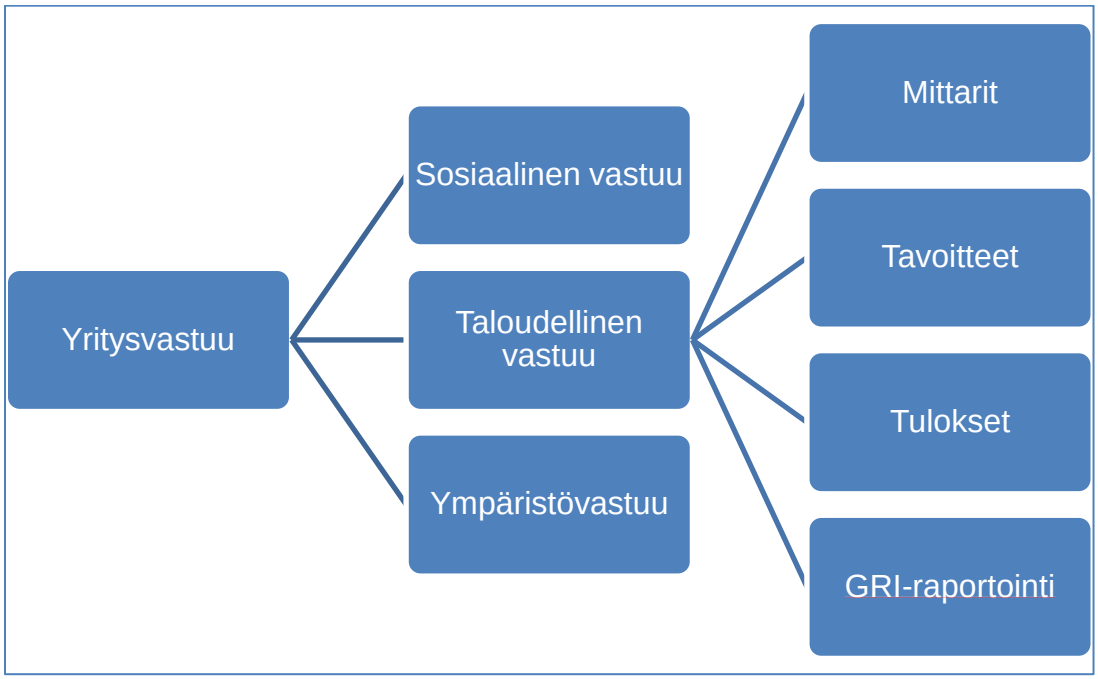

Kuvio 2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta, joista ensimmäisenä on johdanto. Siinä kuvataan aluksi tutkimuksen taustaa, tutkimusongelmaa, tutkimuksen tavoitteet sekä rajaukset. Tutkimusmenetelmä ja aineisto –osuudessa kerrotaan metodiset ratkaisut, miten tutkimustyössä edettiin ja minkälaista materiaalia tutkimusaineistosta poimittiin empiiristä osiota varten. Kappale päättyy tutkimuksen rakenteen kuvaamiseen.

Tutkimuksen seuraavat kaksi päälukua sisältävät teoreettisen osuuden. Niistä ensimmäisessä määritellään yritysvastuun ja kestävän kehityksen avainsanat ja käsitteet, kerrotaan historiasta ja kehityksestä sekä yritysvastuun eri ulottuvuuksista. Kappaleessa pohditaan myös yritysvastuun hyötyjä ja haittoja. Sidosryhmillä on merkittävä rooli yritysvastuun käytännön toteuttamisessa sekä yritysvastuun raportoinnin kohderyhmänä. Tässä osuudessa kerrotaan

tarkemmin sidosryhmistä, vuorovaikutuksesta niiden kanssa sekä tilivelvollisuudesta. Riskienhallinta on osa taloudellista vastuuta. Myös se kuvataan lyhyesti. Taloudellisen vastuun tavoitteet ja mittarit ovat seuraavana vuorossa. Yritysvastuun ja yrityksen tuloksen välisestä yhteydestä on tehty lukuisia tutkimuksia. Niitä käsitellään luvun lopussa.

Kolmas pääluku keskittyy yritysvastuun raportointiin. Siinä kuvataan yritysvastuuraportoinnin historiaa, kehitystä, viitekehystä, ohjeistuksia ja aloitteita. Raportointiohjeistoista Global Reporting Initiative käsitellään yksityiskohtaisemmin, jotta saadaan taustaa työn alaongelman selvittämistä varten. Osuudessa käydään tarkemmin läpi myös GRI:n taloudellisia indikaattoreita sekä arvioidaan GRI:n käyttökelpoisuutta yritysvastuun raportoinnissa.

Neljäs pääluku sisältää empiirisen osuuden. Kappaleen alussa kerrotaan tarkemmin tutkimusprosessista. Tämän jälkeen kuvataan, miten laajaa yritysvastuun raportointi on, mitä yritysvastuun näkökulmia on raportoitu, onko yritysvastuulle asetettu tavoitteita, miten laajasti GRI-ohjeistoa on sovellettu, mitä yritykset ovat raportoineet taloudellisesta vastuusta ja onko taloudellisen vastuun raportoinnissa toimialakohtaisia eroja.

Viides eli viimeinen kappale käsittää tutkimuksen johtopäätökset ja yhteenvedon tutkimustuloksista. Tutkimuksen arviointi ja ehdotukset jatkotutkimusaiheiksi ovat yhteenvedon lopussa.

2 YRITYSVASTUU JA KESTÄVÄ KEHITYS

Vastuullisuuden merkitys yritystoiminnassa kasvaa eikä sitä voi tällä hetkellä ohittaa missään liiketoiminnassa eikä missään organisaatiossa. Yritysten on tunnettava eri sidosryhmiensä odotukset nykyistä paremmin. Yritykset eivät toimi yhteiskunnasta ja ympäristöstä erillään, vaan ovat olennainen osa yhteiskuntaa ja niiden on huomioitava tämä toiminnassaan. (Juutinen et al. 2010, 19-20). Yritykset eivät voi enää pelkästään keskittyä uusien teknologioiden ja markkinoiden valloittamiseen, vaan yhtiöiden vallan kasvaessa ne joutuvat seuraamaan ja perustelemaan toimintansa vaikutuksia yhä paremmin (Heiskanen 2004, 9)

Yritysten toimintaympäristö muuttuu koko ajan. Globalisaatio, uusien talousalueiden kasvava merkitys, informaatioteknologian kehitys, eettinen sijoittaminen, muutokset säännöksissä, kilpailijoiden ja markkinoiden paineet sekä sidosryhmien kasvaneet vaatimukset ja tietoisuus kestävästä kehityksestä ovat tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet yritysten sitoutumiseen vastuulliseen toimintaan ja samalla myös lisänneet yritysten paineita toimia vastuullisesti. Muita vastuulliseen toimintaan vaikuttaneita tekijöitä ovat muun muassa Corporate Governance, uudentyyppiset vaatimukset globaaleille hallintokäytännöille, odotukset yritysten läpinäkyvyydestä, raportointivelvoitteet, kestävän kehityksen mittaaminen, uuden talouden mittarit ja erilaiset ratingit. (Niskala et. al 2009, 13)

2.1 Keskeiset käsitteet

Tutkimuksen keskeiset avainsanat ovat: kestävä kehitys, yritysvastuu, yhteiskuntavastuu, raportointi, GRI, taloudellinen vastuu, sidosryhmä. Seuraavana on lyhyesti tarkemmin näistä keskeisistä käsitteistä. Tutkimuksen johdannossa on jo aikaisemmin mainittu GRI:n mukaisesta raportoinnista ja kappalees-

sa 3 ”Yritysvastuun raportointi” käydään vielä tarkemmin GRI:tä läpi, joten sitä ei tässä yhteydessä erikseen käsitellä.

Kestävän kehityksen käsite on otettu kansainvälisessä keskustelussa käyttöön 1980-luvun lopulla YK:n alaisuuteen perustetun ympäristön ja kehityksen maailmankomission julkaiseman raportin ”Yhteinen tulevaisuutemme” myötä. Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio (the World Comission on Environment and Development) tunnetaan myös nimellä Bruntlandin komissio (Rohweder 2004, 15). Komission raportissa tähdennetään sitä, että taloudellinen kehitys ei ole mahdollista ilman sosiaalista ja ekologista kestävyyttä. Bruntlandin komission jo vakiintuneen määritelmän mukaan kestävä kehitys on ”kehitystä, joka vastaa nykypäivän tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta vastata omiin tarpeisiinsa”. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toimitaan niin, ettei vaaranneta tulevien sukupolvien toimintaedellytyksiä ja kasvun mahdollisuuksia. (Euroopan unioni 2011; Lehtipuu et al. 2007,62; Rohweder 2004, 15)

Yritysvastuuseen ja kestävään kehitykseen liittyvien käsitteiden lukuisuus, monenkirjavuus ja monitulkintaisuus aiheuttaa keskustelua, kysymyksiä ja jopa epäselvyyttä. Muun muassa kestävä kehitys, yhteiskuntavastuu, yritysvastuu, hyvä yrityskansalaisuus, vastuullinen yritystoiminta ja hyvä yrityskansalaisuus ovat käsitteitä, joita käytetään, kun puhutaan yritysten kantamasta vastuusta ja niiden vastuullisesta tavasta toimia. Vastaavia englanninkielisiä termejä ovat esimerkiksi sustainable development, corporate social responsibility, corporate responsibility, business responsibility, corporate sustainability, corporate citizenship ja business citizenship. (Werther & Chandler 2006, 6-7)

Woodin (2010) mukaan johtamistieteissä on jo noin 45 vuotta käsitelty yritysten yhteiskuntavastuun suorituskykyä ja sen sisarkäsitteitä kuten yhteiskuntavastuuta ja yrityskansalaisuutta. Tästä pitkäikäisyydestä huolimatta ala on

pysynyt kiistanalaisena, vakiintumattomana, epäselvänä ja vaikeasti tutkittavana. Vastuullisuus on pitkälti rinnastettu siihen, että "tehdään hyvää" ja tutkimus on painottunut yhteiskuntavastuun suorituskyvyn ja taloudellisen suorituksen väliseen tilastolliseen yhteyteen. Wood näkee, että edellä mainitut asiat ovat vaikuttaneet siihen, että yritysvastuun teoria ja mittaaminen eivät ole edistyneet. (Wood 2010, 50)

Käsitteiden epäselvyyteen vaikuttaa myös se, että vastuullinen yritystoiminta ymmärretään erilailla eri kulttuureissa. Hieman kärjistäen voidaan todeta, että amerikkalaisessa ajattelumallissa vastuu nähdään olevan yksilöiden, yrityksen johtajien, jotka toimivat esimerkkinä ja antavat henkilökohtaisen panoksensa hyväntekeväisyyteen. Euroopassa taas ajatellaan, että yrityksen pitää noudattaa hyvän yrityskansalaisuuden periaatteita. Japanissa on tyypillistä, että työsuhteet kestävät eliniän ja työantajat ovat mukana sosiaalisessa toiminnassa (Lehtipuu et al. 2007, 54).

Myös se, millainen rooli yrityksellä nähdään olevan suhteessa yhteiskuntaan ja ympäristöön, heijastuu siihen, miten vastuullisuus ymmärretään. Perinteisesti on ajateltu, että yrityksen tehtävä on tuottaa voittoa omistajille ja turvata toiminnan jatkuvuus. Vastuullisuuden suhteen on alettu pohtia, ollaanko yrityksille työntämässä tehtäviä, joista niiden ei oikeasti kuuluisi kantaa vastuuta. (Lehtipuu et al. 2007, 54)

Yritysvastuusta puhutaan paljon sekä tieteellisissä että yritysympyröissä. Quiroz-Onate ja Aitken (2007) väittävät, että huolimatta tai juuri siitä syystä, että yritysvastuu on muodissa, se on huonosti määritelty käsite, jota on tulkittu ja toteutettu useilla erilaisilla ja jopa ristiriitaisilla tavoilla. Nämä kirjoittajat korostavat, että tällä hetkellä ei ole yhtä selkeää ja yksimielistä määritelmää siitä, mitä yritysvastuu on tai sen pitäisi olla. Tämän takia ei ole olemassa selkeitä ja yksimielisiä ohjeita siitä, miten yritysten tai yksityisten organisaatioiden tuli-

si omaksua yritysvastuu. Ongelmana on myös puute yksinkertaisesta mittausjärjestelmästä, jolla voitaisiin mitata yritysvastuuta ja verrata yrityksiä keskenään. Tällä hetkellä on lukuisia työkaluja ja strategioita tätä tarkoitusta varten, mutta on mahdotonta tehdä luotettavia päätelmiä niiden perusteella. Tämä epäjohdonmukaisuus tekee yritysvastuusta vaikeasti mitattavan ja hankaloittaa sen kehityksen seurantaa. Yritysten on myös vaikea tietää, miten yritysvastuuta tulisi käytännössä noudattaa tai mitä tehdä sen eteen. (Quiroz-Onate & 2007, 79-81, Smith & Sharicz 2011, 74)

Tässä tutkimuksessa käytetään yläkäsitteenä *kestävää kehitystä*. Se sisältää yritysten toimien lisäksi julkisen sektorin, valtioiden hallitusten ja kansalaisjärjestöjen toimet. Yritys, joka omissa toimissaan toteuttaa ja edistää kestävää kehitystä, kantaa yritysvastuuta. *Yritysvastuu t*arkoittaa liiketoiminnan vastuullisuutta ja lainsäädännön vaatimusten ylittävien toimien suorittamista. Se on vastuuta oman toiminnan vaikutuksista, mutta yritys ei ota yhteiskunnalta sille kuuluvaa vastuuta. Yritysvastuu käsittää ne taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset, joita yrityksen liiketoiminnalla on yhteiskunnalle ja sidosryhmille. Yrityksen tavoitteena on vastata yhteiskunnan ja sidosryhmien odotuksiin käyttämällä hyväkseen niitä mahdollisuuksia, mitä liiketoiminta tarjoaa. Yrityksen on kuitenkin pyrittävä minimoimaan ne mahdolliset riskit, jotka asianomaisista vaikutuksista liiketoiminnalle koituvat. (Juutinen et al. 2010, 20-22, 30)

Yritysvastuu liittyy kiinteästi myös moraaliin, etiikkaan ja yrityksen arvoihin. Yrityksen yrityskulttuuri rakentuu yrityksen todellisten arvojen varaan. Yrityksen todelliset arvot ja kirjatut arvot eivät välttämättä ole sama asia. Todelliset arvot ovat niitä, joihin yrityksen henkilöstö uskoo ja joiden pohjalta se toimii. Niiden muotoutumiseen vaikuttaa yrityksen työntekijöiden moraali ja etiikka. Yrityksen todelliset arvot ohjaavat yrityksen toiminnan vastuullisuutta. (Roheweder 2004, 78-79)

Osa yrityksistä käyttää termiä *yhteiskuntavastuu*. Se sopii käytettäväksi erityisesti niille yrityksille, joilla on myös lakisääteisiä yhteiskunnallisia tehtäviä sekä kun keskustellaan esimerkiksi yritysvastuun historiallisista kehitysvaiheista, joissa yritysvastuutoiminta ei vielä ollut sen nykyisenkaltaisessa muodossaan. Yrityksen käytännön toimina kaikki edellä mainitut tarkoittavat suurin piirtein samaa. (Juutinen et. al 2010, 20-22, 30)

Sidosryhmät ja vuorovaikutus sidosryhmien kytkeytyy tiiviisti yrityksen vastuulliseen toimintaan. Yrityksen tulee huomioida toiminnassaan sidosryhmiensä odotukset. Vakiintuneen määritelmän mukaan sidosryhmillä tarkoitetaan kaikkia niitä tahoja, jotka vaikuttavat yrityksen toimintaan tai joihin yrityksen toiminta vaikuttaa.

Yhä enemmän vastuulliseen yritystoimintaan liittyvässä keskustelussa on noussut esiin myös ns. *arvoketjuajattelu.* Tällä tarkoitetaan sitä, että yrityksen tulee huomioida sidosryhmiensä lisäksi myös koko arvoketjuunsa liittyvät sekä välittömät että välilliset näkökohdat, jotka ovat sen vaikutuspiirissä. (Niskala et al. 2009, 23) Kuluttajien tietoisuus ja mielenkiinto yritysten vastuullista toimintaa kohtaan on kasvanut ja tämän myötä myös kuluttajien mielenkiinto koko arvoketjua kohtaan.

2.2 Sosiaalisen vastuun historia ja kehitys

Yritysten sosiaalisella vastuulla on pitkä ja monipuolinen historia. Carrollin mukaan on todisteita siitä, että yritysmaailmalla on ollut huoli yhteiskunnasta vuosisatoja. Tieteellisessä kirjallisuudessa yritysvastuu on kuitenkin pitkälti 20. vuosisadan tuote. Varsinkin viimeisten 60 vuoden aikana aiheesta on kirjoitettu runsaasti. (Carroll 1999, 268) Merkillepantavaa on, että jo vuonna 1946 yritysjohtajia haastateltiin sosiaalisesta vastuusta Fortune aikakausilehdessä. (Fortune 1946; mainittu Bowen 1953, 44; Carroll 1999, 268)

Varhaisimmissa yritysvastuuseen liittyvissä kirjoituksissa viitattiin useammin sosiaaliseen vastuuseen kuin yritysvastuuseen. Tämä saattoi johtua siitä, että yrityksillä ei ollut niin näkyvää ja määräävää asemaa kuin nykyään tai sitä ei ainakaan koettu sellaisena. Howard R. Bowenin vuonna 1953 julkaistua kirjaa ”Social Responsibilities of the Businessman” pidetään ensimmäisenä merkittävänä kirjana yritysvastuusta ja merkkinä modernin ajan alusta tämän aihealueen kirjallisuudessa. (Carroll 1999, 269)

Yritysvastuu on olennainen osa yrityksen toimintaa, jossa se vapaaehtoisesti edistää yhteiskunnan taloudellisia, ympäristöön liittyviä, eettisiä ja sosiaalisia investointeja. Organisaatioiden tulisi mitata näitä komponentteja, jotta saadaan positiivinen ja sopiva vaikutus sekä yhteiskuntaan että organisaatioon. Hyvä vastuullinen yritystoiminta on sitä, että yritys maksimoi sen myönteiset vaikutukset yhteiskuntaan ja samalla varmistaa myös hyvän tuloksen. (Kanji & Chopr 2010, 120)

Kanjin & Choprin (2010) mukaan yritysvastuu tarkoittaa sitä, että liiketoimintaa toteutetaan sosiaalisesti vastuullisella tavalla, jossa yritys

- sitoutuu eettisiin käytäntöihin työllisyyden ja työvoiman osalta parantamalla työpaikkoja ja -olosuhteita
- on mukana rakentamassa paikallisia yhteisöjä ja kommunikoi kyseisiä yhteisöjä niistä seurauksista, joista sen menettelytavoilla ja tuotteilla on
- sijoittaa sosiaalisen infrastruktuurin rakentamiseen
- edistää puhtaampaa ympäristöä, sen suojelua ja kestävää kehitystä sekä
- osallistuu hyvän hallintotavan mukaisesti taloudelliseen kehitykseen yleensä. (Kanji et al. 2010, 120)

Yritysten paineet tulla vastuullisimmiksi ja vihreämmiksi ovat kasvaneet. Monet sidosryhmät painostavat yrityksiä vähentämään niiden kielteisiä vaikutuk-

sia yhteiskuntaan ja luontoon. Tämän takia yritysvastuusta ja erityisesti ympäristöjohtamisesta on tulossa merkittävä osa yrityksen toimintaa. Olennainen kysymys on näiden näkökohtien ja taloudellisen suorituskyvyn välinen suhde. Alan kirjallisuudessa on esitetty, että vaikka vastuullisuuden ja taloudellisen suorituskyvyn välillä ei välttämättä ole positiivista yhteyttä, niin on silti toivottavaa yhteiskunnan näkökulmasta, että yritykset omaksuvat hyvät vastuullisuuden käytännöt. Amerikkalainen taloustieteilijä Howard R. Bowen totesi jo vuonna 1953, että yritysvastuu ei ole ihmelääke, joka parantaa yhteiskunnan sen kaikista epäkohdista, mutta se on tervetullut kehitys, johon yrityksiä tulee kannustaa ja tukea. Yrityksen johdolla on vastuu ja merkittävä rooli siinä, että yritys noudattaa niitä menettelytapoja ja seuraa niitä toimintalinjoja, jotka ovat toivottavia yhteiskunnan tavoitteiden ja arvojen kannalta. (Molina-Azorı'n, Claver-Corte, Lo'pez-Gamero & Tari 2009, 1081)

Merkittävin vastaväite yritysten vastuullisen toiminnan tärkeyteen liittyy Milton Friedmanin ajatukseen siitä, että yrityksen tärkein tehtävä ja vastuu on tuottaa mahdollisimman paljon voittoa osakkeenomistajilleen. Taloudellinen tulos on Friedmanin mukaan tärkeämpää kuin sosiaaliset tai ympäristönäkökulmat. Hän vastusti ajatusta yritysvastuusta sillä perusteella, että se tulee kalliiksi osakkeenomistajille ja uhkaa vapaan yrittäjyyden yhteiskunnan kivijalkaa. (Molina-Azorı'n et al. 2009, 1081-1082; Lehtipuu et al. 2007, 49-50, 57)

Yrityksen koon vaikutusta yritysvastuun toteuttamiseen on tutkittu jonkin verran. Morhardtin tutkimuksen mukaan yrityksen koolla on ainakin osittain vaikutusta yritysvastuuseen. Pienet yritykset eivät koe saavansa kilpailukykyistä etua siitä, että ne parantaisivat ympäristöään (Revellin & Blackburn, 2007; Simpson et al., 2004; Studer et al., 2006; Vazquez & Liston-Heyes, 2008, Morhardt 2009, 447 mukaan). Pienet yritykset, jotka kokevat, että niillä on alhainen vaikutus ympäristöönsä, todennäköisesti ohittavat sen ja ottavat täysin passiivisen asenteen (Buil-Carrasco et al. 2008; Morhardt 2009, 447 mukaan). Tämä saattaa koitua niiden omaksi vahingoksi. Uhkana on, että ne

eivät pääse mukaan suurten yritysten toimitusketjuun, vaikka vastuullisten käytäntöjen omaksuminen voisi antaa niille monia konkreettisia etuja (Welford & Frost 2006, Morhardt 2009, 447 mukaan). Keskisuurilla ja suurilla yrityksillä on kuitenkin enemmän erilaisia sisäisiä ja ulkoisia paineita osoittaa vastuullista toimintaa. (Buil-Carrasco et al. 2008, Morhardt 2009, 447 mukaan)

2.3 Yritysvastuun näkökulmat ja ulottuvuudet

Kestävällä kehityksellä on kolme ulottuvuutta, jotka ovat taloudellinen (profit), sosiaalinen (people) ja ekologinen/ympäristö (planet). Joskus myös kulttuurinen kestävyys liitetään kestävään kehitykseen (Lehtipuu et al. 2007,62).

Montgomery ja Sanches (2002) määrittelevät kestävän kehityksen kolme ulottuvuutta seuraavasti:

- taloudellinen ulottuvuus liittyy resurssien tehokkaaseen käyttöön
- ekologinen ulottuvuus koskee ennen kaikkea luonnonvarojen hallintaa
- sosiaalinen ulottuvuus liittyy suppeammassa mielessä työmahdollisuuksien tarjoamiseen yhtäläisin mahdollisuuksin eri yhteiskuntaluokkien välillä ja yhteiskunnan eettisiin kysymyksiin. Laajemmassa merkityksessä se kattaa kulutustottumukset ja sen erot. (Montgomery & Sanches 2002, 31)

Yrityksen **taloudellinen vastuu** käsittää kannattavuudesta ja kilpailukyvystä huolehtimisen, tehokkuuden ja taloudellisen suorituskyvyn varmistamisen. Myös omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen ja taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen yhteiskunnalle esimerkiksi veroja maksamalla kuuluvat taloudelliseen vastuuseen. Taloudellinen vastuu on perusedellytys sosiaalisen ja ympäristövastuun toteuttamiselle. Vain taloudellisesti vakaa ja kilpailukykyinen yritys pysyy huolehtimaan vastuullisuuteen liittyvistä velvoitteistaan. Menestyäkseen yrityksen on käyttäydyttävä vastuullisesti sidosryhmiään kohtaan ja

huolehdittava henkilöstöstään ja ympäristöstään. (EK 2011; Niskala et al. 2009, 19)

Ympäristövastuulla tarkoitetaan huolehtimista ja vastuuta ympäristöstä ja luonnonvaroista. Yrityksen on lisäksi pyrittävä minimoimaan oman toimintansa haitalliset ympäristövaikutukset. Yrityksellä on myös vastuu koko tuotteen elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista ja toiminnan arvoketjusta. (EK 2011; Lehtipuu et al. 2007, 63)

Sosiaalinen vastuullisuus käsittää henkilöstön hyvinvoinnin, koulutuksen ja motivoinnin, ihmisoikeuksien kunnioittamisen, tuoteturvallisuuden ja kuluttajansuojan. Olennainen osa sosiaalista vastuuta on avoin vuorovaikutus eri sidosryhmien kanssa sekä hyvät toimintatavat yritysverkostossa ja yhteiskuntasuhteissa. Sosiaaliseen vastuuseen liittyy myös lahjonnan vastainen toiminta sekä vastuullinen sijoittaminen. (EK 2011; Niskala et al. 2009, 20)

Kestävään kehitykseen ja yritysvastuuseen kytkeytyy keskeisesti myös käsite kolmoistilinpäätös (englanniksi triple bottom line, 3BL). Se juontaa juurensa 1990-luvun puoliväliin, jolloin se tuli osaksi kestävään kehitykseen liittyvää keskustelua. Monet organisaatiot kuten Global Reporting Initiative ovat hyödyntäneet ja edistäneet kolmoistilinpäätöksen periaatetta käytettäväksi yritysten raportoinnissa ja se on saavuttanut suuren menestyksen. Kolmoistilinpäätöksessä tavoitteena on yrityksen menestymistä mitattaessa, että sitä ei mitata vain pelkästään perinteisillä taloudellisilla mittareilla vaan sitä mitataan myös sosiaalisen ja ympäristövastuun näkökulmasta ja niihin liittyvillä mittareilla. (Markley & Davis 2007, 765-766) John Elkingtonia pidetään kolmoistilinpäätöksen kehittäjänä. Hänen mukaansa triple bottom line -konsepti pohjimmiltaan ilmaisee sitä tosiasiaa, että yritykset ja yhteisöt luovat arvoa monilla tavoin; sosiaalisesti, ympäristöllisesti tai taloudellisesti – tai sitten ne tuhoavat sitä. (Elkington 2006, 523-524)

Alla olevassa taulukossa on kolmoistilinpäätöksen rakenteen mukaisesti kuvattu niitä tekijöitä, jotka liittyvät yrityksen taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen. Hyvä hallintotavan merkitys luo pohjan yrityksen vastuulliselle toiminnalle ja sen merkitys on entisestään korostunut 2000-luvulla tapahtuneiden kirjapitoskandaalien myötä.

Hyvällä hallintotavalla saattaa olla suuri merkitys yrityksen suorituskyvylle. Läpinäkyvyys, tilivelvollisuus, vastuullisuus ja oikeudenmukaisuus ovat hyvään hallintotapaan liittyviä periaatteita. Ne liittyvät olennaisesti myös yrityksen vastuullisuuteen ja vastuulliseen tapaan toimia. (Aras & Crowther 2008, 440-441) Hyvä hallintotapa määrittelee yrityksen johdon roolin ja se yrittää pitää tasapainossa ja kehittää valvontajärjestelmiä omistaja-arvon ja muiden sidosryhmien tyytyväisyyden lisäämiseksi. Hyvän hallintotavan tavoitteena on luoda tasapaino yrityksen taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden toteutumisen välillä kuten resurssien tehokkaan käytön, tilivelvollisuuden ja yrityksen toimimisen osana yhteiskuntaa. (Aras & Crowther 2010, 570)

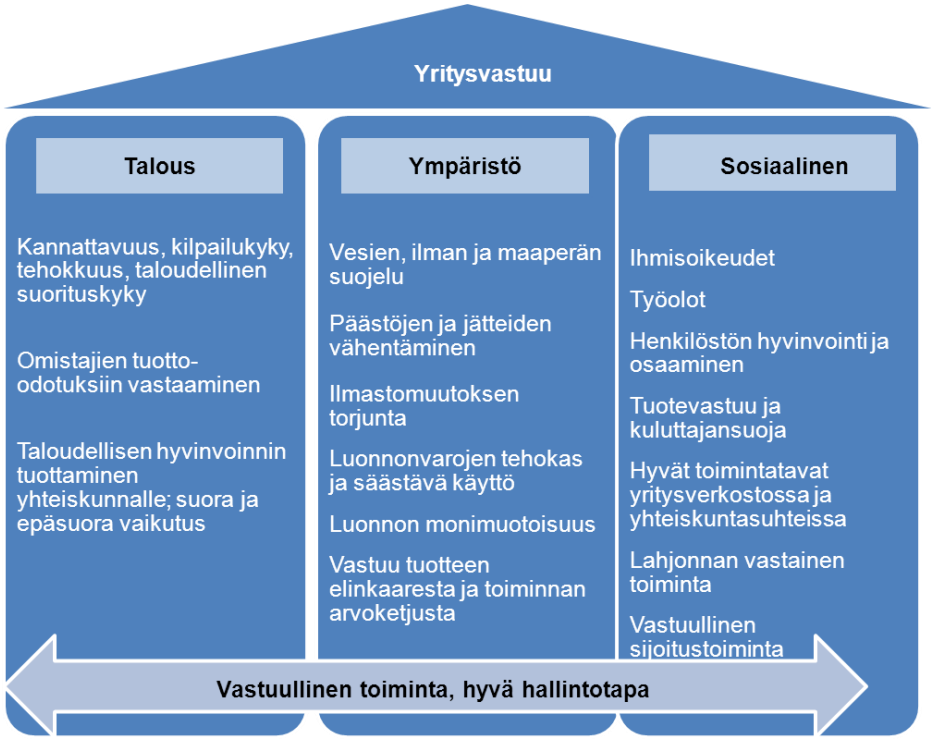

Kuvio 3. Yritysvastuun ulottuvuudet (mukaeltu Niskala et al. 2009, 20; EK 2011; Ernst & Young 2011 malleista)

Yritysvastuun ulottuvuudet liittyvät tiiviisti toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa sekä myönteisessä että kielteisessä mielessä. Esimerkiksi yhtäkkinen merkittävä panostaminen ympäristönsuojeluun voi heikentää yrityksen tulosta ja kannattavuutta. Mikäli panostetaan kaikin keinoin vain taloudelliseen menetykseen, se voi heijastua ympäristön tilaan heikentävästi. On tärkeää, että kaikkia ulottuvuuksia kehitetään tasapainoisesti ja painottamalla eri näkökohtia sopivasti suhteessa toisiinsa, päästään kokonaisuuden kannalta parhaaseen lopputulokseen. (Lovio et al. 2004, 20)

Käytännön esimerkki myönteisestä vuorovaikutuksesta on se, että yritys panostaa työolojen turvallisuuteen ja henkilöstön turvallisuuskoulutukseen. Tämän ansiosta tapaturmien ja sairaspoissaolojen määrän pitäisi vähentyä ja vaikuttaa myönteisessä mielessä yrityksen kustannuksiin ja sen myötä yrityksen tulokseen.

2.4 Yritysvastuun hyödyt ja haitat

Yritysvastuun hyödyistä ja haitoista sekä yritysvastuun ja tuloksen välisestä suhteesta on runsaasti keskustelua ja tutkimusta. Keskustelun juuret ulottuvat vuosikymmenten taakse 1960-luvulle, kun yritysvastuu ja vastuullinen sijoittaminen olivat voimistumassa. Yritysvastuun vastustajat ovat kyseenalaistaneet yritysvastuun ja yrityksen tarkoituksen – omistaja-arvon maksimoinnin - välistä yhteyttä ja ovat nostaneet esiin kaksi kriittistä tekijää

- Yritysvastuu ei ole hyvin määritelty. Yrityksen johto ei pysty määrittämään, mitä yritysvastuu heidän yritykselleen käytännössä tarkoittaa. Monet johtajat uskovat, että yrityksen ainoa vastuu on harjoittaa kannattavaa toimintaa.
- Yritysvastuu on kallista ja laskee omistaja-arvoa. Monet kriitikot korostavat, että yritysvastuuseen liittyvät aloitteet vaativat yritykseltä merkit-

> tävästi taloudellisia resursseja, mutta mahdolliset taloudelliset hyödyt näistä ovat enimmäkseen kaukaisessa tulevaisuudessa, jos niitä hyötyjä ylipäänsä on tulossakaan. (Guenster, Bauer, Derwal & Koedijk 2011, 685)

Keskeinen huolenaihe yritysvastuuskeptikoilla on ollut, että kustannukset yritysvastuuseen panostamisesta ovat todennäköisesti suuremmat kuin siitä saatavat taloudelliset hyödyt. Yritysvastuu olisi näin ollen ristiriidassa osakkeenomistajien varallisuuden maksimointi -periaatteen kanssa. (Guenster et al. 2011, 685)

Sen sijaan melkoinen määrä yritysvastuun kannattajia on esittänyt pitkän listan yritysvastuun etuja. Heidän perustelunaan on, että organisaatiot voivat saavuttaa merkittäviä liiketuloksia ja uusia markkinamahdollisuuksia osoittamalla sosiaalista ja ympäristötietoisuutta ja vastuullisuutta (esim. Fombrun et al. 2000, Hart & Ahuja 1996, Porter & Van der Linde 1995, Russo & Fouts 1997, Guenster et al. 2011, 685-686 mukaan). On kuitenkin olemassa kasvava usko siihen, että taloudellinen hyöty riippuu ympäristönsuojelun tason luonteesta. Yhä useammin tutkijat väittävät, että sääntelyvaatimusten noudattaminen, saadut sosiaaliset ja ympäristöedut eivät ole ensisijainen kilpailuedun lähde. Esimerkiksi pelkkä ympäristösäädösten noudattaminen tuskin riittää siihen, että yritys erottautuisi kilpailijoistaan, koska muutkin toimialan yritykset noudattavat samoja säädöksiä. (Guenster et al. 2011, 685-686) Todellista hyötyä yritykset saavat todennäköisesti kilpailijoita tiukemmasta ja ennakoivasta ympäristönsuojelun tasosta, joka edellyttää muutoksia tuotanto- ja valmistusprosesseihin ja myös yrityksen johtamistyyliin. (mainittu Dowell et al. 2000; Hart & Ahuja 1996; Russo & Fouts 1997; Guenster et al. 2011, 685-686 mukaan)

Porterin ja Kramerin mukaan yritysvastuun kannattajat ja puolestapuhujat ovat käyttäneet neljää väitettä asian puolesta. Ne ovat moraalinen velvollisuus, kestävyys, lupa toimia ja maine. Moraalinen velvollisuus tarkoittaa sitä, että yrityksillä on velvollisuus olla hyviä kansalaisia ja tehdä "oikein". Kestävä kehitys korostaa ympäristön ja yhteisön taloudenhoitoa. Käsite lupa toimia tarkoittaa sitä, että jokainen yritys tarvitsee hiljaista tai nimenomaista lupaa hallitukselta, yhteisöltä ja lukuisilta muita sidosryhmiltä liiketoimintaansa varten. Maine liittyy siihen, että monet yritykset käyttävät yritysvastuuseen liittyviä aloitteita, koska ne parantavat yrityksen imagoa, vahvistavat brändiä, elävöittävät moraalia ja jopa nostavat pörssiarvoa. Nämä perustelut ovat edistäneet ajattelua, mutta yritysjohtajat tarvitsevat tukea vaikeiden valintojen tekemisessä. Kussakin lähestymistavassa on lisäksi käytännön rajoituksia. (Porter & Kramer 2006, 81-82)

Kestävän kehityksen periaatteen mukaan yritysten tulisi toimia tavalla, joka varmistaa pitkän aikavälin taloudellisen suorituskyvyn välttämällä lyhytaikaista käyttäytymistä, joka on yhteiskunnallisesti haitallista tai ympäristön kannalta tuhlailevaa. Periaate toimii parhaiten tilanteissa, jotka soveltuvat yhteen yrityksen talouteen tai sääntelyyn liittyvien etujen kanssa. Porter & Kramer ovat esittäneet tästä kaksi esimerkkiä, jotka perustuivat älykkäisiin liiketoimintaa koskeviin päätöksiin. DuPont on saanut aikaiseksi yli $ 2 miljardin dollarin vähennykset energian käytössä vuodesta 1990 alkaen. McDonald'sin tekemät muutokset ruoka-annosten pakkausmateriaaleihin ovat vähentäneet kiinteitä jätteitä 30 %. (Porter & Kramer 2006, 82)

Yritysvastuuta puoltavista kommenteista Guenster et al ovat nostaneet esille seuraavat asiat

- Yritysvastuuseen liittyvät maine-edut. Useiden tutkijoiden mukaan yrityksen vastuullinen toiminta voi johtaa yrityksen imagon parantumiseen. Vastuulliset yritykset houkuttelevat hyviä työntekijöitä ja yritys saa kilpailuetua parhaiden työntekijöiden myötä. Yrityksen hyvä maine saattaa heijastua

yrityksen myyntituloksiin tyytyväisten asiakkaiden johdosta. Myös nykyiset ja potentiaaliset toimittajat ja rahoittajat arvostavat maineeltaan hyvää yritystä.

- Yritysvastuu liittyy lisäksi johtamiseen ja johtamistaitoihin. Bowmanin ja Hairen (1975) mukaan yritysten sosiaalista ja ekologista suorituskykyä kuvastaa yritysjohdon laatu. Hyvin hoidettuna yritysvastuu edellyttää vahvaa sitoutumista asiaan kaikilla organisaatiotasoilla samoin kuin kaukonäköistä ja pitkäjänteistä johtamista.

- Yritysvastuu voi myös heijastua teknologisena innovatiivisuutena. Ennakoiva ympäristöpolitiikka, jonka myötä tuotanto- ja palveluprosesseja kehitetään ja hyödynnetään uusia teknologioita, saattaa tuoda mukanaan taloudellista hyötyä suhteessa kilpailijoihin. (Guenster et al. 2011, 686)

Kuten edellä on kuvattu, niin yrityksen vastuullisen toiminnan uskotaan parantavan yrityksen kilpailukykyä. Sillä nähdään olevan myös paljon muita positiivisia vaikutuksia. Vastuullinen toiminta on olennainen osa yrityksen liiketoiminta-osaamista. Seuraavana olevaan kuvioon on koottu yritysvastuun hyötyjä. Siinä on hyödynnetty Juutisen & Steinerin tekemää yhteenvetoa, jota on täydennetty tässä osuudessa todetuilla hyödyillä.

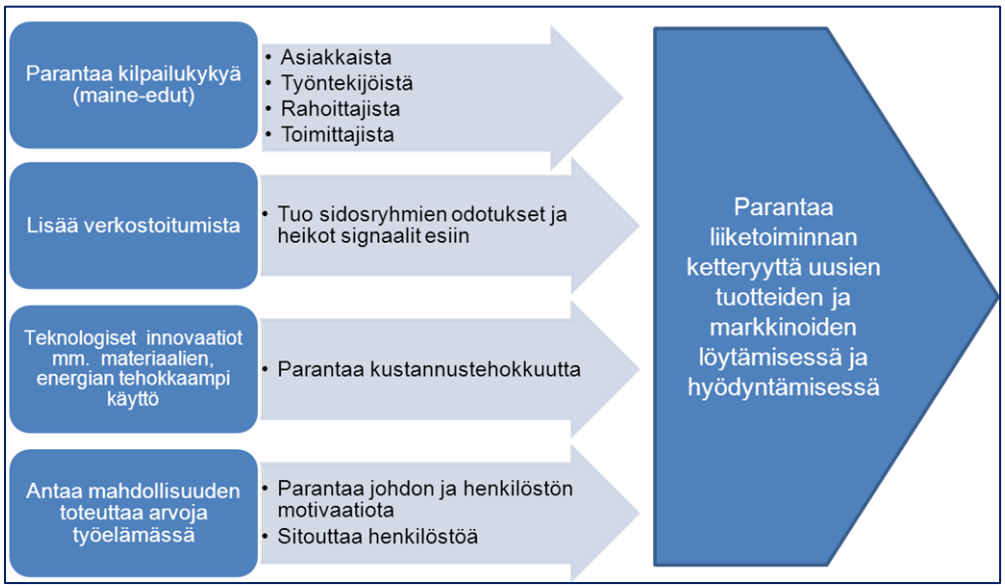

Kuvio 4. Yritysvastuun hyödyt (mukaeltu Juutinen et al. 2010, 40; Guenester et al. 2011, 685-686; Porter et al. 2006, 82)

Asiakkaat, työntekijät ja rahoittajat arvostavat vastuullisesti toimivaa yritystä. Yhä useampi yritys toimii globaalisti ja ne verkostoituvat entistäkin laajemmin. Tämän takia vastuullisen toiminnan merkitys korostuu entisestään. Yrityksen tulee olla selvillä sidosryhmiensä odotuksista ja kyetä ennakoimaan eri sidosryhmien odotusten ja tarpeiden muutokset. Yritysvastuuseen liittyvistä asioista on saatavissa myös selvää kustannushyötyjä esimerkiksi energian käytön tehostamisen ansiosta. Yrityksen vastuullinen tapa toimia heijastuu yrityksen henkilöstöpolitiikkaan ja osaamisen kehittämiseen ja näkyy parantuneina rekrytointimahdollisuuksina. Myös yrityksen ja työntekijän arvomaailmojen kohtaaminen lisää työntekijän kiinnostusta yritystä kohtaan. Kaikkien edellä mainittujen lopputuloksena yrityksen business-ketteryys paranee uusien tuotteiden ja markkinoiden löytämisessä ja hyödyntämisessä. (Juutinen et al. 2010, 39-41)

2.5 Sidosryhmät ja niiden merkitys

Organisaatiot ovat yhä paremmin alkaneet ymmärtämään, että sidosryhmien odotuksiin vastaaminen on yhtä välttämätön edellytys kestävälle kehitykselle kuin yleisten strategisten liiketoimintatavoitteiden saavuttaminen. Omistaja-arvon maksimointi on edelleen ensisijainen asia, mutta yritykset eivät voi tehdä sitä pitkällä aikavälillä, jos ne eivät täytä myös muiden keskeisten sidosryhmiensä etuja. (Ballou, Heitger, Landes & Adams 2006, 65)

Laajempaan tieteelliseen keskusteluun sidosryhmät tulivat Freemanin vuonna 1984 julkaistun kirjan “Strategic Management: A Stakeholder Approach” myötä. (Zink 2005, 1041) Freeman määritteli edellä mainitussa teoksessaan sidosryhmän olevan ryhmä tai yksilö, joka voi vaikuttaa organisaation tavoitteiden saavuttamiseen tai johon organisaation tavoitteiden saavuttaminen voi vaikuttaa. (Freeman 1984; Freeman & McVea 2001,4 mukaan)

Sidosryhmät ja vuorovaikutus niiden kanssa on olennainen osa yrityksen vastuullista toimintaa. Yrityksen sidosryhmiä ovat muun muassa osakkeenomistajat, työntekijät, asiakkaat, tavarantoimittajat, viranomaiset sekä kansalaisjärjestöt. Kuluttajia kiinnostaa entistä enemmän tuotteiden alkuperä ja olosuhteet, joissa tuotteet on valmistettu. Esimerkiksi se, miten yritys kohtelee henkilöstöään vaikuttaa eri sidosryhmien mielikuvaan yrityksen vastuullisuudesta. (Juutinen et al. 2010, 107) Hyvä hallintotapa on keskeinen osa yritysvastuuta. Se turvaa sidosryhmien oikeuksia ja liittyy sidosryhmien edunvalvontaan. (Niskala et al. 2009, 67-68).

2.5.1 Sidosryhmien jako

Sidosryhmäajatteluun liittyvässä kirjallisuudessa on ollut vilkasta keskustelussa siitä, mitkä osapuolet määritellään sidosryhmiksi. Pääteemat ovat olleet

laaja ja kapea näkemys. Cliftonin ja Armanin mukaan Freemanin määritelmässä kyseessä on laaja näkökulma sidosryhmiin. (Clifton & Amran 2010, 127). Kapean näkemyksen mukaan sidosryhmiin luetaan ne tahot kuten ihmiset, järjestöt ja organisaatiot, joilla on suora yhteys yrityksen taloudellisiin etuihin (Mitchell et al 1997, Clifton et al. 2010,126 mukaan) ja ilman näiden jatkuvaa osallistumista ja tukea yhtiö ei voisi selviytyä (Clarkson 1995; Dunphy et al 2003, Clifton et al. 2010,126 mukaan)

Toinen tapa jaotella sidosryhmät on jakaa ne ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin. Ensisijaisia sidosryhmiä ovat esimerkiksi omistajat, työntekijät, asiakkaat, alihankkijat. Kaikille näille edellä mainituille sidosryhmille on ominaista, että yrityksellä on niihin formaali, sopimukseen perustuva suhde. Muut sidosryhmät ovat toissijaisia sidosryhmiä. Ensisijaisiin sidosryhmiin katsotaan usein kuuluvan myös ne ryhmät, joilla kyseessä olevan yrityksen toiminnalla on suora vaikutus. Tästä esimerkkinä voidaan mainita paikallisyhteisöt, joissa yritys toimii. Sidosryhmät voidaan luokitella myös organisaation sisäisiin ja ulkoisiin sidosryhmiin ja toisaalta välittömiin ja välillisiin sidosryhmiin. Välilliset sidosryhmät ovat lähinnä edustuksellisia sidosryhmiä kuten esimerkiksi erilaiset kansalaisjärjestöt ja työntekijäjärjestöt. (Niskala et al. 2009, 61)

Lovio (2004, 58) jakaa sidosryhmät liiketoimintapohjaisiin sidosryhmiin ja toimintaympäristöpohjaisiin sidosryhmiin. Jaottelun perusteena on sidosryhmien suhde yritykseen. Sidosryhmät voidaan tämän perusteella jakaa seitsemään erilaiseen ryhmään:

1. Yrityksen sisäiset sidosryhmät (omistajat, johtajat ja henkilöstö). Yhteistä näille sidosryhmille on pysyvä suhde yritykseen, taloudellinen panostus sekä välitön osallistuminen yrityksen päätöksentekoon, vaikka niillä voi ollakin erilaisia mielenkiinnonkohteita yritysten suhteen.

2. Tuoteketjusidosryhmät (alihankkijat, jakelija tai kauppa, kuluttajat, kierrättäjät ja jätehuolto-organisaatiot). Nämä ovat yrityksen ulkopuolisia taloudellisia sidosryhmiä, jotka vaikuttavat yrityksen tuotteen elinkaareen.

3. Muut tuotannontekijöitä tarjoavat sidosryhmät (rahoittajat, teknistä, liikkeenjohto- tai markkinatietoa yritykselle myyvät organisaatiot), joilla on useimmiten lyhytaikaisia liikesuhteita yritysten kanssa.

4. Taloudelliseen toimintaympäristöön kuuluvat sidosryhmät (kilpailijat, toimialajärjestöt, työmarkkinajärjestöt ja kuluttajajärjestöt). Näillä sidosryhmillä ei ole taloudellisia liikesuhteita yrityksen kanssa, mutta niillä on vaikutuksia yrityksen toimintaan.

5. Poliittiseen toimintaympäristöön kuuluvat sidosryhmät (viranomaiset ja poliittiset järjestöt)

6. Yhteiskunnalliseen toimintaympäristöön kuuluvat sidosryhmät (paikalliset asukkaat ja kansalaiset, yhteiskunnalliset järjestöt ja tutkijat), jotka voivat yrittää vaikuttaa yrityksen toimintatapoihin samanaikaisesti.

7. Joukkotiedostuvälineet. Ne voivat muokata muiden sidosryhmien käsityksiä yrityksistä. Ne ovat yhtäaikaisesti yksittäinen sidosryhmä sekä muiden sidosryhmien kanava informaation välittämistä ja vaikuttamista varten.(Lovio 2004, 58; Rohweder 2004, 194-197).

Liiketoimintapohjaiset sidosryhmät			Toimintaympäristösidosryhmät		
Sisäiset sidosryhmät	**Tuoteketju-sidosryhmät**	**Muut**	**Taloudellinen toiminta-ympäristö**	**Poliittinen toiminta-ympäristö**	**Yhteiskunnallinen toiminta-ympäristö**
Omistajat Johtajat Henkilöstö	Alihankkijat Välittäjät Kuluttajat Kierrätys- ja jätehuolto-organisaatiot	Rahoittajat Teknologia-organisaatiot	Kilpailijat Toimiala-, työmarkkina-, kuluttajajärjestöt	Viranomaiset Poliittiset järjestöt	Asukkaat Yhteiskunnallliset järjestöt Muut yhteiskunnal-liset toimijat
Tiedotusvälineet					

Kuvio 5. Laajaan sidosryhmäkäsitteeseen perustuva sidosryhmien jaottelu (Lovio 2004, 58)

Yrityksen sidosryhmien odotukset ja vaatimukset vaikuttavat yrityksen vastuulliseen toimintaan. Sidosryhmien painoarvo vaihtelee merkittävästi ja vaikuttaa siihen, miten yritys huomio kunkin sidosryhmän mielipiteitä. Liiketoimintapohjaiset sidosryhmät ovat yleensä voimakkaampia kuin toimintaympäristöpohjaiset. Viime aikoina yhä useammat potentiaaliset ja passiiviset sidosryhmät ovat aktivoituneet ympäristöasioissa. (Lovio 2004, 62)

Yrityksen linjaukset yritysvastuun suhteen liittyvät yrityksen strategisiin päätöksiin. Ne tulee kuitenkin olla sopusoinnussa yrityksen sidosryhmien ja yhteiskunnan odotusten suhteen. Yrityksen on tärkeää huomioida sidosryhmiensä näkemykset, kun se määrittelee yritysvastuutaan, sen tasoa ja tarvittavia toimenpiteitä. Yritysten kannattaa verrata omia ratkaisujaan kilpailijoiden ja muiden yritysten parhaisiin menettelytapoihin ja kansainvälistä kehitystä ohjaaviin aloitteisiin. (Niskala et al. 2009, 25)

Niskala et al (2009) mukaan yrityksen vastuuta sidosryhmiä kohtaan voidaan tarkastella joko tilivelvollisuuden kautta tai yrityksen toiminnan edellytysten turvaamisen kautta. Tilivelvollisuus (accountability) pohjautuu ajatukseen sii-

tä, että yrityksellä on määrättyjä velvollisuuksia yrityksen toimintaan vaikuttavien sidosryhmien suhteen. Yrityksen velvollisuutena on ottaa huomioon omassa päätöksenteossaan sidosryhmiensä odotukset ja tarpeet. Se on myös moraalisesti oikein. Yrityksen toiminnan edellytysten turvaamisen näkökulmasta sidosryhmien odotusten ymmärtäminen ja niihin vastaaminen on yrityksen toiminnan ja menestymisen kannalta keskeistä ja tarpeellista. Tilivelvollisuus ja toiminnan edellytysten turvaamisen näkökulmat eivät useimmiten ole ristiriidassa keskenään vaan täydentävät toisiaan. Voidaan ajatella, että moraalisesi oikea tapa toimia on myös yrityksen kannalta paras tapa toimia. Käytännön elämässä päätöksentekijä joutuu joka tapauksessa tekemään valintoja eri sidosryhmien ja näiden intressien välillä. (Niskala et al. 2009, 64)

2.5.2 Sidosryhmäteoria

Sidosryhmäteoriat liittyvät olennaisesti kestävään kehitykseen ja yritysvastuuseen. Niissä perinteistä taloustieteellistä yritysteoriaa, jossa tavoitteena on omistajien taloudellisen tuoton maksimointi, on laajennettu omistaja (shareholder) näkökulmasta sidosryhmä (stakeholder) näkökulmaan. Yrityksen vastuullinen toiminta voidaan nähdä yrityksen erilaisina velvollisuuksina ja vastuina sidosryhmiään kohtaan. Taloudellisen voiton maksimointi laajennetaan hyvinvoinnin maksimointiin. Saavuttaakseen kaikkien kannalta mahdollisimman hyvän lopputuloksen, yrityksen tulee osakkeenomistajien etujen lisäksi huomioida toiminnassaan tasapainoisesti myös muidenkin sidosryhmiensä etuja ja tarpeita. (Lovio 2004, 54)

Sidosryhmäteoriat voidaan jakaa seuraaviin näkökulmiin

- deskriptiivinen
- instrumentaalinen
- normatiivinen.

Sidosryhmäteorian deskriptiivinen näkökulma selvittää, miten ja millä keinoin organisaatiot todellisuudessa huomioivat sidosryhmien intressit ja tarpeet. (Gilbert & Rasche 2008, 761)

Instrumentaalinen näkökulma pyrkii selvittämää, onko yritykselle hyötyä sidosryhmien huomioimisesta. (Donaldson & Preston 1995, 71) Tavoitteena on tunnistaa yhteyksiä tai niiden puutteita yrityksen sidosryhmäjohtamisen ja yrityksen tavoitteiden saavuttamisen välillä. Hillman & Keim (2001) ovat tutkimuksissaan päätyneet siihen, että sidosryhmien hallinta parantaa omistajaarvoa. (Hillman & Keim 2001, 125-128) Toinen instrumentaaliseen tutkimukseen liittyvä selvitys on Hillin ja Jonesin (1992 Gilbert et al. 2008, 761 mukaan) ”Sidosryhmä – Agenttiteoria”. Se hyödyntää agenttiteoriaa mallintamalla sidosryhmien (toimeksiantaja) ja johtajien (agentti) välistä suhdetta. Tämän perusteella voidaan päätellä, että eri sidosryhmän ja johdon välillä on selkeä sopimus. Yrityksen sitoutumisella sidosryhmiin on positiivinen vaikutus yritykseen ja sen suorituskykyyn. Normatiivisessa sidosryhmäteoriassa lähtökohtana on, miksi ja millä perusteella yritysten pitäisi huomioida sidosryhmien intressit. Sen tavoitteena on esittää perusteet sidosryhmien huomioimiselle. (Gilbert et al. 2008, 761)

Taulukko 1. Sidosryhmäteorian eri tulkinnat ja niiden tutkijat (Gilbert & Rasche 2008, 762)

Deskriptiivinen sidosryhmäteoria	Instrumentaalinen sidosryhmäteoria	Normatiivinen sidosryhmäteoria
Miten yritykset huomioivat sidosryhmien intressit?	Onko yritykselle hyötyä sidosryhmien huomioimisesta?	Miksi ja millä perusteella yritysten pitäisi huomioida sidosryhmien intressit?
Andriof et al. (2003) Clarkson (1991) Mitchell et al. (1997)	Freeman& Evan (1990) Hill and Jones (1992) Sharplin & Phelps (1989)	Carroll (1989) Gibson (2001) Reed (1999)

Sidosryhmäteorian ja yritysvastuun keskinäistä yhtyettä on tutkittu ja käsitelty paljon tieteellisessä kirjallisuudessa. Monet suuret yritykset ovat ottaneet osaksi johtamiskäytäntöjään yritysvastuun ja sidosryhmäyhteistyön johtamisen. Suuryritysten eettiset ja moraaliset epäonnistumiset ja laiminlyönnit ovat saaneet paljon julkisuutta ja niitä on tutkittu paljon. Vastaavasti suuret yritykset ovat saaneet myös julkisuutta, tunnustuksia ja palkintoja eettisesti hyvästä toiminnastaan. (Miller & Setley 2010, 116)

Pelkkä eri sidosryhmien huomiointi ei tarkoita sosiaalisesti vastuullista toimintatapaa yrityksen puolelta vaan on välttämätöntä tietää, mitkä ovat yrityksen olennaisimmat sidosryhmät ja missä määrin heidän tarpeensa on huomioitu johdon strategisissa tavoitteissa. (Moneva, Rivera-Lirio & Munoz-Torres 2007, 85). Clarksonin (1995 Moneva et al. 2007, 85 mukaan) yrityksen selviytyminen ja jatkuva kannattavuus riippuu sen kyvystä täyttää sen taloudellinen ja sosiaalinen merkitys luoda ja jakaa riittävästi vaurautta tai arvoa varmistamaan se, että kaikki ensisijaiset sidosryhmät jatkavat osana yrityksen sidosryhmäjärjestelmää. (Moneva et al. 2007, 85)

Akateemisesta kirjallisuudesta löytyy useita artikkeleita, joissa on pyritty selvittämään, johtaako organisaation strateginen sitoutuminen sidosryhmiin parempaan sosiaaliseen ja taloudelliseen tulokseen. Moneva et al. (2007) päätyivät 52 espanjalaiseen listattuun yritykseen liittyvässä tutkimuksessaan siihen, että yrityksen strateginen sitoutuminen sidosryhmiin johtaa parempaan taloudelliseen tulokseen. (Moneva et al. 2007, 85, 98) Hillman ja Keim (2001) totesivat tutkimuksessaan, jossa testattiin omistaja-arvon, sidosryhmien hallinnan ja sosiaalisiin asioihin osallistumisen yhteyttä, että ensisijaisiin sidosryhmiin kuten työntekijöihin ja asiakkaisiin panostaminen lisäsi omistaja-arvoa. Sen sijaan yrityksen resurssien käyttäminen sosiaalisiin kysymyksiin, johon eivät liity merkittävimmät sidosryhmät eivät luo arvoa osakkeenomista-

jille vaan päinvastoin heikentävät sitä. (Hillman & Keim 2001, 125-128, 134-135).

2.6 Taloudellinen vastuu

Tutkimuksen päätavoitteena on antaa kokonaiskuva yritysvastuun raportoinnista suurissa suomalaisissa pörssiyhtiöissä, mutta tutkimuksessa on vahva painotus erityisesti taloudelliseen vastuuseen. Kuten aiemmin on todettu, niin tutkimuksessa selvitetään GRI:n taloudellisten indikaattoreiden hyödyntämistä ja analysoidaan lisäksi tarkemmin yritysvastuun taloudellista ulottuvuutta, mittareita ja tavoitteita ja tarkastellaan, onko niissä havaittavissa toimialakohtaisia eroja. Tämän takia seuraavana paneudutaan vielä erikseen yrityksen taloudellisen vastuuseen.

Yrityksen *taloudellinen vastuu* on perusta yrityksen sosiaaliselle ja ympäristövastuulle. Yrityksen menestyminen edellyttää, että se huolehtii henkilöstöstään, ympäristöstään ja käyttäytyy vastuullisesti sidosryhmiään kohtaan. Taloudellinen vastuu sisältää sen, että yritys panostaa kannattavuuteensa, kilpailukykyynsä sekä toimintansa tehokkuuden varmistamiseen. Sen pitää saavuttaa tavoitteensa toiminnan jatkuvuuden sekä tuottokehityksen suhteen. Näin se pystyy myös vastaamaan yrityksen omistajien tuottovaatimuksiin. Yrityksen taloudellisella vastuulla on sekä suoria että välillisiä vaikutuksia. Suoria vaikutuksia on esimerkiksi palkanmaksu omille työntekijöille. Välillisiä vaikutuksia syntyy esimerkiksi aliurakoitsijoiden käyttämisessä. Aliurakoitsija palkkaa työntekijöitä, joille se maksaa palkkaa ja jotka maksavat veroja yhteiskunnalle. (EK 2011, Niskala et al. 2009, 19-20)

GRI-raportointiohjeistossa taloudellinen vastuu on jaettu kolmeen eri näkökohtaan, jotka ovat taloudellinen toiminta, markkina-asema ja välilliset talou-

delliset vaikutukset. (GRI 2011) Näistä ja niihin liittyvistä indikaattoreista on tarkemmin tutkielman kappaleessa 3.4.

2.6.1 Riskienhallinta

Yritysvastuuseen liittyy keskeisesti myös riskienhallinta. Yrityksen pitää jatkuvasti ja järjestelmällisesti tunnistaa ja arvioida riskejä, uhkia, mutta myös mahdollisuuksia saavuttaakseen tavoitteensa ja varmistaakseen toiminnan jatkuvuuden. Tämä lisää taloudellista vakautta sekä mahdollistaa myös yrityksen tulevaisuuden menestymisen paremman ennakoinnin. (EK 2011)

Riskit liittyvät sekä yrityksen ulkoisiin että sisäisiin toimijoihin ja asioihin. Ne voivat olla yritykselle täysin uusia asioita. Osana riskienhallintaa yrityksen kannattaa olla proaktiivinen ja panostaa ennakoivasti myös lain vaatimukset ylittäviin toimenpiteisiin. Ne ovat taloudellisessa mielessä kannattavia myös siksi, että vältetään vahingonkorvauskanteita, riitoja ja julkisia katastrofeja, jotka voivat tulla yritykselle kalliiksi. Huomioimalla riskienhallinnan osana kestävää kehitystä se johtaa parempaan päätöksentekoon. (Funk 2003, 68)

Myös sijoittajat ovat kiinnostuneita ymmärtämään, miten yritykset tunnistavat ja arvioivat sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia ja millainen vaikutus niillä on yrityksen tulokseen ja liiketoiminnalle. Riskien tunnistamis- ja arviointiprosessiin liittyy sijoittajien näkökulmasta myös se, mitkä sidosryhmät yritys näkee tärkeinä ja mitkä vähemmän tärkeinä. Sidosryhmävuorovaikutuksen parantamisen ja siihen liittyvän raportoinnin suhteen on useimmilla yrityksillä vielä parannettavaa. Suurin osa yrityksistä tarjoaa vain vähän tietoa riskienarviointiprosessin tuloksista ja niiden vaikutuksista liiketoiminnalle. (Sullivan 2011, 67-68)

2.6.2 Taloudellisen vastuun tavoitteet ja mittarit

”If you can’t measure it you can’t manage it”. Ei ole täyttä varmuutta siitä, onko Peter Drucker tämän lauseen sanonut ja missä yhteydessä, mutta siinä on kiteytetty yhteen lauseeseen mittaamiseen merkitys.

Jotta yritysvastuun toteutumista voitaisiin johtaa ja seurata, tarvitaan tavoitteita ja mittareita. Niiden avulla voidaan ohjata yrityksen toimintaa haluttuun suuntaan. Mittaristoa, joka sopisi kaikille yrityksille, toimialoille ja kaikkiin tilanteisiin ei ole. GRI tarjoaa pohjan yhtenäiselle mittaristolle, mutta sen käyttökelpoisuudesta muun muassa pk-yrityksille on ristiriitaisia näkemyksiä. (Perrini & Tencati 2006, 299) Yrityksen tulee valita yritysvastuun mittarit omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan niin että ne mittaavat mahdollisimman hyvin kyseessä olevalle yritykselle olennaisia asioita.

PWC:n Yritysvastuubarometrin 2011 mukaan sekä yritysvastuun tavoitteiden että niiden toteutumisen raportointi on Suomessa yhä niukkaa samoin kuin raportoivien organisaatioiden määrä. Myös tavoitteiden mitattavuudessa ollaan vielä alkutekijöissä. PWC:n barometrissa arvioitiin 580 suomalaisen yrityksen vastuullisuutta vuoden 2009 ja 2010 tietojen pohjalta. Yritysvastuusta raportoivia suomalaisia yrityksiä ja organisaatioita oli barometrin mukaan reilut 100. Ympäristötavoitteita on julkaistu enemmän kuin taloudellisia ja sosiaalisia tavoitteita. Barometrin mukaan noin 75 % yrityksistä on julkaissut ympäristötavoitteita ja puolet yrityksistä on raportoinut edellä mainittujen tavoitteiden toteutumisesta. Taloudellisen vastuun tavoitteita oli noin puolella yrityksistä ja suurin osa näistä oli tilinpäätöksen taloudellisia tavoitteita. Raportointi tavoitepoikkeamista, niiden syistä ja toimenpiteistä tavoitteisiin pääsemiseksi on suomalaisissa yrityksissä vähäisempää kuin kansainvälisissä yrityksissä. (PWC 2011, 3, 5-8)

Kestävän kehityksen ja yritysvastuun johtavien indikaattoreiden tunnistaminen ei voi koskaan olla täydellistä tiedettä, mutta suorituskyvyn mittaus, vaikka olisikin epätäydellinen, on kuitenkin parempi kuin mittaus, joka on irrotettu liiketoiminnan tavoitteista. Kilpailuetu todennäköisesti menee niille, jotka välttävät johtamisessaan jumiutumista siihen, mitä ei voi mitata. Pitkän aikavälin strateginen näkemys yritysvastuusta voi tuntua olevan ristiriidassa kvartaaliajattelun kanssa. Toisaalta juuri taloudelliseen ja ei-taloudelliseen suoriutumiseen liittyvä informaatio ja mahdollisuus ryhtyä toimenpiteisiin näiden tietojen pohjalta, voi antaa päätöksentekijöille entistä kattavamman käsityksen siitä, mikä on pitkällä aikavälillä menestyksen kannalta tärkeää. (Funk 2003, 69)

Useat yritykset kuten esimerkiksi DuPont, Mobil, Allstate ja British Petroleum-Amoco ovat tunnistaneet mahdollisen kilpailuedun julkistamalla ei-taloudelliset ja taloudelliset mittarit ja tavoitteet sekä raportoimalla siitä, miten hyvin ovat tavoitteensa saavuttaneet. (Ballou et al. 2006, 66)

Yritysten vastuullisuuden ja taloudellisen tuloksen välistä suhdetta on tutkittu lukuisissa tutkimuksissa (Margolis & Walsh 2003, 273-274). Näissä tutkimuksissa on hyödynnetty periaatteessa kahdentyyppisiä taloudellisia mittareita; yrityksen tilinpäätösaineistoon tai yrityksen markkina-arvoon pohjautuvia mittareita. Yrityksen tilinpäätöstietoihin perustuvilla mittareilla on tiettyjä heikkouksia. Ne kuvaavat yrityksen historiallista menestystä ja yrityksen johto voi ohjailla niitä. Tämän lisäksi tuloksia voi olla vaikea vertailla muihin yrityksiin, koska yritysten laskentajärjestelmät ja –prosessit eroavat toisistaan. Tilinpäätöstietoihin nojautuvia mittareita käytettäessä tulee huomioida eri toimialojen ominaisuudet ja niihin liittyvät riskit. Yrityksen markkina-arvoon ja pörssikursseihin perustuvien mittareiden etuna on se, että ne eivät ole niin riippuvaisia laskentatoimen vaihtelevista mittareista ja johdon mahdollisuuksista ohjata niitä. Nämä mittarit soveltuvat silloin, kun arvioidaan yrityksen tulevaisuuden tuottoja eikä niinkään tuottohistoriaa. Tämän menetelmän ongelma on se,

että sijoittajien käsitys yhtiöstä ei ehkä riitä mittaamaan yrityksen taloudellista menestystä (McGuire et al.1988; Ullmann 1985; Aras & Aybars & Kutlu 2010, 230 mukaan)

Vastuullisesti toimivat yritysjohtajat huomioivat voiton tuottamisen lisäksi myös laadullisia, ei-taloudellisia kriteerejä suoritustaan arvioidessaan. Näitä ovat esimerkiksi johtamisen laatu, hyvä hallintotapa, maine, sidosryhmäsuhteet ja ympäristönsuojelu. Tämän myötä eettinen sijoittaminen on tulossa entistä tärkeämmäksi. Sijoittajien näkökulmasta on vielä vähän tutkimusta siitä, onko yritysvastuulla vaikutusta yrityksen arvoon. Lo & Sheu (2007) päätyivät tutkimuksessaan, jossa kohderyhmänä oli joukko suuria yhdysvaltalaisia yrityksiä siihen, että yrityksen arvon ja vastuullisuuden välillä on positiivinen yhteys. Tilastollisesti se oli merkitsevä. Sijoittajat hyvin suurella todennäköisyydellä palkitsevat ne yritykset, jotka aktiivisesti harjoittavat ja kehittävät vastuullista toimintaa. Näillä yrityksillä on suurempi arvostus rahoitusmarkkinoilla. (Lo & Sheu 2007, 345-346)

Yrityksen vastuullisuuteen panostavalla johtamisella voidaan nähdä olevan monia etuja. León-Soriano, Muñoz-Torres & Chalmeta-Rosaleñ (2010) viittaavat tutkimuksessaan Husted ja de Jesu's Salazariin (2006), joiden mukaan strategisesta perspektiivistä katsottuna yritykset voivat kasvattaa omistajaarvoa ja samalla täyttää myös yhteiskuntaan ja muihin sidosryhmiin liittyvät vastuunsa ja sitoumuksensa. Heidän mukaansa nykyiset taloudelliset mittarit ovat kuitenkin riittämättömiä ja uusia mittareita, joiden avulla pysytään mittaamaan strategian ja vastuullisten toimenpiteiden vaikutusta liiketoiminnan kasvuun tarvitaan. (León-Soriano, Muñoz-Torres, & Chalmeta-Rosale 2010, 254)

Artiach, Lee, Nelson & Walker (2010) päätyivät sidosryhmätoiminnan näkökulmasta tehdyssä tutkimuksessaan siihen, että yrityksen koko, kannattavuus

ja kasvupotentiaali liittyvät niihin yrityksiin, jotka ovat merkittävästi panostaneet vastuullisuuteen. Johtopäätöksenä voidaan pitää, että yrityksille on olemassa kannustimia investoida entistä enemmän yritysvastuuohjelmiin, sillä nämä investoinnit edistävät yrityksiä säilyttämään kilpailuasemansa. (Artiach, Lee, Nelson & Walker 2010, 32)

Rahoitusmaailman osoittama mielenkiinto yritysten vastuullista toimintaa kohtaan on ollut erinomainen kannustin yrityksille toimia vastuullisesti. Yritysvastuun pörssi-indeksit, kuten Dow Jones Sustainability Index, Domini Social Index sekä FTSE4Good ovat hyviä esimerkkejä näistä kannustimista. Näihin indekseihin poimitaan yrityksiä, jotka edustavat toimialansa parhaita käytäntöjä vastuullisessa toiminnassa. Erityisesti eettiset sijoittajat ja myös eläkerahastot hyödyntävät näitä indeksejä omissa sijoituspäätöksissään. (Niskala et al. 2004, 25)

Sisällyttämällä GRI-indikaattorit Balanced Score Cardiin organisaatiot voivat helposti sitoa vastuullisuuteen liittyvät mittarit yrityksen strategiaan. BSC:n neljää näkökulmaa kuvaavat mittari (tulos, asiakas, sisäiset prosessit ja oppiminen & kasvu) voidaan yhdistää vastuullisuuden raportoinnin kolmeen ulottuvuuteen. Tämä yhdistelmä voi johtaa hyvään sekä sisäisten että ulkoisen mittareiden yhdistelmään. Monet GRI:n indikaattoreista vastaavat jotain BSC:n neljästä näkökulmasta. (White 2005, 38-39)

Yritysvastuuraportin lukijan kannalta on tärkeää saada suorituskyvystä tietoa sekä suhteellisesti että absoluuttisesti. Yritykset voivat raportoida edistymisestään tarjoamalla absoluuttista tietoa esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöistä tai suhteuttamalla näitä tietoja joillain mittareilla liiketoimintaan esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöt suhteessa liikevaihtoon. Molemmat näkökulma ovat tärkeitä. Absoluuttiset numerot kertovat yleisestä edistymisestä tai suunasta. Ne myös tarjoavat lähtökohdan arvioida liiketoiminnan riskejä yleisesti

ottaen. Suhteellisen mittariston avulla pystytään mittaamaan toimenpiteiden tehokkuutta ja se voi olla hyödyllinen toiminnan tehokkuutta mitatessa ja vertailtaessa muihin toimijoihin. (Sullivan 2011, 80)

Vastuullisessa johtamisessa tavoitteena on taloudellisten päämäärien saavuttamisen lisäksi päästä myös eettisiin päämääriin. Tällainen ajattelutapa laajentaa yrityksen johtamisperspektiiviä. Yrityksen kannattavuus- ja tuloskehityksen ohella huomioidaan myös yrityksen toiminnan ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset. Tätä taustaa vasten yrityksen kannattavuutta tulisi pystyä mittamaan pidemmältä ajalta. (Rohweder 2004, 132)

2.6.3 Kannattaako yritysvastuu myös taloudellisesti – tutkimustuloksia

Vastuullisuuden vaikutuksista yrityksen taloudelliseen tulokseen on tehty lukuisia tutkimuksia. Margolisin ja Walshin mukaan ensimmäiset tutkimukset aiheesta ilmestyivät vuonna 1972, jolloin julkaistiin Bagdonin ja Marlinin tutkimus "Is pollution profitable?" sekä Moskowitzin tutkimus "Choosing socially responsiblestocks". Vuosina 1972 – 2002 ilmestyi 127 julkaisua, joista 19 tutkimusta 1970-luvulla, 30 tutkimusta 1980-luvulla ja 68 tutkimusta 1990-luvulla. (Margolis & Walsh 2003, 273-274) Tutkimuksissa on päädytty ristiriitaisiin tuloksiin; tutkijat ovat raportoineet positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja tuloksia vastuullisuuden ja taloudellisen tuloksen välisestä yhteydestä. (Margolis et al. 2003, 273-274, McWilliams & Siegel 2000, 603)

Orlitzky, Schmidt ja Rynes tekivät vuonna 2003 meta-analyysin, jossa he kävivät läpi 52 kvantitatiivista tutkimusta, joissa oli selvitetty yritysvastuun ja yrityksen taloudellisen menestyksen välistä yhteyttä. Heidän analyysinsä mukaan vastuullisuus on taloudellisesti kannattavaa. (Orlitzky, Schmidt & Rynes 2003, 403)

Aras, Aybars & Kutlu (2010) tutkivat Istanbulin Stock Exchange 100 index – listan yritysten osalta vastuullisuuden ja yrityksen taloudellisen menestyksen ja kannattavuuden välistä yhteyttä. He päätyivät tutkimuksessaan siihen, että yrityksen koolla ja vastuullisuudella on havaittavissa yhteyttä. Sitä vastoin tutkijat eivät havainneet mitään merkittävää yhteyttä yrityksen vastuullisuuden ja yrityksen taloudellisen menestyksen välillä. (Aras et al. 2010, 229, 244)

Lankoski (2008) toteaa, että vastuullisuus ei automaattisesti paranna yrityksen kilpailukykyä ja taloudellista menestymistä. Vastuullisuuden taloudelliset seuraamukset eivät myöskään ole samanlaisia kaikissa tilanteissa. Olennaista on, millainen yritys vastuullisuutta toteuttaa, miten se sitä tekee ja millaisissa olosuhteissa. Sitä vastoin vastuuttomuus voi kuitenkin heikentää yrityksen taloudellista menestystä. Kokonaiskuvan saamiseksi vastuullisuuden vaikutusta yrityksen tulokseen tulee tarkastella yhtä aikaa sekä tuottojen että kulujen näkökulmasta. Vastuullisuus voi lisätä tai vähentää kustannuksia ja vastaavasti kasvattaa tai pienentää tuottoja. (Lankoski 2008, 10, 35-37)

Alla olevaan taulukkoon on koottu, millaisia positiivisia yhteyksiä yrityksen taloudelliseen tulokseen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä voi syntyä yrityksen toimiessa yritysvastuun suhteen edelläkävijänä suhteessa kilpailijoihin. Välittömät tekijät liittyvät kustannusten pienenemiseen ja suurempiin kasvumahdollisuuksiin. Välilliset tekijät kytkeytyvät lisääntyneeseen kysyntään, parantuneeseen imagoon sekä henkilöstön motivaatioon.

Taulukko 2. Paremman vastuullisuuden tason mahdolliset positiiviset yhteydet yrityksen taloudelliseen tulokseen (Lankoski 2008, 12-14; Lovio et al. 2004, 27)

	Lyhyt aikaväli	Pitkä aikaväli
Välittömät tekijät	• Tuotantopanosten tehokkaampi käyttö tai korvaaminen uusin toiminta-tavoin, tuottein tai teknologioin • Energia-ja materiaalivirtojen pienentäminen • Ympäristönsuojelukustannusten ja –maksujen alentaminen • Päästöoikeuksien määrän väheneminen • Tapaturmien ja ympäristöonnettomuuksien välttäminen ja korvausten väheneminen	• Tulevien kiristyvien määräysten ennakointi (ei huono- ja investointeja) • Kasvumahdollisuuksien varmistaminen
Välilliset tekijät	• Avaa pääsyn uusille markkinoille • Asiakkaiden lisäkysyntä ympäristömyötäisille tuotteille • Mahdollisuudet tuotedifferointiin • Ympäristösuojelutuotteiden erityismarkkinat • Sijoittajien kiinnostus hyviin sijoituskohteisiin ja rahoituslaitosten halu välttää riskialttiiden liiketoimintojen rahoittamista • Pienemmät rahoitus- ja vakuutuskustannukset	• Syntyy uutta liiketoimintaa • Helpottaa markkinoillepääsyä • Yrityksen maineen säilyttäminen ja kehittäminen • Helpottaa kilpailua parhaista työntekijöistä • Työvoiman vaihtuvuus pienempää, terveys parempaa ja sitoutuminen vahvempaa • Vapaaehtoinen toiminta viranomaismääräyksiin vaikuttamiseksi. • Vastuullisuus nostaa kilpailijoiden kustannuksia (vastuullinen yritys saavuttaa kustannus- ja kilpailuetua markkinoilla) • Vaikutus pörssikurssiin -> markkinoilta kerättävän pääoman hinta pienenee.

Yhteenvetona voidaan todeta, että lyhyellä aikavälillä kustannussäästöjä saadaan nopeimmin aikaan paremmalla energia- ja materiaalitehokkuudella, toimintatapoja, teknologioita tai tuotteita kehittämällä sekä panostamalla onnettomuuksien ja tapaturmien ennaltaehkäisyyn. Pitkällä aikavälillä kustannussäästöjä syntyy, mikäli yritys pystyy ennakoimaan ja reagoimaan ympäristömääräysten kiristymiseen ja turvaamaan kasvumahdollisuudet. (Lovio et al. 2004, 28)

Vastuullisuus voi heijastua yrityksen tulokseen myös kustannusten nousun kautta. Yritys voi joutua investoimaan esimerkiksi laitteisiin tai koneisiin. Myös käyttökulut voivat kasvaa. Voidaan joutua käyttämään kalliimpia raaka-aineita tai työtä. Siirtymävaiheessa voi tulla kustannuksia myös mahdollisista tuotannon häiriöistä ja vaihtamiskustannuksista. (Lankoski 2008, 12)

Yrityksen vastuullisen toiminnan ja yrityksen taloudellisen menestyksen välisestä yhteydestä on tehty lukuisia tutkimuksia. Kahdelle seuraavalle sivulle jakautuvaan taulukkoon on koottu joukko tämän tutkimuksen teoriaosuudessa läpikäytyjä tutkimuksia. Yksiselitteistä vastausta siihen, että yrityksen vastuullinen toiminta johtaisi parempaan taloudelliseen menestykseen, ei ole löytynyt. Tutkimukset antavat ristiriitaisia tuloksia.

Taulukko 3. Tutkimustuloksia yrityksen vastuullisen toiminnan ja taloudellisien tuloksen välisestä yhteydestä

Artikkelin kirjoittaja/t	Kohde & menetelmä	Keskeiset tulokset
Aras, Aybars & Kutlu 2010	Empiirinen tutkimus, jossa on hyödynnetty erilaisia lähestysmiskulmia ja mittaustapoja. Kohde: Istanbulin Stock Exchange 100 index –listan yritykset	Yrityksen koolla ja vastuullisuudella on havaittavissa yhteyttä. Mitään merkittävää yhteyttä yrityksen vastuullisuuden ja yrityksen taloudellisen menestyksen välillä ei kuitenkaan havaittu.
Artiach, Lee, Nelson & Walker, 2010	Sidosryhmätoiminnan näkökulmasta tehty tutkimus. Dow Jones Sustainability World Index yritykset verrattuna yritysjoukkoon jotka eivät ole Dow Jones Sustainability World Index –listalla (T-testi ja Wilcoxon-signed ranks testi)	Yrityksen koko, kannattavuus ja kasvupotentiaali liittyvät niihin yrityksiin, jotka ovat merkittävästi panostaneet vastuullisuuteen. Yrityksille on olemassa kannustimia investoida entistä enemmän yritysvastuuohjelmiin, sillä nämä investoinnit edistävät yrityksiä säilyttämään kilpailuasemansa.
Brammer & Millington, 2008	Empiirinen tutkimus, Tobit-malli (otos Lontoon Pörssin 537 yrityksestä vuodelta 1999. Tutkimusaineisto vuosikertomukset ja tilinpäätöstiedot).	Yrityksen vastuullisuuden ja taloudellisen tuloksen välinen yhteys hyväntekeväisyyden kontekstissa. Yrityksillä, joilla on sekä poikkeuksellisen korkea että matala vastuullisuus, parempi tulos kuin muilla yrityksillä. Vastuullisuuden suhteen erityisen huonosti toimineet suoriutuvat parhaiten lyhyellä aikavälillä ja erityisen hyvät yritysvastuutoimijat tekevät parempaa tulosta pidemmällä aikajänteellä.
Hillman & Keim, 2001	Empiirinen testi pohjautuen otokseen Standard & Poor 500 –yrityksistä	Ensisijaisiin sidosryhmiin kuten työntekijöihin ja asiakkaisiin panostaminen lisäsi omistaja-arvoa. Sen sijaan muun tyyppinen vastuullisuus, johon eivät liity merkittävimmät sidosryhmät, ei luo arvoa osakkeenomistajille vaan päinvastoin heikentää sitä.
Lo & Sheu, 2007	Kvalitatiivinen tutkimus (Tobin's q). Pohjana data suurista yhdysvaltalaisista yrityksistä, jotka kuuluivat Standard & Poor 500 –yrityksiin vuosina 1999-2002.	Yrityksen arvon ja vastuullisuuden välillä on positiivinen yhteys. Tilastollisesti se oli merkitsevä. Sijoittajat hyvin suurella todennäköisyydellä palkitsevat ne yritykset, jotka aktiivisesti harjoittavat ja kehittävät vastuullista toimintaa. Näillä yrityksillä on suurempi arvostus rahoi-

		tusmarkkinoilla.
Margolis & Walsh 2003	Tutkimuskatsaus 1972-2002 aikana julkaistua 109 kvantitatiivista tutkimusta	Vastuullisuuden ja taloudellisen menestymisen välinen suhde • Positiivinen 54 tutkimusta • Negatiivinen 7 tutkimusta • Ei näyttöä suhteesta 28 • Ristiriitaisia tuloksia 20
McWilliams & Siegel, 2000	Ekonometrinen analyysi 524 yritystä (Domini 400 Social Index ja Standard and Poors 500 Index)	Vastuullisuuden ja yrityksen taloudellisen menestyksen välillä ei ole havaittavissa yhteyttä
Molina-Azorı´n, Claver-Corte´s, Lo´pez-Gamero & Tarı, 2009	Kirjallisuuskatsaus, analysoitu 32 tutkimusta	Tulokset ovat ristiriitaisia, mutta 21 tutkimuksessa oli havaittu ympäristöjohtamisella ja ympäristönsuojelulla olevan positiivinen yhteys yrityksen tulokseen.
Moneva, Rivera-Lirio & Munoz-Torres, 2007	Analysoitu 52 espanjalaisen listatun yrityksen yritysvastuuraportit ja missiot: näkökulma sidosryhmien sitoutuminen ja sosiaalinen ja taloudellinen menestys	Strateginen sitoutuminen sidosryhmiin johtaa parempaan taloudelliseen tulokseen
Orlitzky, Schmidt & Rynes, 2003	Tilastollinen meta-analyysi sisältäen 52 kvantitatiivista alkuperäistutkimusta, jotka julkaistu 1972-1997	Vastuullisuuden ja yrityksen taloudellisen menestymisen välinen suhde; vastuullisuus on taloudellisesti kannattavaa
Surroca, Tribo & Waddock, 2010	Kvantitatiivinen tutkimus, jossa pohjana 28 eri maasta olevan 599 yrityksen data.	Yritysvastuulla ja yrityksen tuloksella ei ole suoraa yhteyttä vaan ainoastaan välillinen yhteys, joka liittyy yrityksen aineettomiin resursseihin.

3 YRITYSVASTUUN RAPORTOINTI

Yhä enemmän yritykset ja muut organisaatiot raportoivat vastuullisuuteen liittyvistä toimenpiteistään – ympäristön pitämisestä puhtaana, ihmisten inhimillisestä kohtelusta ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta. Yritysvastuun raportoinnista on tullut erittäin tärkeä informaationlähde sekä ulkoisten että sisäisten päättäjien käyttöön. Monille yrityksille vastuullisuus ei enää tarkoita vain " tehdä hyviä asioita", vaan se on keskeinen edellytys, jotta yritys lisää arvoaan ja ylläpitää kannattavuutta pitkällä aikavälillä. Yritysvastuuraportit auttavat myös sisäisiä käyttäjiä hallitsemaan paremmin ympäristö- ja sosiaalisia riskejä, sillä niihin voidaan puuttua jo ennakoivasti eikä vasta siinä vaiheessa, kun ne toteutuvat ja näin vähentää ongelmia. (White 2005, 36, 38)

Sidosryhmien paineen lisäksi myös lisääntyvä sääntely ja erilaiset säädökset tuovat painetta raportoinnin kehittämiseksi. Lisäksi sääntelyviranomaiset edellyttävät entistä yksityiskohtaisempaa raportointia. (Ross 2010, 32)

Yritysvastuun raportointi on kiinteä osa yrityksen raportointia. Se perustuu vapaaehtoisuuteen ja täydentää tilinpäätöstä. Raportti on suunnattu sidosryhmille ja sitä käytetään sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän välineenä. Raportoinnin läpinäkyvyys ja raportoitavien tietojen olennaisuus ovat tärkeitä piirteitä vastuullisuusraportoinnissa ja myös raportoinnin luotettavuuden kannalta. (Juutinen et al. 2009, 197)

Yritysvastuuraportoinnilla tarkoitetaan sitä, että yritys kertoo niistä yritysvastuuseen liittyvistä asioista ja toimenpiteistä, joilla se on edistänyt kestävää kehitystä tietyn raportointikauden aikana. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yritys kuvaa yritysvastuuseen liittyvien toimenpiteidensä vaikutuksia, mitä niille on tehty ja mitä aiotaan tulevaisuudessa tehdä. Tavoitteena on, että raportoinnin avulla yrityksen sidosryhmille muodostuisi kuva siitä, miten yritys

on onnistunut kestävää kehitystä edistävässä strategisessa ja operatiivisessa toiminnassa. Vastuuraportointi voi olla osana vuosikertomusta, siitä voi olla erillinen raportti tai/ja tiedot on kerätty yrityksen verkkosivuille. (Rohweder 2004, 14, 211)

Yritysvastuun raportointi voidaan nähdä myös välineenä, jonka avulla organisaatio esittelee, ottaa käyttöön ja vahvistaa kestävän kehityksen periaatteita koko organisaatiossaan. Tämä mahdollistaa paremman integroinnin suunnitteluun ja päätöksentekoon ja tämän myötä johtaa parannuksiin yrityksen vastuullisuudessa. (Adams & McNicholas 2007, 398)

3.1 Yritysvastuuraportoinnin kehittyminen

Entisestään lisääntynyt sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien paine on johtanut siihen, että yhä useammat organisaatiot mittaavat ja raportoivat sosiaalista ja ekologista suorituskykyään tavanmukaisen taloudellisen raportoinnin lisäksi. Yritykset raportoivat nämä tiedot joko tilinpäätöksessään tai vapaaehtoisissa yritysvastuuraporteissa. Maailmanlaajuinen kasvu sosiaalisesti vastuullisten sijoitusrahastojen määrässä, investointien luokitusjärjestelmissä, kuten Dow Jones Sustainability Index ja sijoituspolitiikkaan liittyvä tiedonantovaatimuksien lisääntyminen ovat myös asettaneet yrityksille paineita julkaista myös muita kuin taloudellisia tietoja. (Ballou et al. 2006, 65)

Viime vuosina muun muassa finanssikriiseistä sekä kirjanpito- ja palkitsemisskandaaleista johtuen paine yritysten tilivelvollisuuden ja läpinäkyvyyden suhteen on kasvanut. Erityisesti monikansallisten yritysten, jotka toimivat useilla markkinoilla, tilanne on melko monimutkainen ja sekava, sillä ne joutuvat eri sidosryhmien odotuksien ja paineiden lisäksi huomioimaan toiminnassaan erilaisia sääntelyjä, asetuksia ja hallintokäytäntöjä. Vaatimukset läpinäkyvyyden ja avoimuuden kasvuun tulevat kahdesta eri näkökulmasta, joissa on vii-

me aikoina ollut myös päällekkäisyyttä. Toisaalta, tilivelvollisuuden vaatimus liittyy hyvään hallintotapaan, joka on alkanut kattaa myös henkilöstöön liittyviä, eettisiä näkökohtia. Toisaalta tilivelvollisuuteen ja läpinäkyvyyteen liittyy yritysvastuuraportointi, joka on laajentunut ympäristönäkökulmasta myös sosiaalisiin ja taloudellisiin asioihin. (Kolk 2008, 1-2)

Kestävään kehitykseen liittyvä raportointi on varsin tuore ilmiö. Ensimmäiset ympäristöraportit julkaistiin noin 20 vuotta sitten. Joissakin tapauksissa raportin julkaisemisen syynä olivat tiettyihin yrityksiin ja toimialoihin liittyneet tapaukset tai tapahtumat, joihin yleisön huomio oli kohdistunut. (Kolk 2005a, Kolk 2008,3 mukaan). Vaikka muutama hallitus on edistänyt tällaista julkaisemista suoraan tai välillisesti (Kolk 2003, 2005b; Kolk 2008, 3 mukaan), yritysvastuun raportointi on ollut lähinnä vapaaehtoista toimintaa ja siinä on suuntauduttu antamaan selvitys ulkoisille sidosryhmille yrityksen liiketoiminnan yhteiskunnallisista ja ympäristövaikutuksista. Vuosien saatossa raportointi on ympäristönäkökulman lisäksi laajentunut sisällyttämään myös sosiaaliset ja taloudelliset näkökohdat. Samalla myös huomio organisaatioon ja sen suoritukseen on kasvanut. Raportoinnin laajentumisen myötä yritysvastuuraporttien nykyisten ja potentiaalisten lukijoiden määrä on laajentunut kattaen ulkoiset ja sisäiset sidosryhmät mukaan lukien osakkeenomistajat. (Kolk 2008, 3) Ensimmäisiä ympäristöraportteja julkaisivat 1990-luvun alussa Rio de Janeiron ympäristökonferenssin aikoihin energia-, kemian- ja metsäyhtiöt (Rohweder 2004, 211)

Yritysvastuun läpinäkyvä raportointi on tärkeää, ei vain sijoittajille ja luokitusyrityksille, vaan myös asiakkaille. Muun muassa asiakkaat haluavat tietää, että yhtiöllä on pieni hiilijalanjälki ja että sen hankintapolitiikassa otetaan "reilun kaupan" asioita huomioon, ja että toimitusketjussa käytetään vaihtoehtoisia energialähteitä. Kaikki tämä asettaa paineita yrityksille panostaa kestävien hankintojen politiikkaan, jakeluun ja logistiikkaan sekä jätevesien ja jätteiden

vähentämiseen ja uusien energianlähteiden arvioimiseen. Yksi parhaista tavoista kommunikoida yritysten toiminnasta ja sen käytännöistä on julkaista yritysvastuuraportti, josta löytyy tietoa yrityksen vastuullisesta toiminnasta. (Ernst & Young 2011)

Raportoivien yritysten määrä on maailmanlaajuisesti kasvussa. Noin 80 % kansainvälisesti toimivista suuryrityksistä julkaisee vastuullisuusraportin. Raportointi on viime vuosina kehittynyt entistä enemmän kohti niin sanottua integroitua raporttia, jossa erillistä vastuuraporttia ei julkaista vaan vastuullisuustoiminta kytketään osaksi tilinpäätöstä ja toimintakertomusta. Suomessa on noin 500 yritystä ja muuta organisaatiota, jotka raportoivat vastuullisuustoiminnastaan. (FiBS 2011) Suomessa aktiivisimpia raportoijia ja raportoinnin edelläkävijöitä ovat olleet erityisesti julkiset, valtion tai kuntien omistamat yhtiöt. Suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuuraportointi sen sijaan on vielä melko vähäistä. Suomalaiset pienet yritykset eivät vielä pahemmin raportoi vastuullisuudestaan. (Juutinen et al. 2010, 206)

Tulevaisuudessa olisi eri sidosryhmien kannalta entistä tärkeämpää saada raportoinnin piiriin myös yrityksen aineeton pääoma, osaamisresurssit, kompetenssit, teknologia, riskit ja epävarmuudet sekä muut yrityksen arvoon vaikuttavat tekijät. Tilinpäätösraportointi kertoo yrityksen tuloksen muodostumisesta ja taloudellisesta asemasta, mutta sen avulla ei saa riittävää kuvaa yrityksen toiminnasta eri sidosryhmien näkökulmasta. Yrityksen vastuullisraportointi voidaan nähdä askeleena kehityksessä, jossa huomioidaan yritystaloudellisesti kestävät arvot ja pitkän aikavälin menestys samalla kun pyritään mittamaan ja raportoimaan nykyistä laajemmin sidosryhmien ja yhteiskunnan näkökulmasta yrityksen arvoon vaikuttavia tekijöitä. (Niskala et al. 2009, 15-16)

3.2 Raportoinnin viitekehys

Yritysvastuun raportoinnin vaatimusten tason kasvu ja työkalujen kehitys ovat vaikuttaneet siihen, että yritysvastuun raportointi ja mittaaminen ovat enenevässä määrin alkaneet muistuttaa perinteisiä kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntöjä. Yritysvastuun mittaamisessa käytettäville tunnusluvuille on muodostumassa omat yhdenmukaiset kaavansa, keräämis- ja esittämistapansa. Tämä lisää myös tietojen luotettavuutta ja vertailukelpoisuutta. GRI-raportointiohjeisto ja kirjanpitolautakunnan yleisohjeet niin ympäristöasioiden esittämisestä kuin toimintakertomuksen laadinnastakin ovat omalta osaltaan vaikuttaneet käytäntöjen yhtenäistymiseen. Yritysvastuun johtaminen onnistuu entistä paremmin erilaisten työkalujen ja mittareiden kehittymisen myötä (Niskala et al. 2009, 9)

Yritysvastuun raportointi rakentuu suureksi osaksi vapaaehtoisuuden varaan eikä siihen liity lakiin tai asetuksiin perustuvaa normistoa kuten tilinpäätösraportoinnilla on. Yritysvastuuraportoinnin avulla yritys voi antaa tilinpäätöstä laajemman ja sitä täydentävän kuvan toimintansa taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Lakisääteinen tilinpäätös ja yritysvastuuraportointi ovat kehittyneet viime vuosina entistä lähemmin toisiinsa liittyviksi. (Niskala et al. 2004, 63)

Yrityksen tilinpäätös perustuu vahvasti lakiin ja asetuksiin. Kirjanpitolaki- ja asetus sekä IFRS-säännöt määrittelevät tarkasti yrityksen tilinpäätöksen laatimisperiaatteet sekä sen, mitä yrityksen tilinpäätöksen pitää sisältää. Yritysvastuu ja siihen liittyvää raportointi linkittyy vahvasti tilinpäätökseen. Esimerkiksi Kirjanpitolain 3:2 mukaan *”Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpito-velvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (oikea ja riittävä kuva). Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa*” (Finlex, Kirjanpitolaki 1997). Myös IAS 1 –

standardissa todetaan oikean kuvan vaatimus. Sen mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea kuva kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta, taloudellisesta tuloksesta sekä rahavirroista. (Troberg 2007, 29) Edellä mainittujen normistojen perusteella yrityksen on siis tilinpäätöksessään ilmoitettava myös ne yritysvastuuseen liittyvät asiat, joilla on merkitystä oikean ja riittävän kuvan saamiseksi yrityksen taloudellisesta tilanteesta sekä tilinpäätöksen informaatiovelvollisuuden täyttämiseksi.

Yritysvastuun raportoinnille tunnusomaista on lisäksi se, että merkittävä osa tiedoista on muuta kuin taloudellista informaatiota, kun taas tilinpäätösraportoinnin yhteydessä suurin osa tiedoista on taloudellista informaatiota. (Juutinen et al. 2010, 16, 211-212) Yritysvastuuraportointia tapahtuu siis normaalin tilinpäätösraportoinnin yhteydessä ja vapaaehtoisena yritysvastuuraportointina. Esimerkiksi olennaiset ympäristömenot ja -vastuut ovat asioita, jotka kirjapitolain mukaan pitää tilinpäätöksessä ilmoittaa, jotta saadaan oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Ei riitä, että tilinpäätösaineistossa viitataan yritysvastuuraportilla oleviin tietoihin, vaan kyseessä olevat tiedot pitää olla myös tilinpäätösdokumentaatiossa. (Niskala et al. 2004, 63)

Erilaiset yritysvastuuta ja yritysvastuuraportointia ohjaavat kansainväliset ohjeistot ja aloitteet ovat merkityksellisiä yritysvastuuraportoinnin kokonaisuutta määriteltäessä. Ne ovat tärkeitä ja tehokkaita apuvälineitä vastuuraportoinnin hallinnassa. Kannattaa kuitenkin muistaa, että yritys itse ohjaa raportointiprosessia eivätkä raportointiin liittyvät ohjeistukset ja aloitteet. Raportointia koskevat ohjeistukset, kuten GRI:n G3-ohjeistus tarjoavat viitekehyksen ja suuntaviivoja yritysvastuuraportoinnille. Eri yrityksissä eri asiat ovat merkityksellisiä ja tämä tulee esiin, kun arvioidaan, mitkä asiat ovat kunkin yrityksen yritysvastuuraportoinnin kannalta olennaisia asioita. Raportointiohjeistuksen on sallittava riittävästi joustavuutta raportointiin, jotta olennaisuuden periaatetta pystytään noudattamaan. (Juutinen et al. 2010, 248-249)

Alla olevaan taulukkoon on koottu tilinpäätösraportoinnin ja yritysvastuuraportoinnin keskeisimmät ominaisuudet ja niiden väliset erot, jotka jo on mainittu edeltävässä tekstissä.

Taulukko 4. Tilinpäätösraportoinnin ja yritysvastuun raportoinnin ominaispiirteet

Tilinpäätösraportointi	Yritysvastuun raportointi
• Lakisääteinen • ”Oikea ja riittävä kuva” • Lait ja standardit (IAS, KILA, IFRS, EU direktiivit) • Suurin osa tiedoista taloudellista informaatiota	• Vapaaehtoinen • Ei lakiin tai asetuksiin perustuva • Vapaaehtoisia ohjeistoja (GRI, Global Compact) • Suuri osa tiedoista muuta kuin taloudellistaa informaatiota • Tietojen olennaisuus
Hyvä hallinnointitapa	

3.3 Raportointia koskevat ohjeistukset ja aloitteet

Viimeisen kahdenkymmen vuoden aikana on kehitetty useita erilaisia vapaaehtoisuuteen perustuvia ohjeistoja ja standardeja, joita yritykset voivat ilmoittaa sitoutuvansa noudattamaan osana vastuullista toimintaansa. Ne antavat selkeän pohjan ja suuntaviivat, kun yritys harkitsee, mihin asioihin tulisi ottaa kantaa, kun yritys halua panostaa yritysvastuuseen ja kehittää omaa osaamistaan. (Rohweder 2004, 121) Aloitteet pohjautuvat suureksi osaksi Yhdistyneiden kansakuntien puitteissa solmittuihin kansainvälisiin sopimuksiin ja julistuksiin. Merkittävimmät vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjeistot ja standardit voidaan jakaa kolmeen luokkaan. Ne ovat sitoumustyyppiset aloitteet, toimintajärjestelmiä koskevat standardit ja ohjeistot sekä raportointiohjeistot. (Niskala et al. 2009, 29, 42)

Yritysvastuuraporttien ensisijainen tavoite on kommunikoida organisaation vastuullisuusstrategia, sen taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset sekä liiketoiminnan riskitekijät, jotka johtuvat ympäristö- ja sosiaalisista asioista. Vaikka yritysvastuuraporttien muoto ja sisältö on johdon päätettävissä, niin viime aikoina on kehitetty useita normatiivisia suuntaviivoja kuten Ceres (Coalition of Environmental Responsible Economies), PERI (Public Environmental Reporting Initiative), GRI, ISO 14031 ja IFAC (International Federation of Accountants). Nämä tarjoavat ohjeistusta siitä, mitä pitäisi raportoida ja miten. Tavoitteena on luoda yhdenmukainen ja vertailukelpoinen raportointipohja, jonka avulla organisaatioita voitaisiin vertailla keskenään. GRI on edellä mainituista ohjeistuksista suosituin. KPMG:n tutkimuksen (2008) mukaan yli kolme neljäsosaa Global 250 yrityksistä käyttää GRI-raportointiohjeistoa. (Joshi & Krishnan 2010, 21)

Sitoumustyyppiset aloitteet kuvaavat sitä, mitä yritysvastuuseen liittyviä asioita yritysten tulisi omassa toiminnassaan huomioida. Ne antavat suuntaviivat moraalisesti ja eettisesti vastuulliselle yritystoiminnalle, mutta eivät anna tarkkoja ohjeita, miten vastuullista yritystoimintaa toteutetaan käytännössä. Keskeisimmät sitoumustyyppiset aloitteet ovat YK:n Global Compact, EU:n vihreä kirja, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, ICC:n (Kansainvälinen kauppakamarin) elinkeinoelämän peruskirja kestävän kehityksen edistämiseksi ja lahjonnan vastaiset ohjeet sekä WBCSD:n ohjeistus. Tähän voi vielä lisätä Corporate Governance-suositukset. (Niskala et al. 2009, 42; Rohweder 2004, 121) Seuraavissa kappaleissa on kerrottu tarkemmin edellä mainituista keskeisimmistä sitoumustyyppisistä aloitteista.

Global Compactin perustana ovat seuraavat yleismaailmalliset periaatteet: YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, ILO:n työelämän perusperiaatteita ja –oikeuksia koskeva julistus, YK:n Rion ympäristöä ja kehitystä koskeva julistus sekä YK:n korruption vastainen yleissopimus. Global Com-

pact –aloitteessa pyydetään yrityksiä omaksumaan, tukemaan ja toteuttamaan omassa vaikutuspiirissään näitä ihmisoikeuksiin, työelämän periaatteisiin sekä ympäristöön ja lahjonnanvastaiseen toimintaan liittyviä perusarvoja. Global Compact -hankkeessa on tällä hetkellä mukana yli 8 000 yritystä ja muuta tahoa 135 maasta. (UN Global Compact 2011, FiSB 2010)

Euroopan unioni (EU) on edistänyt yhteiskunta- ja yritysvastuuta painotetusti vuoden 2000 Lissabonin strategiasta lähtien. EU julkaisi vuonna 2001 *Vihreän kirjan* yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämisestä. Tavoitteena oli käynnistää aiheesta keskustelua ja edistää eurooppalaisten puitteiden luomista. Komissio on jatkanut asiaa koskevia keskusteluja ja toimia. Vuosien 2002 ja 2006 tiedonannoissaan EU on esittänyt näkemyksiään ja painopisteitään yhteiskunta- ja yritysvastuun edistämiseksi. Ne liittyvät muun muassa tiedon lisäämiseen sosiaalisen vastuun positiivista vaikutuksista, pk-yritysten vastuullisuuden kannustamiseen sekä vastuullisuuteen liittyvien käytäntöjen yhdenmukaistamiseen. Euroopan unionin uudessa Eurooppa 2020 – strategiassa korostetaan kestävän kasvun osalta yhteiskunta- ja yritysvastuuta keinona parantaa työntekijöiden ja kuluttajien luottamusta pitkällä tähtäimellä. (Niskala et al. 2009, 37-39, Työ- ja elinkeinoministeriö 2011a).

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n (Organization for Economic Cooperation and Development) toimintaohjeet monikansallisille yrityksille sisältävät vapaaehtoisesti noudatettavia periaatteita ja normeja vastuullisen yritystoiminnan noudattamiseksi ja kestävän kehityksen edistämiseksi. Toimintaohjeiden tarkoituksena on varmistaa, että yritysten toiminta on sopusoinnussa asianomaisen maan oman politiikan kanssa. Toimintaohjeiden tavoitteen on rakentaa luottamusta yritysten ja yhteiskunnan eri toimijoiden välille, estää väärinkäsityksiä, edistää ulkomaisille sijoituksille suotuisaa ilmapiiriä ja lisätä monikansallisten yritysten panosta kestävän kehityksen

edistämisessä. OECD:n jäsenvaltioiden hallitukset ovat sitoutuneet edistämään toimintaohjeiden täytäntöönpanoa sekä ohjeiden ja suositusten toteuttamista. Myös sekä elinkeinoelämä että ammattiyhdistysliike kannattavat ja tukevat toimintaohjeita. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011b)

Kansainvälinen kauppakamari ICC (International Chamber of Commerce) julkaisi vuonna 1991 Elinkeinoelämän peruskirjan kestävän kehityksen aikaan saamiseksi (ICC Business Charter for Sustainable Development). Peruskirja sisältää hyvän ympäristöjohtamisen periaatteet. Se muodostaa usean yrityksen ympäristöjohtamisen perustan ja liittyy olennaisesti ympäristöjohtamisjärjestelmiin sekä standardeihin, kuten ISO 14000. Vuonna 2002 julkaistussa kannanotossa " ICC Business in Society - Making a positive and responsible contribution - a voluntary commitment by business to manage its activities responsibly" korostuu ympäristövastuun ohella myös yritystoiminnan sosiaalinen ja taloudellinen vaikutus. Peruskirjan johtoajatuksena on, että yhteiskuntavastuuseen liittyvät toimenpiteet ovat vapaaehtoisia ja jokainen yritys päättää itse toimintaperiaatteensa, eettiset arvonsa ja vastaa niiden seurannasta. ICC on julkaissut myös lahjonnan ja markkinoinnin eettisiin kysymyksiin liittyvät ohjeistukset. (ICC 2011; Rohweder 2004, 126-127)

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) on toimitusjohtajavetoinen noin 200 suuryrityksen muodostama maailmanlaajuinen järjestö, jonka tavoitteena on edistää kestävää kehitystä. Suomesta järjestöön kuuluvat Fortum, Kemira, Kone, Metsäliitto ja Nokia. Järjestö tarjoaa jäsenyrityksilleen foorumin, jossa ne voivat tutkia kestävää kehitystä, jakaa tietoa, kokemuksia ja parhaita käytäntöjä sekä toimia liiketoiminnan edustajana näistä asioista eri foorumeilla työskennellen yhdessä hallitusten, kansalaisjärjestöjen ja hallitustenvälisten järjestöjen kanssa. WBCSD toimii aktiivisesti myös raportointiin liittyvissä asioissa. (WBCSD 2011)

Toimintajärjestelmiä koskevat standardit pyrkivät auttamaan organisaatioita vastuullisen yritystoiminnan käytännön toteuttamisessa. Varsinaista yhteiskuntavastuun kaikkia ulottuvuuksia kattavaa järjestelmästandardia ei tällä hetkellä ole olemassa vaan käytettävissä olevat standardit keskittyvät vastuullisen yritystoiminnan eri alueisiin ja erityiskysymyksiin. (Niskala et al 2009, 49)

Tunnetuimmat ja keskeisimmät ympäristöasioiden toimintajärjestelmät ovat Kansainvälisen standardoimisliiton ISO:n (International Organization for Standardization) liittyvä ISO14000-standardisarja sekä EMAS (Eco-Management and Audit Scheme), joka on Euroopan Unionin asetukseen perustuva ympäristöasioiden hallintajärjestelmä. Se ei kuitenkaan ole virallisesti standardi vaan asetus, jonka perusperiaate on hyvin samanlainen kuin ISO 14001 –standardin (Rohweder 2004, 166). AA1000S-standardisarja pohjautuu sosiaalisen laskentatoimen ja sidosryhmävuorovaikutuksen ajatuksiin. OHSAS-standardi käsittelee työterveys- ja tuvallisuusasioita. SA8000-standardi perustuu vastaavasti työelämän oikeuksiin. (Niskala et al 2009, 49; Rohweder 2004, 166)

3.4 Global Reporting Initiative

Global Reporting Initiative – verkosto (GRI) on vahvasti ohjannut vastuuraportoinnin kehitystä. GRI järjestö perustettiin vuonna 1997 YK:n ympäristöohjelman UNEP:n ja CERES:n (Coalition for Environmentally Responsible Economies) toimesta. GRI:n päämääränä on ollut luoda yritysten ja eri organisaatioiden kestävään kehitykseen liittyvien asioiden raportoinnille toimintamalli, joka on vertailukelpoista, vakiintunutta ja vastaa tilinpäätösraportointia. Tavoitteena on, että ohjeistoa sovellettaisiin maailmanlaajuisesti ja se yhdistäisi erilaiset ja eritasoiset suositukset ja ohjeet. GRI-ohjeisto pohjautuu ns. kolmen pilarin malliin (triple bottom line), jossa huomioidaan ja raportoidaan tasapuolisesti taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen liittyvät

toiminnat ja vaikutukset. GRI on tällä hetkellä yritysvastuun suosituin raportointiohjeisto. (Niskala et al. 2009, 93-97; Rohweder 2004, 218-219).

Yritysten ja muiden organisaatioiden toiminnan avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämiselle tulee kasvavia paineita eri sidosryhmien toimesta. GRI-ohjeisto pyrkii tarjoamaan yhdenmukaisen käsitteistön ja mittausjärjestelmän eri organisaatioiden käyttöön, jotta ne pystyisivät nykyistä paremmin viestimään toimintansa taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. GRI järjestön mukaan tavoitteena on, että ohjeistoa voisivat hyödyntää kaikki organisaatiot riippumatta niiden koosta, toimialasta tai maantieteellisestä sijainnista. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 2)

3.4.1 GRI:n raportointiviitekehys ja raportointiohjeisto

GRI-ohjeistuksen ensimmäinen versio julkaistiin vuonna 1999. Sen jälkeen siitä on tullut useimpia päivitettyjä versioita. GRI-ohjeistusta ja raportointiviitekehystä on rakennettu ja kehitetty vuosien mittaan yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Keväällä 2011 julkaistu G3.1 suuntaviivat ovat uusin ja täydellisin versio GRI:n G3 Yhteiskuntavastuun raportointiohjeistosta. Nämä suuntaviivat perustuvat G3:een, mutta sisältävät laajennettuja ohjeita vaikutuksista paikallisyhteisöön, ihmisoikeuksista ja sukupuolten välisestä tasaarvosta. GRI:n verkkosivujen mukaan seuraava päivitetty versio ”G4” julkaistaisiin alkuvuonna 2013. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011) GRI:n kehittämisen yhteydessä puhutaan niin sanotusta monisidosryhmälähtöisestä toimintatavasta, jossa GRI aktiivisesti konsultoi eri sidosryhmiä kehittääkseen raportointiohjeistoaan. GRI:lla on lukuisia työryhmiä, joissa on tuhansia eri alojen asiantuntijajäseniä ympäri maailmaa. GRI painottaa toiminnassa jatkuvaa parantamista ja kehittämistä. (Troberg 2007, 213-214; Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011)

GRI:n visiona on, että raportointi taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristöön liittyvästä suorituskyvystä olisi kaikille organisaatioille rutiinia ja verrattavissa normaaliin taloudelliseen raportointiin.(Troberg 2007, 214) GRI:n raportointiviitekehys toimii yleisenä yritysvastuuraportoinnin viitekehyksenä. Se muodostuu periaatteista ja ohjeistuksesta, perussisällöstä sekä toimialakohtaisista ohjeista. Raportointiviitekehys voidaan jakaa kahteen näkökulmaan, jotka ovat miten raportoidaan ja mitä raportoidaan. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 3-4)

Miten raportoidaan –näkökulma sisältää periaatteet ja ohjeistuksen sekä ohjeet, joiden tarkoituksena on, että toimintaindikaattoreita tulkitaan johdonmukaisesti. Jokaiselle toimintaindikaattorille on määritelty omat indikaattorioh-jeensa. Mitä raportoidaan –osuus käsittää perussisällön sekä toimialakohtaiset liitteet, jotka sisältävät toimialakohtaisia indikaattoreita ja GRI-ohjeiston soveltamisohjeita. Toimialakohtaiset liitteet täydentävät GRI-ohjeistoa, mutta eivät korvaa sitä. Toimialakohtaisia ohjeita on julkaistu muun muassa autoteollisuudelle, kaivos- ja metalliteollisuuteen, rahoitusalalle sekä logistiikka- ja kuljetusalalle. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa viitekehykseen kytkettäisiin liitteitä, jotka sisältävät kansallisia erityiskysymyksiä ja soveltamisohjeita. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 3-4; Niskala et al. 2009, 98-99) Alla on kuvattu GRI:n raportointiviitekehys.

.

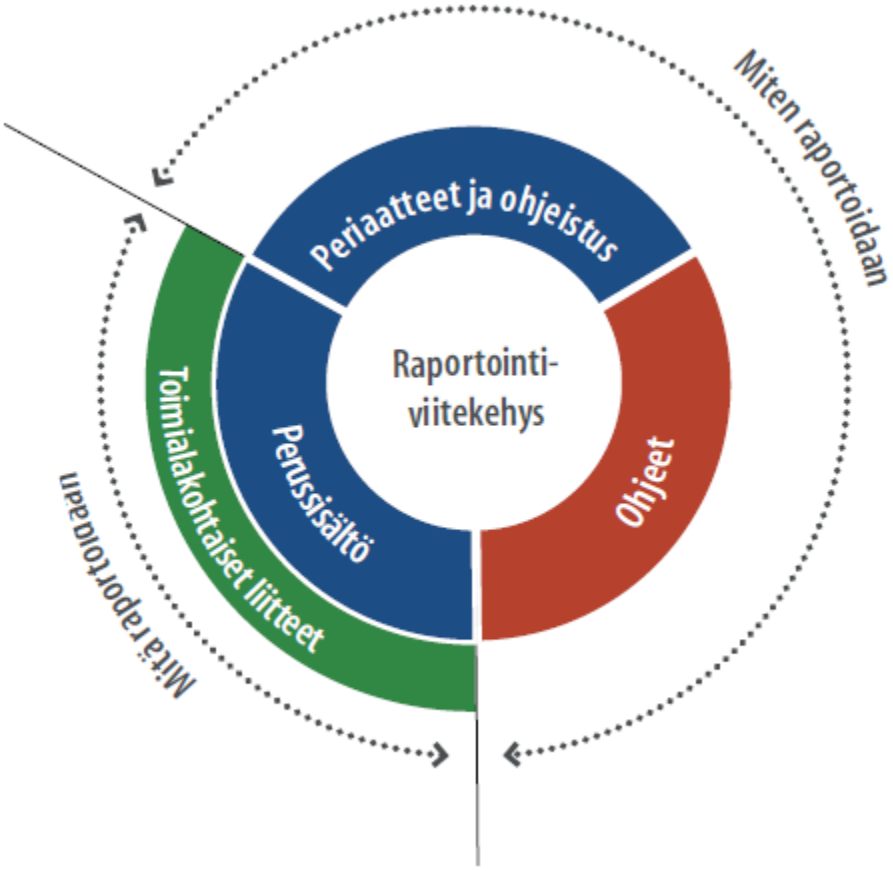

Kuvio 6. GRI-raportointiviitekehys (GRI 2011, 3)

GRI-ohjeisto muodostuu raportointiperiaatteista ja -ohjeista sekä perussisällöstä. Ohjeiston ensimmäisessä osassa esitetään raportin sisältö, laatu ja rajaus. Raportin sisällön määrittelyperiaatteet liittyvät tiedon olennaisuuteen, sidosryhmätoimintaan, kestävän kehityksen viitekehykseen ja kattavuuteen. Periaatteet muodostavat yhdessä perussisällön kanssa raportin teemat ja indikaattorit. Sisällön määrittelyn jälkeen määritellään raportoitavan tiedon laatu. Osion lopusta löytyvät raportin rajausohjeet. Raportointiperiaatteiden tavoitteena on edistää organisaation läpinäkyvyyttä. Ne myös näkyvät raportoinnin lopputuloksessa, koska ne heijastuvat päätöksentekoon koko raportointiprosessin ajan muun muassa raportointiteemojen ja –tavan suhteen.

(Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 4; Niskala et al. 2009, 108-109).

Raportin sisällön määrittelyn kannalta keskeistä on, mikä on raportoivan organisaation toiminnan tarkoitus sekä millaisia odotuksia ja tiedontarpeita sidosryhmillä on. (Niskala et al. 2009, 109). Alla on esitetty sisällön määrittelyperiaatteiden tarkemmat määritelmät.

Taulukko 5. Raportin sisällön määrittelyperiaatteet ja niiden määritelmät (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 8-12).

Sisällön määrittelyperiaate	**Määritelmä**
Olennaisuus (materiality)	*”Raportin tulee kattaa ne teemat ja indikaattorit, jotka kuvaavat organisaation keskeisiä taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristövaikutuksia tai jotka voivat vaikuttaa olennaisella tavalla organisaation sidosryhmien tekemiin arviointeihin ja päätöksiin.”*
Sidosryhmätoiminta (inclusivity of stakeholders)	*”Raportoivan organisaation on tunnettava sidosryhmänsä ja kerrottava, miten se on ottanut huomioon ryhmien odotukset ja tarpeet (kohtuullisessa määrin).”*
Kestävän kehityksen viitekehys (sustainability context)	*”Raportissa tulee kuvata organisaation toimintaa suhteessa kestävän kehityksen viitekehykseen.”*
Kattavuus (completeness)	*”Raportin teemat, indikaattorit ja rajaus määritellään siten, että ne kattavat organisaation keskeiset taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset. Sidosryhmien on niiden perusteella pystyttävä arvioimaan raportoivan organisaation toimintaa kyseessä olevan raportointijakson osalta.”*

GRI-ohjeistuksessa korostetaan raportoitavien tietojen olennaisuutta. Olennaisuusarvioinnissa huomioidaan ne organisaation sisäiset ja ulkoiset tekijät, joilla on eniten vaikutusta organisaatioon tai jotka ovat sidosryhmien kannalta tärkeimmät. Organisaatio voi itse määritellä olennaisuuden määrittelyssä käyttämänsä menetelmät ja prosessit, mutta ne tulee kuvata yritysvastuuraportissa. (Niskala et al. 2009, 108-109).

Monet tutkimuksen kohdeyritykset ovat määritelleet vastuullisen toimintansa olennaiset näkökulmat olennaisuusmatriisia hyödyntäen. Neste Oli on tehnyt oman olennaisuusmatriisinsa yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa. Määrittelyprosessin yhteydessä tunnistettiin myös uusia, kiinnostavia aiheita kuten vastuullisuuteen liittyvät mahdollisuudet, ihmisoikeudet ja vedenkäyttöön liittyvät asiat. Näillä voi olla jatkossa entistä tärkeämpi rooli Neste Oilin liiketoiminnan kehittymiselle. (Neste Oli 2010, 28-29) Alla Neste Olin vuosikertomuksesta poimittu olennaisuusmatriisi.

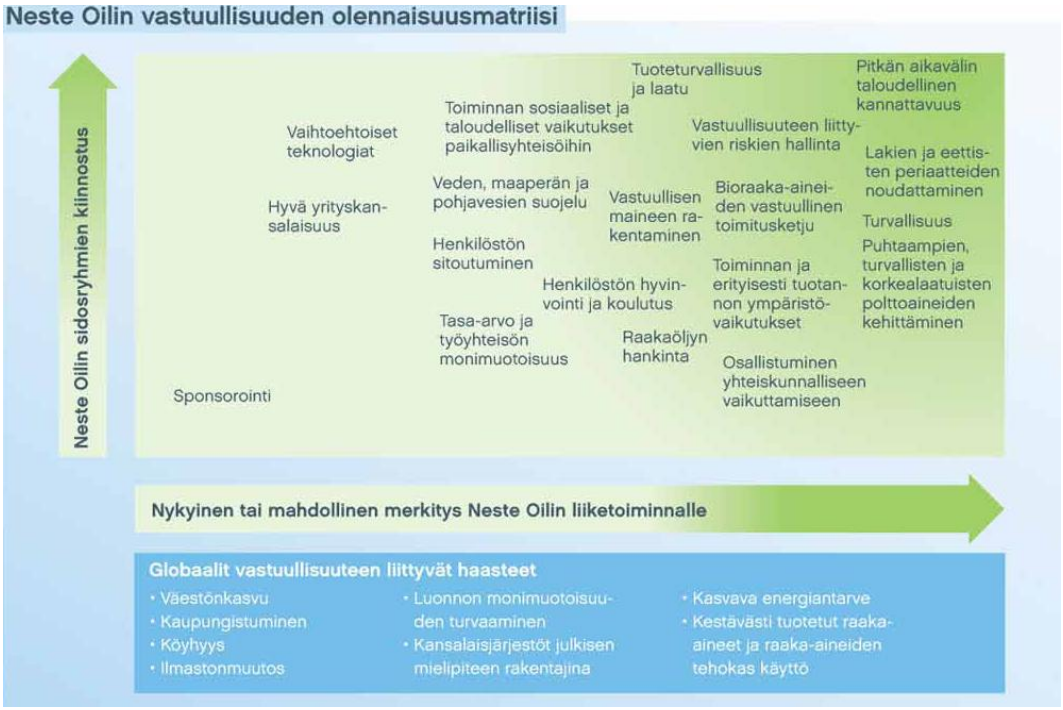

Kuvio 7. Neste Oilin olennaisuusmatriisi (Neste Oil 2011b, 29)

Laadunvarmistuksen raportointiperiaatteiden tavoitteena on ohjata esitettävien tietojen luotettavuutta ja tarkkuutta sekä varmistaa vertailukelpoinen tieto sidosryhmille päätöksenteon tueksi. GRI-ohjeistossa määritellään raportoinnin laadun varmistamisen suhteen, että tiedon tulee olla tasapuolista, selkeää, täsmällistä, oikea-aikaista, vertailukelpoista ja luotettavaa. (Niskala et al. 2009, 115-120) Alla olevassa taulukossa on kerrottu yksityiskohtaisesti kunkin laadun määrittelyperiaatteen määritelmä.

Taulukko 6. Raportin laadun määrittelyperiaatteet ja niiden määritelmät (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 13-17)

Laadun määrittelyperiaate	Määritelmä
Tasapuolisuus (balance)	*”Raportin tulee kuvata sekä organisaation toiminnan myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia, jotta organisaation toimintaa voidaan arvioida.”*
Selkeys (clarity)	*”Tiedot tulee esittää helposti ymmärrettävässä muodossa.”*
Täsmällisyys (accuracy)	*”Raportoidun tiedon tulee olla riittävän täsmällistä ja yksityiskohtaista, jotta sidosryhmät voivat arvioida raportoivan organisaation toimintaa.”*
Oikea-aikaisuus (timeliness)	*”Raportit tehdään säännöllisen aikataulun mukaisesti ja ne ovat ajoissa sidosryhmien käytettävissä.”*
Vertailukelpoisuus (comparability)	*”Teemat ja tiedot tulee valita, kerätä ja raportoida johdonmukaisesti. Raportoidut tiedot tulee esittää siten, että sidosryhmät pystyvät analysoimaan organisaation toimintaa tietyllä aikavälillä ja verrata raportoivaa organisaatiota muihin organisaatioihin.”*
Luotettavuus (reliability)	*”Raportissa olevat tiedot tulee kerätä, kirjata, koota, analysoida ja julkaista tavalla, joka mahdollistaa tiedon todentamisen ja takaa tiedon laadun ja olennaisuuden.”*

Ohjeiston toisessa osassa määritellään perussisältö. Se muodostuu tiedoista, jotka ovat olennaisia sekä itse organisaation että sen sidosryhmienkin kannalta. Perussisältö voidaan jakaa kolmeen osaan:

1. Strategia ja taustakuvaus
2. Johtamiskäytännöt.
3. Toimintaindikaattorit (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 5).

Strategia ja taustakuvaus –osuus sisältää organisaation yleiskuvauksen, jonka tarkoituksena on kertoa organisaation strategiasta, suhteesta kestävään kehitykseen sekä kuvata organisaation toimintaa, yritysvastuuraportin sisältöä ja hallintokäytäntöjä. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 20-24)

Johtamiskäytännöt osuudessa kerrotaan tarkemmin niistä käytännöistä, joita raportoiva organisaatio käyttää hallitsemaan tunnistamiaan olennaisia vaikutuksia, riskejä ja mahdollisuuksia. Johtamistavan kuvaus tehdään jokaisen kestävän kehityksen näkökulman (taloudellinen, sosiaalinen, ympäristö) osalta erikseen ellei niitä ole määritelty epäolennaisiksi. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 24-29; Niskal et al. 2009, 136-139)

Toimintaindikaattoreiden avulla tuotetaan vertailukelpoista tietoa organisaation taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristötoiminnasta. Toimintaindikaattorit jaetaan GRI-ohjeiston mukaisesti pääindikaattoreihin ja lisäindikaattoreihin. Pääindikaattorit ovat olennaisia suurimmalle osalle raportoivista organisaatioista ja näihin liittyvät tunnusluvut organisaation tulisi raportoida, mikäli ei ole niitä todennut epäolennaisiksi. Lisäindikaattorit taas vastaavasti liittyvät kehittymässä oleviin käytäntöihin tai teemoihin. Ne voivat olla olennaisia joidenkin organisaatioiden kannalta, mutta eivät kaikkien. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 24-29; Niskala et al. 2009, 139)

3.4.2 GRI:n mukainen taloudellinen vastuu

Yhteiskuntavastuun raportointiohjeiston mukaan taloudellinen ulottuvuus sisältää organisaation välittömät ja välilliset vaikutukset sidosryhmien taloudelliseen hyvinvointiin ja taloudellisiin järjestelmiin paikallisella, kansallisella ja maailmanlaajuisella tasolla. Taloudellisen vastuun ulottuvuus on GRI:n mukaan laajempi kokonaisuus kuin tilinpäätösraportoinnissa, jossa kuvataan taloudellisia vaikutuksia organisaation sisällä. (Rohweder 2004, 221; Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 25-26) Yritysvastuun taloudellisessa ulottuvuudessa pääpaino on siinä, miten organisaation toiminta vaikuttaa sen tärkeimpiin sidosryhmiin ja millaisia välittömiä ja välillisiä taloudellisia vaikutuksia tällä on sidosryhmille. (Niskala et al. 2009, 140)

Taloudelliset indikaattorit kuvaavat

- pääomavirtoja organisaation ja sen tärkeimpien sidosryhmien osalta
- organisaation keskeisiä taloudellisia vaikutuksia yhteiskuntaan (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 25; Niskala et.al 2009, 140).

Taloudellinen vastuu on ryhmitelty kolmeen näkökulmaan, jotka ovat taloudellinen toiminta, markkina-asema ja välilliset taloudelliset vaikutukset. Taloudellinen toiminta kuvaa organisaation toiminnan välittömiä taloudellisia vaikutuksia ja toiminnan tuottamaa taloudellista lisäarvoa tärkeimmille sidosryhmille. Markkina-asema esittää organisaation toimintaa ja taloudellisia vaikutuksia niillä markkinoilla, joilla sen toiminnalla on huomattava vaikutus. Välilliset taloudelliset vaikutukset –näkökulma kuvaa organisaation toiminnan ja liiketapahtumien tuloksena syntyviä suurempia taloudellisia vaikutuksia. (Niskala et.al 2009, 140)

Taloudellisen vastuun toimintaindikaattoreita on 9, joista 7 on pääindikaattoria ja 2 lisäindikaattoria. Ne kuvaavat raportoivan organisaation sekä välillisiä että välittömiä taloudellisia vaikutuksia. Sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun toimintaindikaattoreita on selvästi enemmän. Ympäristövastuun indikaattoreita on 30 ja sosiaalisen vastuun indikaattoreita 40 kappaletta. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 26-28, 30-32, 34-35; Niskala et.al 2009, 140) Pääindikaattorit ovat yleisesti sovellettavia indikaattoreita, jotka on kehitetty yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Niiden oletetaan olevan olennaisia useimpien organisaatioiden kannalta.

Taulukko 7. GRI-ohjeistuksen taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit (Lähde: GRI 2011, Niskala et al. 2009, 142)

		Taloudellinen toiminta
Pääindikaattori	EC1	Välittömän lisäarvon syntyminen ja jakautuminen sisältäen tulot, toimintakulut, henkilöstökulut, lahjoitukset ja muu tuki esimerkiksi paikallisyhteisöille, oman toiminnan kehittäminen ja maksut sijoittajille, rahoittajille ja valtiolle.
Pääindikaattori	EC2	Ilmastonmuutokseen liittyvät taloudelliset vaikutukset ja muut riskit ja mahdollisuudet organisaation toimintaan liittyen.
Pääindikaattori	EC3	Organisaation eläkesitoumusten kattavuus
Pääindikaattori	EC4	Merkittävät valtionavustukset
		Markkina-asema
Lisäindikaattori	EC5	Tavanomaisten alkupalkkojen ja paikallisen minipalkan välinen suhde merkittävissä toimintapaikoissa.
Pääindikaattori	EC6	Menettelytavat, periaatteet ja käytännöt liittyen paikallisiin toimittajiin sekä paikallisten hankintojen osuus merkittävissä toimintapaikoissa.
Pääindikaattori	EC7	Paikallisiin rekrytointeihin liittyvät menettelytavat sekä paikallisesta yhteisöstä palkatun ylimmän johdon osuus organisaation merkittävissä toimintapaikoissa.
		Välilliset taloudelliset vaikutukset
Pääindikaattori	EC8	Vaikutukset ja investoinnit paikalliseen infrastruktuurin ja yleishyödyllisten palveluiden kehittämiseen käyttäen organisaation rahallisia investointeja, lahjoituksia ja hyväntekeväisyyttä.
Lisäindikaattori	EC9	Merkittävien välillisten vaikutusten ja niiden laajuuden ymmärtäminen ja kuvaaminen.

GRI-ohjeisto sisältää suosituksen siitä, että yritysvastuuraportilla olisi hyvä olla edellä mainittujen kolmen näkökulman eli taloudellisen toiminnan, markkina-aseman sekä välillisen taloudellisen vaikutuksen johtamistapojen kuvaukset. Myös organisaation taloudellisen vastuun tavoitteet ja niihin liittyvä toiminta ja aikaansaadut tulokset suhteessa tavoitteisiin tulisi yritysvastuuraportilla kertoa. Samoin kuvausta organisaation toimintamenetelmistä ja –periaatteista tärkeimpien taloudellisen vastuun näkökulmien suhteen pidetään tarpeellisena tai ainakin tietoa siitä, mistä näistä saisi lisätietoa. Jotta ymmärrettäisiin organisaation toiminta paremmin, tarvitaan taloudellista vastuuta koskevia lisätietoja kuten esimerkiksi organisaation keskeiset onnistumiset ja epäonnistumiset sekä olennaiset riskit ja mahdollisuudet. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 25; Niskala et.al 2009, 140-141)

Sen sijaan, että mitattaisiin vain muutoksia organisaatiossa, GRI:n taloudellisen vastuun mittarit pyrkivät mittaamaan niitä taloudellisia muutoksia, jotka johtuvat organisaation vastuullisuustoimenpiteistä, joilla on vaikutuksia sidosryhmiin. Vaikka GRI:n taloudelliset indikaattorit ovat samanlaisia kuin BSC:n tulososio, ne ovat laajempia. Ne keskittyvät enemmän siihen, millaisia välittömiä ja välillisiä taloudellisia vaikutuksia organisaatiolla on sidosryhmiinsä. Esimerkiksi GRI luokittelee taloudelliset indikaattorit sidosryhmittäin: asiakkaat, toimittajat, työntekijät, rahoittajat ja julkinen sektori. Tämä raportointi yhdistää sekä ulkoisten että sisäisten käyttäjien tarpeet, sillä ulkoiset käyttäjät voivat seurata kestävän kehityksen edistymistä ja sisäiset käyttäjät voivat tunnistaa alueita, joissa tarvitaan korjaavia toimenpiteitä. (White 2005, 39)

3.4.3 Arviointia GRI:n käyttökelpoisuudesta

Tieteellisessä kirjallisuudessa on ollut jonkin verran kritiikkiä GRI-ohjeiston käyttökelpoisuudesta erityisesti pk-yrityksen yritysvastuuraportoinnin suhteen. Myös GRI:n monimutkaisuudesta on tullut kriittisiä kommentteja.

Isaksson ja Steimle (2009) tarkastelivat tutkimuksessaan viiden suuren sementtialan yrityksen yritysvastuuraportteja. Tutkimuksen mukaan nykyinen GRI-ohjeisto ei ole riittävä, jotta kyseessä olevan toimialan kestävän kehityksen raportoinnista saataisiin selkeä ja olennaisiin keskittyvä. Ohjeistosta ei saa tarpeeksi tukea luomaan sellaista raporttia, josta löytyisi vastaus kysymykseen, miten vastuullinen yritys on ja miten nopeasti se lähestyy kestävää kehitystä. Tutkijoiden mukaan myöskään asiakasnäkökulmaa ei ole riittävästi huomioitu GRI-ohjeistossa. Isakssonin ja Steimlen mukaan esimerkiksi sisällyttämällä huonon laadun kustannukset osaksi yritysvastuuraportoinnin suuntaviivoja saataisiin laatunäkökulmaa nykyistä vahvemmin mukaan raportointiin. (Isaksson & Steimle 2009, 168)

Perrinin ja Tencatin (2006) mukaan Balanced Scorecard ja GRI-raportointi ovat välineitä, jotka eivät sovi pk-yrityksille niiden monimutkaisuuden, vähäisen joustavuuden ja muodollisten menettelytapojen vuoksi. Heidän mukaansa jo se, että vain muutamia satoja yrityksiä ympäri maailmaa on ottanut GRI-raportointiohjeistuksen käyttöönsä, kertoo siitä, että yritykset eivät vielä laajasti ole omaksuneet sitä käyttöönsä. Viime vuosina GRI:n lähestymistapoja ja suuntaviivoja on kehitetty myös pk-yritysten näkökulmasta. Niitä voidaan pitää tärkeinä askelina kohti suurempaa sitoutumista pienten ja keskisuurten yritysten suhteen, mutta ne eivät vielä tarjoa riittävästi ratkaisuja pk-yrityksille kestävän kehityksen johtamiseen. (Perrini & Tencati 2006, 299)

Orion on omassa raportoinnissa ottanut esiin sen, että GRI-ohjeistuksessa vastuu tuotteesta jää liian vähäiselle huomiolle. Osaltaan tämä johtuu siitä, että GRI:stä ei ole vielä saatavilla lääketoimialalle laadittua lisäohjeistusta. (Orion 2011, 15)

GRI-raportointisuositusten yhteyttä liiketoimintaan pidetään tällä hetkellä liian heikkona ja sijoittajat eivät saa riittävästi tietoa vastuullisuusasioista. Haasteena on myös se, että sidosryhmät eivät vielä osa yritysvastuuraportteja yhtä

hyvin kuin esimerkiksi tilinpäätöksiä. (Tuomo Kantola; Lehtipuu 2007, 83 mukaan)

Mio (2010) on tarkastellut, millä tekijöillä on vaikutusta yritysvastuuraporttien laatuun. Hänen mukaansa yritysvastuustrategialla ja yritysvastuuraportoinnilla laadulla on toiminnallinen yhteys. Yrityksen monimutkaisuus, maantieteellinen laajuus sekä henkilöstömäärän muutos heijastuvat yritysvastuuraportin laatuun. Erityisesti suurten yritysten osalta yritysten strateginen motivaatio on se tekijä, joka erottaa yritysten yritysvastuuraportit laadultaan toisistaan. Jopa korkean GRI:n mukaisen sovellustason omaavien yritysvastuuraporttien suhteen oli havaittavissa olennaisuuteen ja sidosryhmätoimintaan liittyviä puutteita. Edellä mainitut ovat keskeisiä tekijöitä raportoinnin kattavuutta arvioitaessa. Yritysten, jotka haluavat parantaa yritysvastuuraportointiaan, tulee ennen kaikkea panostaa vastuullisuuden johtamisprosessin kehittämiseen ennemmin kuin raportin rakentamiseen. Raportoinnin olennaisuus- ja sidosryhmätoimintanäkökulmia pystyy parantamaan valitsemalla sellaisia merkityksellisiä indikaattoreita, joilla on yhteys päätöksentekoprosessiin ja sidosryhmien kanssa käytävään vuoropuheluun. Erityisesti pitkällä aikavälillä ei ole tehokasta pitää yritysvastuuta vain raportointiasiana. (Mio 2010, 269-270)

Taloudellisen vastuun indikaattoreista osa tarjoaa läpinäkyvyyttä perinteisillä taloudellisilla mittareilla kuten tuotot, toimintakulut, henkilöstökulut ja lahjoitukset. Myös ilmastonmuutoksen vaikutukset kuuluvat raportoitavaan tietoon. Esimerkiksi paikallisiin rekrytointeihin liittyvät toimintatavat, palkkatasot, paikalliset ostot ja johdon rekrytointi, investoinnit paikalliseen infrastruktuuriin ovat hyödyllisiä ja melko tärkeitä indikaattoreita, mutta ne heijastavat silti edelleen perinteisten kirjanpitomenetelmien ylivoimaa. Näitä indikaattoreita on vaikea integroida taloudellisiin tunnuslukuihin, koska mittayksiköt eivät ole yhdenmukaisia. (Pittma & Wilhelm 2007, 60-61)

Yhteenvetona voidaan todeta, että GRI-ohjeisto tarjoaa suuntaviivat yritysvastuuraportoinnille. Se painottaa niitä asioita, joita GRI on saanut sidosryhmäyhteistyönsä myötä erityisesti kansainvälisiltä suuryrityksiltä. Suuryritysten tarpeista rakennettu perusmalli ei välttämättä toimi ja tue pk-yrityksen yritysvastuuraportointia. GRI on hyvä pohja yritysvastuuraportoinnille, mutta on tärkeää, että kukin yritys tekee raportin palvelemaan omia lähtökohtiaan ja sidosryhmiensä tarpeita. Haasteena on myös, miten eri sidosryhmien edustajat osaavat tulkita yritysvastuuraportteja.

4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN OSUUS

4.1 Tutkimusprosessin kuvaus

Tutkielma on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkielma aloitettiin tutustumalla laajasti teoriaan, jotta saatiin kokonaiskuva yritysvastuuseen ja kestävään kehitykseen liittyvästä teoriasta ennen empiiriseen osuuteen siirtymistä. Teoriaosuuden tutkimisen tavoitteena oli selvittää, mistä näkökulmista ja miten aihetta on aiemmin tutkittu ja miten tekeillä oleva tutkimus liittyy jo olemassa oleviin tutkimuksiin (Hirsjärvi et al. 2009, 121) Teoriaosuuteen tutkimisen aikana saatiin myös kuvaa siitä, mitkä tekijät ja havainnot ovat olennaisia empiirisestä aineistosta poimittavaksi ja analysoitavaksi. Tutkielman teoriaosuus kirjoitettiin melko pitkälle valmiiksi ennen empiiriseen aineistoon tutustumista.

Kestävä kehitys ja yritysvastuu on erittäin suosittu tutkimusaihe ja siitä löytyi paljon myös hyvin tuoretta materiaalia ja tutkimustuloksia teoriaosuudessa hyödynnettäväksi. Tutkimuksessa käytetty teoriaosuus pohjautuu pääosin kansainvälisistä ja kotimaisista kirjoista sekä tieteellisistä artikkeleista hankittuun materiaaliin. Tieteelliset artikkelit poimittiin Nelli-portaalista ja ne olivat tyypiltään alkuperäisestä tutkimuksesta raportoivia artikkelia, katsausartikkeleita ja teoreettisia artikkeleita. Teoriaosuudessa hyödynnettiin myös talous- ja sanomalehdistä sekä eri yhteisöjen verkkosivuilta hankittua materiaalia. Esimerkkinä verkkosivuista, joita tutkimuksessa on hyödynnetty, voidaan mainita Global Reporting Initiativen verkkosivut. Koska tutkimus painottuu yrityksen taloudelliseen vastuuseen, niin lähdeaineisto muodostuu pääosin taloudelliseen vastuuseen liittyvästä materiaalista.

Tutkimuksen tarkoitus on kartoittava, selittävä ja myös kuvaileva. Ensi vaiheessa empiirisestä aineistosta kartoitettiin taloudellisen vastuun mittareita,

tavoitteita, toteumia ja poikkeama-analyyseja. Tämän jälkeen aineistosta pyrittiin löytämään syy-seuraus-suhteita; onko esimerkiksi saman toimialan yrityksillä taloudellisen mittaamiseen osalta yhteisiä piirteitä, mitkä erottavat ne muista toimialoista. Kuvailevassa osuudessa dokumentoitiin keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä, mitkä tutkimusaineistosta nousivat esiin.

Empiirisen tutkimusaineiston muodostavat NASDAQ OMX -konsernin Helsingin Pörssin suurten suomalaisten pörssiyritysten vuoden 2010 vuosikertomukset sekä kestävän kehityksen -raportit/yritysvastuuraportit. Edellä mainittujen pörssiyritysten listalla noteerattiin huhtikuussa 2011 yhteensä 33 osaketta. Noteerattavia yrityksiä oli 28, joista 26 oli suomalaisia. Liitteenä on tarkempi erittely Helsingin Pörssissä noteerattavista suurista yrityksistä (liite 1) ja niiden toimialan mukainen ryhmittely (liite 2).

Valitsemalla kohdejoukoksi pörssin suuret yritykset pyrittiin varmistamaan se, että tutkimusaineistoa saatiin sekä määrällisesti että laadullisesti riittävä määrä, koska suuret yritykset ovat aktiivisempia raportoijia kuin pienet yritykset. Tutkimussuunnitelmaa tarkennettiin ja myös suunnattiin uudelleen tutkimuksen edistymisen ja tutkimusaineistoon keruun ja tutustumisen myötä. Kahteen viimeksi mainittuun tyypilliseen kvalitatiivisen tutkimuksen piirteeseen tässä tutkimuksessa viittaa se, että paremman kokonaiskuvan saamiseksi empiirisestä aineistosta poimittiin ja myös analysoitiin ympäristövastuuseen ja sosiaaliseen vastuuseen liittyviä asioita, vaikka niin ei ollut alun perin tarkoitus tehdä.

Kauppalehden Vuosikertomuspalvelun kautta saatiin tilattua muutaman yrityksen vuosikertomukset. Muiden yritysten osalta vuosikertomukset ja yritysvastuuraportit pyydettiin yritysten sijoittajasuhdeyksiköiltä tai ne poimittiin yrityksen kotisivuilta.

Empiiristä aineistoa analysoitiin, kvantifioitiin, peilattiin teoriatietoon, pyrittiin tulkitsemaan tuloksia ja löytämään vastaukset tutkimusongelmaan ja alaongelmiin. Empiiristä aineistoa läpikäydessä materiaalista poimittiin analysoitavaksi ja jatkojalostettavaksi seuraavat alla mainitut tiedot, jotka pohjautuvat suureksi osaksi GRI-ohjeiston mukaiseen rakenteeseen

1. Sitoumustyyppiset aloitteet, toimintajärjestelmiä koskevat standardit ja ohjeistot sekä raportointiohjeistot, joita yritys huomioi toiminnassaan
2. Strategia ja taustakuvaus sisältäen myös toimitusjohtajan katsauksen
3. Taloudellisen vastuun näkökohtien johtamistavan kuvaus
4. GRI-ohjeistuksen taloudellisen vastuun toimintaindikaattorit (EC1-EC9)
5. Taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristötavoitteet, niiden toteutuminen, mahdollinen poikkeama-analyysi ja muut kommentit
6. Muut mahdolliset taloudelliset mittarit ja niiden määrittelyn ja olennaisuuden periaatteet
7. Yrityksen tilinpäätöksessään ilmoittamat ne yritysvastuuseen liittyvät asiat, joilla on merkitystä oikean ja riittävän kuvan saamiseksi yrityksen taloudellisesta tilanteesta sekä tilinpäätöksen informaatiovelvollisuuden näkökulmista.
8. Yritysvastuuraportin varmentaminen; onko kolmas osapuoli varmentanut yritysraportin ja jos on, niin varmentajayrityksen ja varmentajan tiedot sekä varmentajan suositukset ja havainnot.

Aineistoon sovellettiin myös määrällistä analyysiä niin että empiirisestä aineistosta saatavat mittarit luokiteltiin excelissä eri luokkiin ja laskettiin, kuinka usein eri mittarit toistuvat aineistossa. Luokitellun pohjana käytettiin Global Reporting Initiative (GRI) –toimintaindikaattoritaulukon taloudellisen vastuun tunnuslukuja (EC1 – EC9). Yritykset esittävät vuosikertomuksissaan ja yritysvastuuraporteillaan monella eri tavalla taloudellisia tunnuslukuja. Aineiston kvantifioimisella pyrittiin saamaan eri yritysten luvut helpommin analysoitavaksi, paremmin vertailukelpoisiksi sekä esitettävään muotoon.

Helsingin Pörssin suurten suomalaisten yritysten toimialan mukainen jaottelu toimi pohjana yritysten toimialakohtaisessa tarkastelussa. (Liite 2. Helsingin Pörssin suuret suomalaiset yritykset toimialan mukaan lajiteltuina)

4.2 Yritysvastuun raportoinnista

4.2.1 Yritysvastuusta raportoivien yritysten määrä

Tutkimuksen kohdeyrityksinä olleista Helsingin Pörssin 26 suuresta suomalaisesta yrityksestä 11 yritystä raportoi yritysvastuun osana vuosikertomusta ja vastaavasti 11 yrityksellä oli erillinen yritysvastuuraportti. Kolme yritystä (Cargotec, Elisa ja Kemira) ovat julkaisseet erillisen ympäristöraportin/ympäristövastuun mittareiden raportin. Kemira on lyhyesti vuosikertomuksessaan maininnut myös yrityksen taloudellisesta vastuusta ja taloudellisista mittareistaan.

Yritys, joka alla olevassa kaaviossa on luokiteltu otsikon ”Ei raportoi yritysvastuuta” alle on Nokian Renkaat. Sen vuosikertomuksessa ei ole tarkemmin kuvattu, mitä yritysvastuu yritykselle merkitsee. Yritys käyttää termejä kestävä menestys ja kestävä turvallisuus. Yritys on julkaissut ympäristöselonteon vuodelta 2009 ja seuraava raportti julkaistaan yrityksen verkkosivujen mukaan 31.5.2013 mennessä.

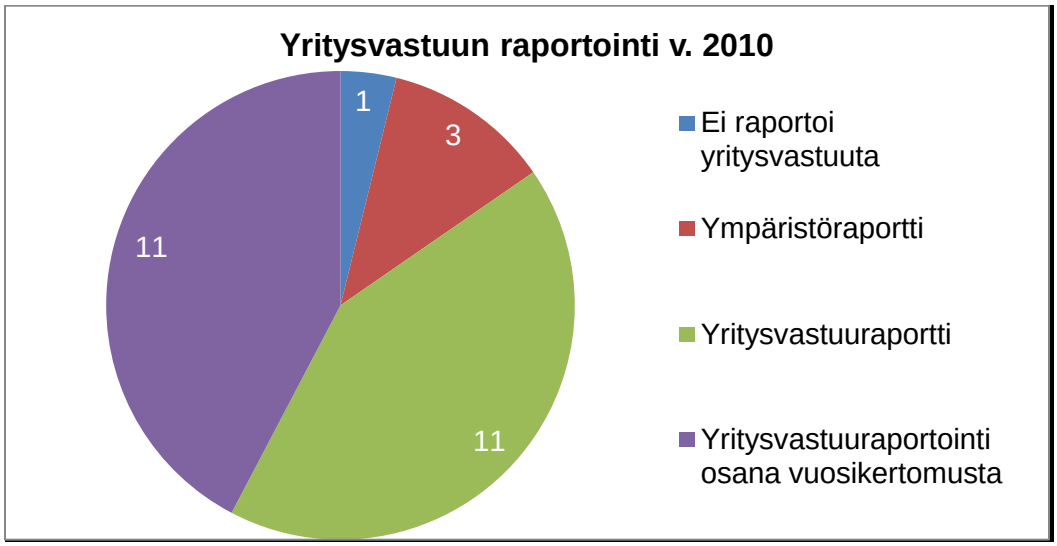

Kuvio 8. Yritysvastuun raportoinnin jakauma, yritysten määrä

Tutkimuksen kohteena olevista yrityksistä ainakin Outokummulla ja Wärtsilällä on ollut aikaisemmin erillinen yritysvastuuraportti, mutta ne ovat siirtyneet raportoimaan yritysvastuusta osana vuosikertomusta. Outokumpu toteaa verkkosivuillaan, että haluavat tällä raportointitavan muutoksella myös korostaa sitä, että yritysvastuu ei ole yrityksen strategiasta erillinen hanke vaan olennainen osa strategiaa.

4.2.2 Yritysvastuun näkökulmien raportointi

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu, miten yritysvastuun kolme näkökulmaa näkyvät yritysten vuosikertomusten ja yritysvastuuraporttien tiedoissa. Lähteenä on käytetty sitä, miten yritykset eri näkökulmien toteumia ovat raportoineet. Raportoinnin määrässä ja tasossa näkee, että tutkimuksen kohderyhmänä olivat pörssin suurimmat yritykset. Tietojen raportointi on hyvin tasapainoista eikä eri näkökulmien raportointimäärissä ole merkittäviä eroja. Suurin osa yrityksistä raportoi kaikkien kolmen eri näkökulman tietoja.

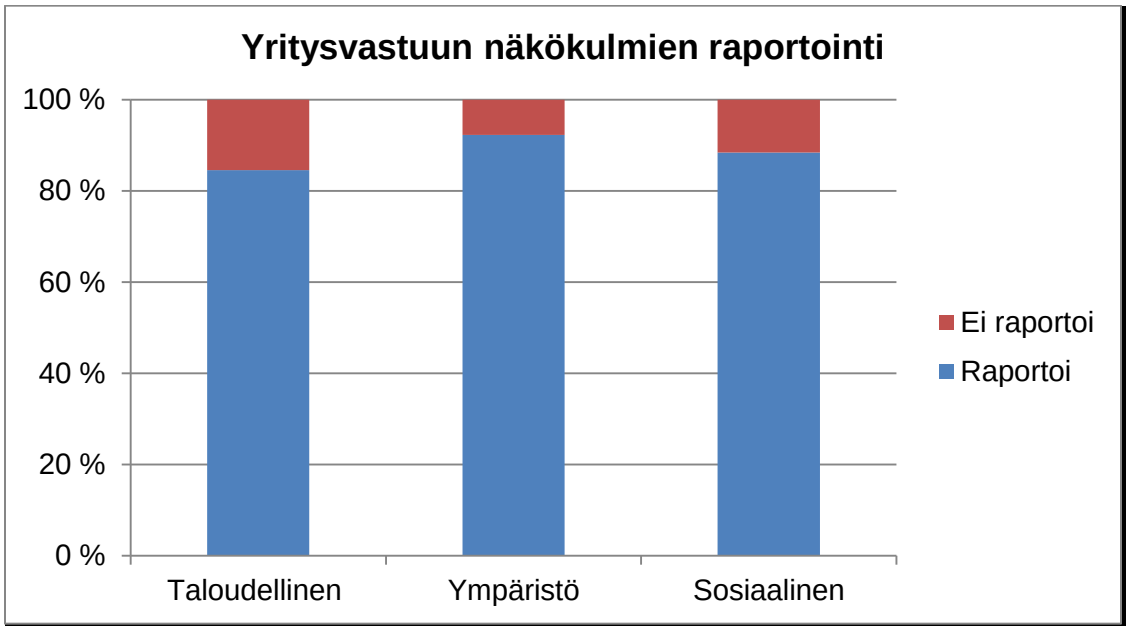

Kuvio 9. Yritysvastuun eri näkökulmien raportointi

Ympäristönäkökulman raportoi 24 yritystä 26:sta, sosiaalisesta vastuusta raportoi 23 yritystä ja taloudellisesta vastuusta 22 yritystä. Erityisesti taloudellisen vastuun näkökulmien suhteen tulee tulkintaongelma. Huomioidaanko normaali talousraportointi taloudellisenvastuun raportointina vai ei. Kaikki tutkimuksen kohderyhmäyritykset ovat raportoineet talouden normaaleja tunnuslukuja. Cargotec, Elisa, Fiskars ja Nokian Renkaat eivät ole vuosikertomuksissaan niiden osalta yritysvastuupainotteisuutta ottaneet esiin. Tämän takia näitä yrityksiä ei ole laskettu mukaan taloudellisen vastuun raportoijiksi.

4.2.3 Yritysvastuun tavoitteet ja niiden toteutumisen raportointi

Yritykset eivät julkaisseet yhtä avoimesti yritysvastuun tavoitteitaan kuin mitä julkaisivat toteumatietoja. Useat yritykset mainitsevat, että tavoitteet on asetettu, mutta lähdeaineistosta ei niitä löytynyt. Ympäristötavoitteita oli yrityksillä eniten ja myös niitä on julkaistu eniten. Sosiaalisia tavoitteita löytyi vähiten. Taloudellisten tavoitteiden osalta oli haasteellista selvittää, ovatko nämä ni-

menomaan taloudelliseen vastuuseen liittyviä tavoitteita vai yleisiä taloudellisia tavoitteita. Miltään yritykseltä ei löytynyt GRI-ohjeistuksen mukaisen taloudellisen vastuun indikaattoreiden mukaisia taloudellisen vastuun tavoitteita. Yritysvastuun tavoitteet olivat sekä laadullisia että määrällisiä, mutta niistä ei tutkimuksen yhteydessä tehty tarkempaa erittelyä.

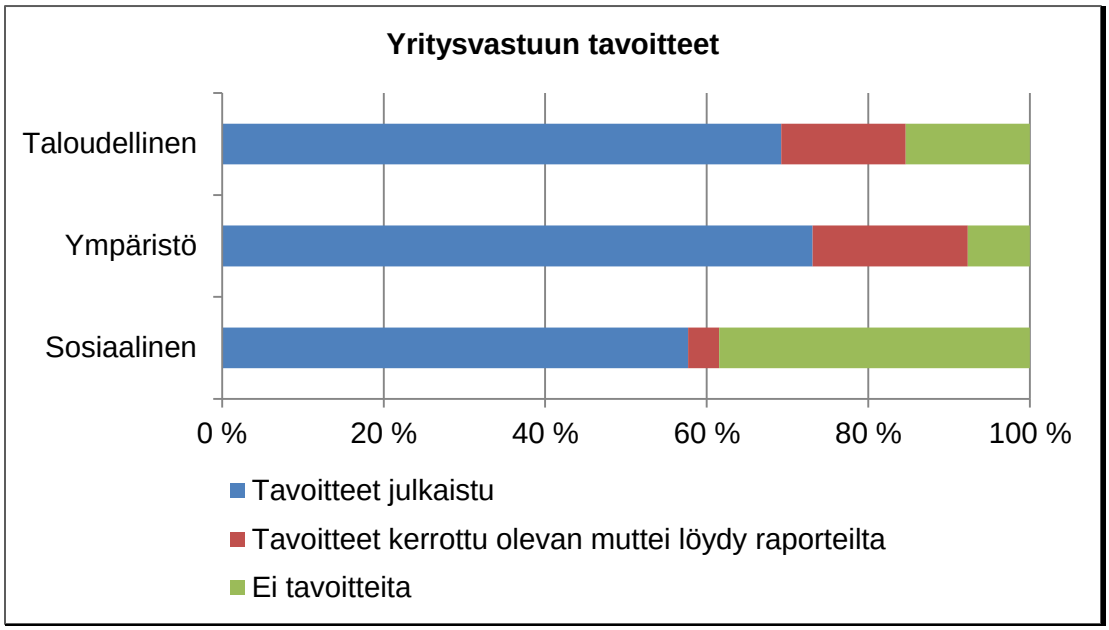

Kuvio 10. Yritysvastuun tavoitteet

Yritykset raportoivat yritysvastuun tavoitteiden toteutumisesta vielä vähän. Vielä vähäisempää on tavoitepoikkeamiin johtavien syiden analysointi. Myöskään niistä toimenpiteistä, joiden avulla tavoitteisiin päästäisiin ei kerrota. Myönteisenä poikkeuksena tästä voi mainita Neste Oilin, joka on analysoinut onnistumisiaan, mutta myös sitä missä eivät onnistuneet (parantamaan suoritusta Dow Jones Sustainability –indeksissä). Myös Kesko on kommentoinut, miten se on menestynyt suhteessa yritysvastuun tavoitteisiinsa.

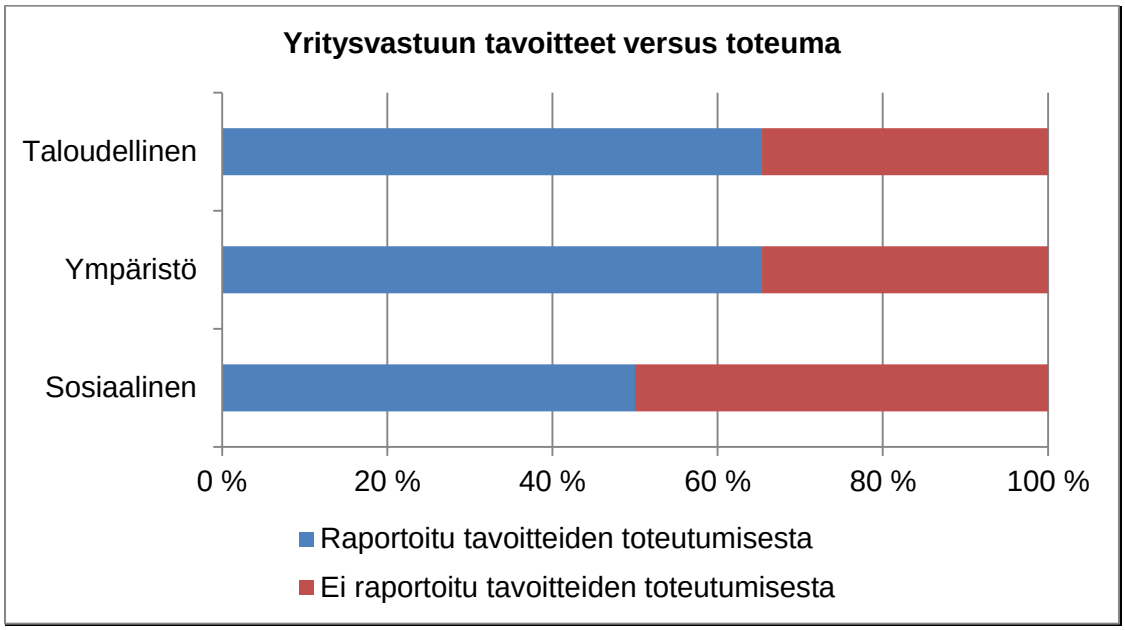

Kuvio 11. Yritysvastuun tavoitteiden toteutumisen raportointi

Tavoitteiden toteutumisen analysoinnissa on lähdetty siitä, että yritys on verrannut vähintään yhtä kyseessä olevan näkökulman tavoitetta sen toteumaan.

4.3 GRI:n merkitys raportoinnissa

4.3.1 GRI:n soveltaminen yritysvastuuraportoinnissa

Seitsemäntoista yritystä ilmoittaa soveltavansa yritysvastuuraportoinnissaan Global Reporting Initiativen (GRI) raportointiohjeistoa. Yritysten väliset erot edellä mainitun raportointiohjeiston soveltamisen välillä ovat suuret. Wärtsilän yritysvastuuraportti vastaa varmennuslausunnon mukaan GRI G3:n soveltamisen suhteen korkeinta tasoa eli A+ -tasoa. Pohjola Pankki, joka on laskettu mukaan raportointiohjeistoa soveltaviin, toteaa vuosikertomuksessaan, että vastuullisraportointia kehitetään OP-Pohjolan erityispiirteitä noudattaen ja GRI toimii toistaiseksi vasta suuntaa antavana ohjeistona.

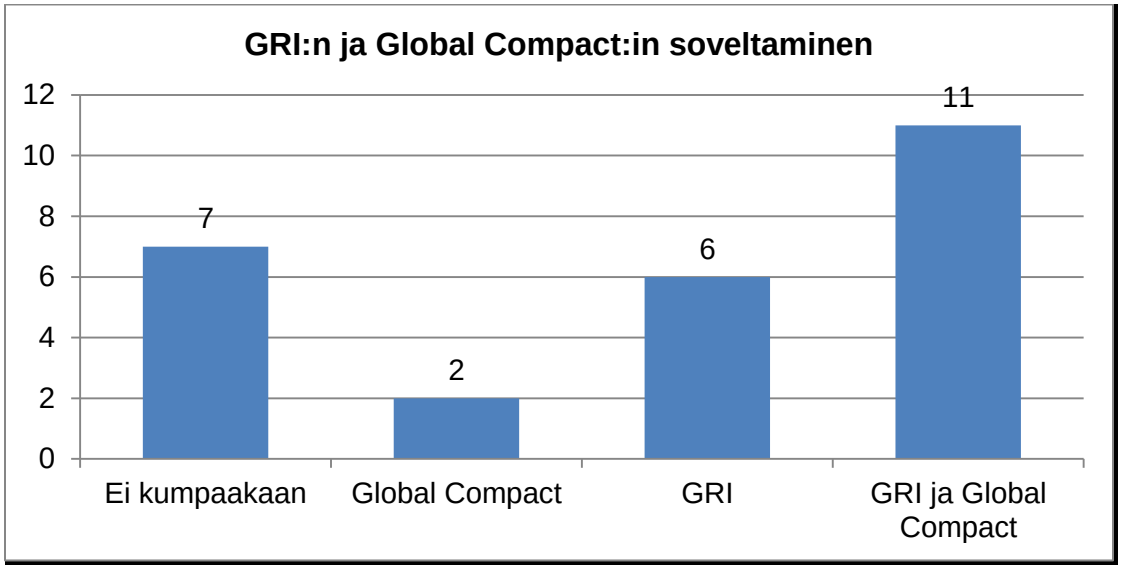

Kuvio 12. GRI:a ja Global Compactia soveltavien yritysten määrä

Puolet tutkimuskohteena olevista yrityksistä eli 13 kappaletta on allekirjoittanut YK:n yritysten yhteiskuntavastuualoitteen Global Compactin. Global Reporting Initiativen soveltamisen ja Global Compactin allekirjoittamisen välillä on selkeä yhteys. Vain Cargotec ja UPM eivät noudata yritysvastuuraportoinnissaan Global Reporting Inititative (GRI) -raportointiohjeistoa. Muut Global Compact –sitoumuksen allekirjoittaneet yritykset soveltavat GRI-raportointiohjeistoa. Osalla kyseessä olevista yrityksistä löytyy yritysvastuuraportoinnin yhteydessä myös GRI:n ja Global Compactin sisältöindeksien vertailutaulukko.

Elisa, Fiskars, Kemira, Nokian Renkaat, Sampo, Talvivaara ja YIT eivät ole allekirjoittaneet Global Compact -sitoumusta eivätkä yritysvastuuraportoinnissaan ole soveltaneet Global Reporting Initiative –raportointiohjeistoa.

4.3.2 GRI-ohjeiston sovellustasot

Global Reporting Initiative –raportointiohjeiston soveltamisen laajuus esitettään kirjaimilla. Global Reporting Initiative –raportissa tulee ilmoittaa, missä laajuudessa raportoiva yritys on soveltanut GRI-ohjeiston viitekehystä. Tätä varten on luotu sovellustasojärjestelmä (GRI Application Levels system). Sen tavoitteena on kuvata yritysvastuuraportin lukijoille, missä laajuudessa raportissa on sovellettu GRI-ohjeistoa ja muita GRI:n raportointiviitekehyksen elementtejä sekä auttaa raportin tekijöitä laatimaan raportointiviitekehyksen soveltamistason laajentamissuunnitelma (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 5).

Organisaation raportointikokemus vaikuttaa siihen, vastaako sen raportointitaso A-, B- vai C-tasoa. A-taso kuvaa kokenutta raportoijaa ja C-taso ensimmäistä raporttia julkaisevaa raportoijaa. Kullekin tasolle on määritelty raportointikriteerit, jotka kuvaavat sovellustason laajuutta suhteessa muiden tasojen kriteereihin. Organisaatio voi arvioida itse oman raportointitasonsa määriteltyjen sovellustasojen kriteereiden perusteella. Mikäli raportin on varmentanut organisaation ulkopuolinen varmentaja, tasomerkinnän yhteyteen voidaan lisätä tätä ilmaiseva plusmerkki. (Sustainability Reporting Guidelines GRI 2011, 5)

Taulukko 8. GRI-ohjeiston sovellustasot

A+	B+	B	C
3	6	1	2

GRI-ohjeiston sovellustaso oli ilmoitettu 12 yritysvastuuraportissa. Korkeimpaan A+ -tasoon kuuluvat pitkään yritysvastuusta raportoineet ja niiden laadukkuudesta myös palkintoja ja huomiota saaneet Kesko, Nokia ja Wärtsilä.

Fortumin, Metson, Neste Oilin, Outokummun, Stora Enson ja Tiedon yritysvastuuraportit ovat sovellustasoltaan B+. Koneen sovellustaso on B. Sen yritysvastuuraporttia ei ole varmennettu, mutta PWC on tarkistanut tasoarvion. Konecranes ja Stockmann ovat arvioineet yritysvastuuraporttiensa sovellustason olevan C.

Yritysvastuuraportin on varmentanut ulkopuolisella varmentajalla kymmenen yritystä (Fortum, Kesko, Metso, Neste Oil, Nokia, Outokumpu, Outotec, Stora Enso, Tieto, Wärtsilä). Outotecin osalta varmennus kattaa vain ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun tunnusluvut. Elisan ympäristövastuun mittareiden raportti ja Kemiran ympäristöraportti ovat myös varmennettuja.

Yritysvastuuraporttien varmentamisessa PWC:lla näyttää olevan vahva asema. Edellä mainituista kahdestatoista raportista seitsemän on PWC:n varmentamia (Elisa, Fortum, Kesko, Metso, Neste Oil, Nokia, Outokumpu). Näissä kaikissa Sirpa Juutinen on toiminut varmentajana joko yksin tai yhdessä toisen tai toisten varmentajien kanssa. KPMG on varmentanut kaksi raporttia (Kemira, Wärtsilä). Insinööritoimisto Ecobio Oy varmentanut Outotecin, Tofuture Oy Stora Enson ja Two Tommorws (Europe) Limited yhdessä Ethnos Internationalin kanssa Tiedon yritysvastuuraportin.

Varmennusraportti sisältää kuvauksen johdon vastuusta, varmentajan velvollisuuksista, varmentajan riippumattomuudesta ja pätevyydestä yritysvastuuraportointiin liittyen sekä johtopäätökset. Noin puolet varmennusraporteista sisälsi varmentajan suosituksia ja havaintoja, joita yrityksen kannattaisi huomioida yritysvastuutoiminnassaan. Tutkijan mielestä varmennetut yritysvastuuraportit ovat yritysvastuuraporttien laadukkaammasta ja GRI:n soveltamisen suhteen korkeatasoisemmista päästä. Suositukset ja havainnot liittyvät pääosin yhteistyön kehittämiseen sidosryhmien kanssa, olennaisuuden määrittelemiseen ja datan keräämiseen ja dokumentointiin.

Sidosryhmäyhteistyön kehittämisen suhteen varmentajat ovat suositelleet sen systemaattista johtamista (Fortum, Kesko, Neste Oil) ja ovat ehdottaneet, että yritys kertoisi nykyistä selvemmin niistä toimenpiteistä, joilla se on pyrkinyt vastaamaan sidosryhmien odotuksiin (Fortum, Neste Oil, Tieto) Tiedon yritysvastuuraportin varmentajat ovat suositelleet, että tuleviin kertomuksiin sisältyisi myös enemmän benchmarking-tietoa kilpailijoista, jotta sidosryhmät saisivat paremman kuvan Tiedon asemasta suhteessa kilpailijoihin ja tavoitteisiin. Varmentaja suosittelee, että Kesko Oyj vahvistaisi erityisesti kuluttajille kohdennettua vastuullisuustyötä ja -viestintää.

Varmentajat ovat ottaneet kantaa myös olennaisten näkökohtien määrittelyprosesseihin, kriteerien systematisointiin ja dokumentoitiin sekä kehottaneet huomioimaan näitä muun muassa raportoinnin kehittämisessä. (Fortum, Kesko, Neste Oil, Stora Enso) Varmentajat eivät ole kommentoineet yritysvastuun tavoitteita eivätkä mittareita paitsi Stora Enson osalta, jossa varmentajat ovat ottaneet kantaa ympäristönsuojelun tason mittareihin.

4.3.3 Raportoidut taloudellisen vastuun GRI-indikaattorit

Seuraava kuva kertoo, miten ne yritykset, jotka ovat ilmoittaneet soveltavansa GRI-ohjeituksen mukaista raportointia, ovat GRI-ohjeistuksen taloudellisen vastuun toimintaindikaattoreita raportoineet. Kaiken kaikkiaan 17 yritystä on ilmoittanut soveltavansa GRI-ohjeistuksen mukaista raportointia taloudellisessa raportoinnissaan. Pohjola Pankkia lukuun ottamatta kaikki muut yritykset ovat tehneet GRI-sisältövertailun, jossa ovat ilmoittaneet, mistä vuosikertomuksen ja/tai yritysvastuuraportin kohdasta löytyy kyseessä olevan indikaattorin tiedot. Yrityksen ilmoittamia tietoja ei ole lähdetty tarkastamaan eikä lukuja uudelleen laskemaan. Joidenkin yritysten ilmoittamista kohdista löytyy kyseessä olevan indikaattorin luvut suoraan, toisten yritysten suhteen tarvit-

tava luku joudutaan poimimaan useasta eri kohdasta, jotta kokonaisluku saataisiin laskettua. Tätä laskuharjoitusta ei tutkimuksessa ole tehty.

Fortum ja Orion ovat lisänneet GRI-sisältövertailutaulukkoon myös omia taloudellisen vastuun indikaattoreita. Fortumin indikaattorit ovat ”EU9 ydinvoimaan liittyvät varaukset” ja ”EU10 Suunniteltu kapasiteetti verrattuna ennakoituun sähkön kysyntään pitkällä aikavälillä eriteltynä energialähteittäin ja sääntelyjärjestelmittäin”. Orionin lisäämä indikaattori on ”EC Lahjoitukset”.

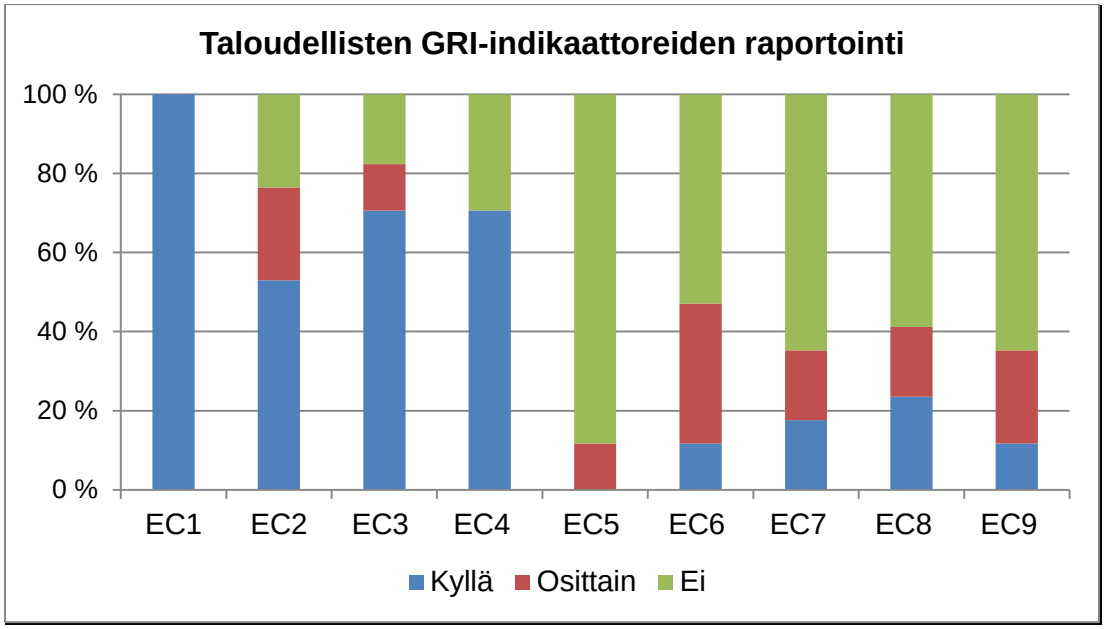

Kuvio 13. Taloudellisten GRI-indikaattoreiden raportointi*

*Indikaattorit on tarkemmin lueteltu taulukossa 7, sivulla 71.

Seuraava kaavio kuvaa yrityskohtaisesti, miten GRI-sisältövertailu on toteutunut. Sen mukaan Wärtsilän taloudellisen vastuun indikaattoreiden raportointi noudattaa pisimmälle vietynä GRI-ohjeistuksen mukaista raportointia. Myös Keskon raportointi suhteessa GRI-ohjeistukseen on pitkällä. Vaikka UPM Kymmene ei noudatakaan yritysvastuun raportoinnissaan GRI-ohjeistusta, niin sen yritysvastuun raportointi on hyvin pitkälle vietyä ja siitä saisi hyvin

poimittua tiedot myös GRI-vertailua varten. Myös YIT:n taloudellisen vastuun raportointi on kattavaa, vaikkei se hyödynnäkään GRI-raportointiohjeistoa.

Taulukko 9. Taloudellisten GRI-indikaattoreiden* raportointi yrityskohtaisesti

	EC1	EC2	EC3	EC4	EC5	EC6	EC7	EC8	EC9
Fortum	Kyllä	Kyllä	Kyllä						
Kesko	Kyllä		Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä	Kyllä	
Kone	Kyllä								
Konecranes	Kyllä		Kyllä	Kyllä					
Metso	Kyllä	Kyllä							
Neste Oil	Kyllä		Kyllä	Kyllä					Kyllä
Nokia	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä			Kyllä	Kyllä	
Orion	Kyllä		Kyllä	Kyllä					
Outokumpu	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä					Kyllä
Outotec	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä					
Pohjola Pankki	Kyllä								
Rautaruukki	Kyllä	Kyllä		Kyllä					
Sanoma	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä					
Stockmann	Kyllä								
Stora Enso	Kyllä		Kyllä						
Tieto	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä				Kyllä	
Wärtsilä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä	Kyllä	

Merkkien selitykset:

Kyllä		Osittain		Ei	

Raportoivan yrityksen näkökulmasta kuitenkin tärkeintä on se, että raportoitava indikaattori on sen toiminnan kannalta olennainen eikä niinkään raportoitujen indikaattoreiden määrä. Tämä on myös GRI:n hengen mukaista.

4.4 Taloudellinen vastuu ja toimialakohtainen vertailu

4.4.1 Taloudellinen vastuu ja sen mittarit

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten taloudellinen vastuu on esitetty yritysten vuosikertomuksissa ja yritysvastuuraporteilla. Monet yritykset ovat esittäneet asian melkein samoin sanoin. Esimerkiksi Neste Oilin ja Tiedon kommenteissa korostuu kannattavuus ja kilpailukykyisyys. Osakkeenomistajan merkitys on taloudellisen vastuun kuvauksissa vahvasti esillä kuten esi-

merkiksi KONEen ja Outokummun raporteilla. Orion ja Fortum kuvaavat taloudellista vastuutaan ”taloudellisen lisäarvon tuottamisen osakkeenomistajille ja muille sidosryhmille”. Tosin taloudellinen vastuu on niin moneen kertaan ja yhdenmukaisesti kuvattu eri lähteissä, joten ei ole mikään yllätys, että kohdeyritykset kuvasivat sitä hyvinkin samantyyppisesti eivätkä siihen uusia ulottuvuuksia tai lisänäkökulmia tuoneet.

Työn alaongelmiin; mitä mittareita käyttäen yritykset ovat taloudellista vastuuta mitanneet ja ovatko asettaneet yritysvastuun mittareille tavoitteita, liittyy tulkintahaasteita. Vain muutama yritys (Neste Oil, UPM-Kymmene, YIT) ovat normaalien taloudellisten tavoitteiden lisäksi ilmoittaneet erikseen myös taloudellisen vastuun tavoitteet. Näyttää siltä, että erityisesti ympäristöön liittyvät asiat ja toimenpiteet korostuvat yrityksen vastuullisessa toiminnassa. Monet yritykset olivat esittäneet ympäristövastuun tavoitteet selkeämmin kuin taloudellisen vastuun tavoitteet ja myös taustoittaneet niitä laajemmin. Osalla yrityksistä oli myös erillinen ympäristöraportti (Cargotec, Elisa, Kemira).

Liitteeseen 3 on koottu tutkimuksen kohdeyritysten taloudelliset tavoitteet sekä taloudellisen vastuun tavoitteet, mikäli ne on erikseen ilmoitettu. Tutkimuksessa on lähdetty siitä, että mikäli yrityksen raporteilta löytyy taloudelliset tavoitteet ja niiden mittarit, niitä pidetään myös taloudellisen vastuun mittareina ja tavoitteina. Esimerkiksi suurin osa yrityksistä näkee kannattavuuden olennaisensa osana taloudellista vastuuta. On luontevaa, että yrityksen kannattavuuteen liittyvät normaalit taloudelliset tavoitteet voidaan katsoa olevan myös taloudellisen vastuun tavoitteita. Yrityksen taloudelliset tavoitteet ja mittarit ovat tärkeitä, kun arvioidaan, miten yritys on onnistunut strategiansa toteuttamisessa. Tämä liittyy myös yrityksen vastuullisuusstrategiaan. Yritysten käyttämien taloudellisten mittareiden hajonta on suuri ja tämä osaltaan hankaloittaa yritysten vertailukelpoisuutta keskenään. Joillakin yrityksillä on esimerkiksi useampia kannattavuutta kuvaavia mittareita käytössään.

Kannattavuutta mittaavista mittareista oman pääoman tuotto -%, sijoitetun pääoman tuotto -% sekä liikevoitto-% liikevaihdosta olivat kukin seitsemällä yrityksellä käytössä. Vakavaraisutta mittaavista tunnusluvista suositummat olivat velkaantumisaste-% (9 yritystä) ja omavaraisuusaste-% (7 yritystä). Kahdeksan yritystä mittasi kasvua liikevaihdon kasvulla ja seitsemän yritystä tavoitteli markkinoita nopeampaa kasvua. Suosituin mittari liittyi osingonmaksuun ja -jakoon. Tällainen mittari oli käytössä 11 yrityksellä.

Tuloksia arvioitaessa tulee huomioida, että neljän yrityksen taloudellisia tavoitteita ei lähdeaineistosta useista läpikäynneistä huolimatta löytynyt. Nämä yritykset ovat Fiskars, Nokia, Nokian Renkaat ja Talvivaara.

Mikäli yritys on taloudellisen mittarin kertonut, niin se on sille myös pääsääntöisesti tavoitetason ilmoittanut. Poikkeuksena voi mainita Orionin, joka on ilmoittanut omavaraisuusasteen tavoitteen (vähintään 50 %), mutta muuten kuvannut taloudelliset tavoitteet sanallisesti.

4.4.2 Toimialakohtainen vertailu

Tutkimuksen yhtenä alaongelmana oli tutkia toimialakohtaisia eroja. Helsingin Pörssin suurten suomalaisten yritysten toimialan mukainen jaottelu toimi pohjana yritysten toimialakohtaisessa tarkastelussa alla olevan jaottelun mukaisesti. Taulukossa on toimialan jälkeen sulkeissa ilmoitettu, kuinka monta yritystä kuhunkin toimialaan kuuluu.

Taulukko 9. Helsingin Pörssin suuret suomalaiset yritykset toimialoittain

Toimiala	Yritys
Energia (1)	Neste
Informaatioteknologia (2)	Nokia, Tieto
Kulutustavarat ja –palvelut (4)	Fiskars, Nokian Renkaat, Sanoma, Stockmann
Perusteollisuus (6)	Kemira, Outokumpu, Rautaruukki, Stora Enso, Talvivaara, UPM-Kymmene
Päivittäistavarat (1)	Kesko
Rahoitus (2)	Pohjola Pankki, Sampo
Teollisuustuotteet (7)	Cargotec, Kone, Konecranes, Metso, Outotec, Wärtsilä, YIT
Terveydenhuolto (1)	Orion
Tietoliikennepalvelut (1)	Elisa
Yhdyskuntapalvelut (1)	Fortum

Toimialakohtaisia eroja ei ollut merkittävästi havaittavissa. Teollisuustuotteissa kaikilla seitsemällä yrityksellä oli taloudellisen tavoitteen mittarina kasvu ja näistä neljällä yrityksellä oli osingonjakoon liittyvät tavoitteet ja mittarit. Perusteollisuuden kuudesta yrityksestä kolme tavoittelee kasvua. Talvivaaran taloudellisia tavoitteita ei lähdeaineistosta löytynyt, mutta kaikilla muilla viidellä perusteollisuuden yrityksellä oli mittarit ja tavoitteet velkaantumisasteelle.

Yritysvastuuraportoinnissaan 17 yritystä sovelsi GRI-ohjeistoa. Näin ollen tutkimuksen kohteena olevista yrityksistä 9 ei sitä soveltanut. Näistä kaksi oli kulutustavarat ja –palvelut toimialan yritystä (Fiskars ja Nokian Renkaat) ja toiset kaksi teollisuustuotteista (Cargotec, YIT). Perusteollisuudesta kolme yritystä (Kemira, Talvivaara, UPM) ei soveltanut GRI:tä. Rahoitustoimialan Sampo ja tietoliikennepalveluiden Elisa eivät myöskään raportoineet yritysvastuusta GRI-ohjeistoa hyödyntäen.

Rahoitustoimialan yrityksillä näyttää lähdeaineiston valossa olevan eniten kehitettävää yritysvastuuraportoinnissaan. Sammon verkkosivuilta löytyneet kuvaukset Sammon yritysvastuusta ovat vuodelta 2009. Pohjola Pankki hyödyntää GRI-raportointiohjeistoa tässä vaiheessa suuntaa-antavana.

Yritysten ja sen myötä myös eri toimialojen vertailu tutkimuksessa oli haastavaa, sillä kukin yritys luonnollisesti esitti tiedot omalla tavallaan. Esitysmuoto ja –tapa olivat kirjavia. Yritysten raportointikäytännöissä ja raporttien tasossa on jonkin verran eroja. Se ei johdu toimialasta, vaan merkittävä syy tähän on se, että osa yrityksistä kuten esimerkiksi Kesko ja Wärtsilä ovat jo vuosia raportoineet yritysvastuusta, mutta osa yrityksistä on nyt vasta tekemässä ensimmäisiä raporttejaan (Orion, Talvivaara).

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut antaa kokonaiskuva yritysvastuun raportoinnista suurissa suomalaisissa pörssiyhtiössä näiden vuosikertomusten ja yritysvastuuraporttien pohjalta. Tutkimuksessa on myös selvitetty GRI:n merkitystä raportoinnissa ja sen taloudellisten indikaattoreiden hyödyntämistä. Tutkimuksessa on lisäksi analysoitu tarkemmin yritysvastuun taloudellista ulottuvuutta, mittareita ja tavoitteita ja tarkasteltu, onko niissä havaittavissa toimialakohtaisia eroja.

Tutkimusaineistona oli 26 suuren suomalaisen pörssiyrityksen vuoden 2010 vuosikertomukset ja yritysvastuuraportit. Tutkimus on ollut kvalitatiivinen, mutta empiirisen aineiston käsittelyssä on hyödynnetty myös määrällistä analyysiä.

Kun tutkimuskohdetta määriteltiin, niin merkittävä syy suurten yritysten valitsemiseksi kohderyhmäksi oli se, että ne raportoivat yritysvastuusta enemmän kuin pienet. Suurin osa kohdeyrityksistä toimii kansainvälisesti. Tietojen avoimuus ja läpinäkyvyys korostuvat tämän takia entisestään samoin kuin kansainväliset raportointikäytännöt. Keskittymällä suurin yrityksiin haluttiin varmistaa, että empiiristä osuutta varten oli riittävästi tutkimusmateriaalia käytössä ja se on laadukasta.

Tutkimuksen kohdeyrityksistä 22 raportoi yritysvastuusta joko osana vuosikertomusta tai erillisenä yritysvastuuraporttina. Kolmella yrityksellä oli erillinen ympäristöraportti/ympäristövastuun mittareiden raportti. Yksi yritys ei ollut julkaissut yritysvastuusta tarkempia tietoja vuodelta 2010. Yritykset raportoivat

eniten ympäristönäkökulmaa (24 yritystä), sosiaalisesta vastuusta raportoi 23 yritystä ja taloudellisesta vastuusta 22 yritystä.

Yrityksillä on ympäristövastuun tavoitteita eniten. Kohdeyrityksistä noin 75 % on myös ne julkaissut. Sosiaalisen vastuun tavoitteita oli vähiten. Noin 70 % yrityksistä oli julkaissut taloudellisen vastuun tavoitteet. Noin 65 % yrityksistä on raportoinut taloudellisen ja ympäristövastuun tavoitteiden toteutumisesta ja vain noin puolet sosiaalisen vastuun toteutumisesta. Tavoitepoikkeamien syiden analysointi on ollut vähäistä.

Tutkimuksessa selvitettiin myös GRI:n merkitystä raportoinnissa. Tämä näkökulma toi omalta osaltaan jäntevyyttä laajan tutkimusaineiston käsittelyyn, sillä merkittävä osa (2/3) kohdeyrityksistä ilmoitti soveltavansa raportoinnissaan GRI-ohjeistoa. GRI:tä soveltavista 17 yrityksestä 12 on ilmoittanut GRI:n sovellustason yritysvastuuraportillaan. Yrityksen raportointikokemus vaikuttaa sovellustasoon. Myös GRI:n soveltamisen ja Global Compactin välillä havaittiin olevan selkeä yhteys. Vain kaksi yritystä, jotka ovat allekirjoittaneet Global Compactin, eivät hyödynnä GRI:tä.

Pohjola Pankkia lukuun ottamatta kaikki muut GRI:ta soveltavat yritykset ovat tehneet GRI-sisältövertailun taloudellisista indikaattoreista. Kaikki GRI:ta soveltavat yritykset ovat ilmoittaneet EC1:n mukaiset tiedot (tuotettu ja jaettu suora taloudellinen lisäarvo). Seuraavaksi eniten yritykset ovat raportoineet valtiolta saaduista avustuksista (EC4), eläkesitoumusten kattavuudesta (EC 3) sekä ilmastonmuutoksiin liittyvistä taloudellisista vaikutuksista, riskeistä ja mahdollisuuksista (EC2). Vähiten yritykset ovat raportoineet indikaattorista EC5, joka kuvaa tavanomaisten alkupalkkojen ja paikallisen minimipalkan suhdetta organisaation keskeisissä toimipaikossa.

Tutkimus sisältää myös yrityskohtaisen yhteenvedon siitä, miten laajasti kukin yritys on GRI:n taloudellisia indikaattoreita raportoinut. Wärtsilä ja Kesko ovat laajimmin hyödyntäneet GRI:n taloudellisia indikaattoreita ja Pohjola Pankki ja Stockmann vähiten.

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, miten taloudellinen vastuu on esitetty yritysten vuosikertomuksissa ja yritysvastuuraporteilla. Useat yritykset ovat esittäneet asian melkein samoin sanoin. Suurin osa yrityksistä näkee kannattavuuden olennaisensa osana taloudellista vastuuta. Osakkeenomistajan merkitys on taloudellisen vastuun kuvauksissa vahvasti esillä. Myös laajimmin käytetty taloudellisen vastuun mittari liittyi osakkeenomistajan näkökulmaan eli osingonmaksuun ja -jakoon. Muilta osin yritysten käyttämien taloudellisten mittareiden hajonta oli iso hankaloittaen vertailukelpoisuutta. Kannattavuuden mittareista suosituimmat olivat oman pääoman tuotto -%, sijoitetun pääoman tuotto -% sekä liikevoitto-% liikevaihdosta. Eniten käytetyt vakavaraisuuden mittarit olivat velkaantumisaste-% ja omavaraisuusaste-%. Mikäli yritys on taloudellisen vastuun mittarin ilmoittanut, niin pääsääntöisesti myös sen tavoitetaso on kerrottu. Tuloksia arvioitaessa tulee huomioida, että neljän yrityksen taloudellisia tavoitteita ei lähdeaineistosta useista läpikäynneistä huolimatta löytynyt.

Tutkimuksen yhtenä alaongelmana oli tutkia toimialakohtaisia eroja. Olennaisia eroja ei ollut havaittavissa. Rahoitustoimialan yrityksillä näyttää lähdeaineiston valossa olevan eniten kehitettävää yritysvastuuraportoinnissaan.

5.2 Johtopäätökset

GRI:n ohjeistuksessa on korostettu raportoitavien tietojen olennaisuutta. Moni yritys on tehnyt olennaisuusarvion ja ne ovat olleet pohja keskeisempien vastuullisuusnäkökohtien määrittelyssä. Niitä on hyödynnetty myös yritysvas-

tuun, tavoitteiden, mittareiden ja ohjelmien määrittelemisessä esimerkiksi Keskossa. (Kesko 2011c, 22). Yritykset ovat olennaisuusmäärittelyssä hyödyntäneet sidosryhmiään ja tehneet tärkeysjärjestyskarttoja kuten Tieto on tehnyt. (Tieto 2011b, 12-13)

Raportoinnin kattavuuteen liittyy raportoinnin laajuus. Raportoinnin rajat tulisi määritellä yksityiskohtaisesi ja kertoa, mitkä toimenpiteet ja toiminnot ovat mukana ja mitkä eivät. Myös tieto siitä, miten päätökset raporttiin mukaan otettavista ja raportin ulkopuolelle jätettävistä tiedosta on tehty, on tarpeellinen. Tähän liittyy olennaisesti tieto siitä, mikä merkitys raportin ulkopuolelle jätetyillä asioilla on kokonaisuuden kannalta. Tässä tutkimuksen kohdeyrityksillä on parantamisen varaa.

Tutkielmassa on aiemmin määritelty raportin laadun määrittelyperiaatteet, jotka ovat tasapuolisuus, selkeys, täsmällisyys, oikea-aikaisuus, vertailukelpoisuus ja luotettavuus. Vaikka ne pohjautuvat GRI-raportointiohjeiston määrittelyperusteisiin, niitä voi soveltaa myös laajemmin. Yhtenä teemana oli tasapainoisuus eli raportin tulisi sisältää raportoivan yrityksen kannalta sekä positiivisia että negatiivisia asioita. Yritykset ovat melko vähän analysoineet tavoitepoikkeamien syitä. Yritykset esittävät mieluimmin positiivisia vaikutuksiaan yhteiskuntaan kuin negatiivisia vaikutuksia. Negatiivisia poikkeamia on analysoitu heikosti tai ne on liitetty yleisen taloudellisen tilanteen tai muiden ulkoisten tekijöiden syyksi, ei niinkään yrityksen omista toimista johtuviksi. Jämäkämpää yrityksen omasta toiminnasta lähtöisin olevaa tavoitepoikkeama-analyysiä kaivataan. Neste Oil voidaan mainita myönteisenä poikkeuksena. Se on kuvannut toimenpiteitään, tavoitteitaan ja miten se niissä onnistui. Neste Oil on myös todennut, ettei se onnistunut tavoitteessaan parantaa suoritustaan Dow Jones Sustainbility -indekseissä. (Neste Oil 2011b, 28)

Myös raporttien selkeydessä, ymmärrettävyydessä ja vertailtavuudessa on kehitettävää. Moni yritys on ilmoittanut tuottamansa välillisen ja välittömän lisäarvon suoraan euromäärinä tai sitten GRI-vertailussa ilmoittanut vuosikertomuksen tai yritysvastuuraportin sivut, joilta kyseessä olevat tiedot saisi kerättyä. Jälkimmäinen vaihtoehto on sidosryhmäläisen kannalta työläs. Myös absoluuttisen luvun esittämisessä on omat haasteensa. Yksittäinen luku ei sellaisenaan kerro useimmille sidosryhmille mitään, vaan sitä pitäisi verrata tai suhteuttaa johonkin, jotta saisi paremman kuvan yrityksen tuottamasta lisäarvosta ja sen toimintaa voisi verrata muiden organisaatioiden toimintaan.

Myös tietyt käytännön esteet voivat rajoittaa yritysvastuuraporttien vertailtavuutta. Näitä ovat erityisesti tietojen ajantasaisuus ja epävarmuus raportoidun informaation vertailukelpoisuudesta. Ajantasaisuuteen liittyy keskeisesti se, milloin on raportoinnin oikea aika. Pitäisikö raportoinnin olla jatkuvasti ajan tasalla ja päivitettynä? Riittääkö sidosryhmille se, että yritysvastuussa raportoidaan vuosittain samassa yhteydessä normaalin tilinpäätösraportoinnin kanssa? Haluaako kuluttaja tietää tuoreet yritysvastuuraportoinnin tiedot ostopäätöstä tehdessään?

GRI:n raportointimallin hyödyntäminen helpotti kokonaiskuvan saamista, vaikka kolmasosa yrityksistä ei sitä hyödyntänytkään. Tutkimuksessa selvitettiin myös, kuinka laajaa oli yritysvastuuraporttien varmentaminen. Kolmannen osapuolen tekemä varmennus parantaa raporttien luotettavuutta ja varmentajien lausunnoista saatiin myös lisänäkökulmaa yhteenvetoa ja johtopäätöksiä varten.

Raportoijan näkökulmasta olisi tärkeää tietää, mitkä tahot yleensä lukevat yritysvastuuraportteja. Yrityksen joutuvat tasapainoilemaan eri sidosryhmien välillä ja näillä on erilaisia toiveita ja tarpeita. Osaa sijoittajista ohjaa vahva kvartaaliajattelu, kun taas henkilöstö ja asiakkaat toivoisivat pitkäjänteisem-

pää kehittämistä. Raportoijan kannalta on haasteellista löytää se, mitä millekin sidosryhmälle on tarpeen. Yritysten pitäisi pystyä tarjoamaan yhdellä raportilla tiivistetyssä muodossa mahdollisimman laajalle sidosryhmäjoukolle olennaiset yritysvastuuseen liittyvät toimenpiteet. Kuten edellä todettiin, niin yritykset ovat vielä suhteellisen vähän julkaisseet yritysvastuun tavoitteitaan ja analysoineet raporteilla poikkeamien syitä varsinkin, jos ne ovat olleet yrityksen kannalta negatiivisia. Tämä heijastuu myös siihen, miten luotettavina, läpinäkyvinä ja objektiivisina sidosryhmät raportteja pitävät.

Raportointi on myös resurssikysymys. Toisin sanoen kuinka paljon yritys on valmis panostamaan yritysvastuunraportointiin, kun samanaikaisesti monen yrityksen tukitoiminnoista ollaan vähentämässä henkilöstöä kulusäästöjen vuoksi. Tähän liittyy myös yritysvastuuraportoinnin tulevaisuus. Tällä hetkellä raportointi on vielä vapaaehtoista ja vapaamuotoista, mutta sääntelyn jatkuvasti lisääntyessä, saattaa olla, että tulevaisuudessa myös yritysvastuun raportointia tullaan tiukemmin sääntelemään. Tämän etuna on yritysten raporttien vertailukelpoisuuden paraneminen.

Kaikki tutkimuskohteena olevat yritykset ovat pörssiyrityksiä, mutta joillakin näistä on suuromistajina yksittäisiä henkilöitä tai sukuja kuten esimerkiksi Cargotecilla, Fiskarsilla, Kemiralla, KONEella, Sanomalla ja Talvivaaralla. Myöskään sellaista johtopäätöstä, että suuromistajan valta tai ohjaus näkyisi jotenkin raportoinnissa, ei tutkimusaineiston perusteella voi tehdä.

Talouselämässä (2011) on haastateltu Ph.d. Susanna Perkoa, joka on väitellyt vuonna 2011 Yhdysvalloissa yritysten uusista sidosryhmäodotuksista ja yhteistyöstä kansalaisjärjestöjen kanssa. Perkon mukaan suomalaiset yritykset lähestyvät yritysvastuuta yleensä riskien hallinnan näkökulmasta ja unohtavat bisnesmahdollisuudet. Perkon mielestä myös liian vahva raportointikulttuuri vaivaa suomalaisten yritysten yhteiskuntavastuuraportteja. Perko kaipaa

suomalaiseen yhteiskuntavastuuraportointiin parempaa viestintää, hyviä tarinoita ja tietoa kestävän kehityksen tarjoamista bisnesmahdollisuuksista. (Rajalahti 2011, 51-52).

Talouselämän artikkelissa ei maininta minkälaiseen lähdeaineistoon Perko näkemyksensä perustaa. Tämän tutkielman lähdeaineiston perusteella kestävän kehityksen tarjoamista liiketoiminnan mahdollisuuksista on melko kattavasti kerrottu, mutta suurimmassa osassa raportteja on myös riskejä arvioitu perusteellisesti. Yritykset ovat panostaneet raporttiensa sisällön lisäksi merkittävästi myös raporttien ulkoasuun ja siihen, miten asioita esittävät. Raportteja lukiessa välillä tuli jopa tunne kilpavarustelusta.

Perkon kommentti tarpeesta parempaan viestintään osuu kohdalleen myös tutkimusaineiston lähtökohdista. Herää kysymys, kuinka hyvin sijoittajat ja muut sidosryhmät lopulta tietävät kaikesta siitä työstä, mitä yritykset ovat jo tehneet ja tulevat tekemään kestävän kehityksen hyväksi. Keskon yritysvastuuraportilla kerrotaan Yritysten maine ja vastuullisuus 2010 –tutkimuksesta. Sen tulosten mukaan koko alan maine koettiin melko hyväksi, mutta vastuullisuus hieman mainetta heikommaksi. Kesko on analysoinut tuloksia ja päätynyt siihen, että se ei ole onnistunut viestimään ja kertomaan riittävästi niistä toimenpiteistä, mitä se on vastuullisuuden eteen tehnyt. Sekä maineen rakentamiseen että säilyttämisen kannalta yritysvastuusta viestiminen on tärkeää. (Kesko 2011c, 15).

Harva suomalainen tuskin tietää, että The Global 100 –listalla maailman sadan vastuullisimman yrityksen joukossa vuonna 2011 oli neljä suomalaista yritystä (Nokia, Neste Oil, Kesko, Stora Enso). The Global 100 –listalla yritykset on asetettu paremmuusjärjestykseen käyttämällä tunnuslukuja, jotka perustuvat ympäristö-, sosiaalinen, hallinto- ja talouslukuihin. Listan tavoitteena on korostaa niitä yrityksiä, jotka ovat kaikista proaktiivisimpia ja kyvykkäitä

ympäristö-, yhteiskunta- ja hallinnon alaan kuuluvien asioiden johtamisessa. (Global 100, Neste Oli 2011a).

Kun verrataan tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia aikaisempaan tutkimukseen aiheesta ja tutkimusta varten luettuun teoriaan, niin mitään merkittäviä yllätyksiä ei niissä tutkijalle ilmennyt. Suuret, monikansalliset yritykset raportoivat pieniä yrityksiä enemmän yritysvastuusta. Myös suurten yritysten välillä on eroja yritysvastuun raportoinnissa, sen laajuudessa ja laadukkuudessa. Myönteisenä poikkeuksena voi mainita Outotecin, joka on vasta muutaman kerran raportoinut yritysvastuusta, mutta sen raportointi oli jo nyt kohdeyritysten laadukkaimmasta päästä.

Kokonaiskuvan saamiseksi yrityksen vastuullisuudesta on hyvä tarkastella kaikkia kolmea yritysvastuun näkökulmaa (taloudellinen, sosiaalinen, ympäristö) yhdessä, kuten monet yritykset ovat yritysvastuuraporteillaan tehneet. Tämän myös tutkija havaitsi ja joutui tutkimussuunnitelmaansa tämän johdosta tarkentamaan, sillä niin tiiviisti kaikki kolme yritysvastuun ulottuvuutta linkittyvät toisiinsa. Vastuullisuutta ei myöskään tule tutkia pelkästään joko tuottojen tai kulujen näkökulmasta vaan niitä tulee tarkastella kokonaisuutena. Käytännössä yritys joutuu usein investoimaan energiatehokkaisiin ratkaisuihin, joista saatavat hyödyt kulusäästöinä ja parantuneena kilpailukykynä tulevat näkymään yrityksen tuloksessa vasta myöhemmin.

Tutkijalla oli etukäteen odotuksia siitä, että tieteellisistä artikkeleista löytyisi useita ja monipuolisia mittareita taloudellisen vastuun mittaamista varten. Näitä ei kuitenkaan maininnanarvoisesti löytynyt. Sama lopputulema oli myös empiirisen aineiston suhteen.

Sidosryhmät ja niiden merkitys on myös aihealue, jota ei yritysvastuun suhteen voi sivuuttaa. Tutkimusta varten luettiin useita tieteellisiä artikkeleita,

jotka liittyivät sidosryhmiin ja niiden tärkeyteen yrityksen toiminnalle. Tutkijalle sidosryhmien merkitys konkretisoitui parhaiten yritysten tekemiä olennaisuusmatriiseja tutkittaessa. Myös yritysvastuuraporttien varmentajien kommentit sidosryhmien tärkeydestä ja huomioimisesta tukivat tätä.

Tällä hetkellä yritysvastuuraportointi pohjautuu vahvasti vapaaehtoisuuden varaan. Tiukentuva sääntely sekä sidosryhmien kasvavat odotukset yritysten tilivelvollisuuden ja avoimuuden suhteen johtanevat siihen, että yritysvastuun raportoinnin merkitys tulee korostumaan lähivuosina huomattavasti erityisesti kansainvälisten yritysten suhteen. Myös erilaiset rankingit ja vastuullisen sijoittamisen merkityksen lisääntyminen tukevat yritysvastuuraportoinnin laajentumista. Yritysvastuun mittareissa laadullisten mittareiden kuten johtamisen laadun ja henkilöstön osaamisen määrä ja merkitys tullee tulevaisuudessa kasvamaan.

5.3 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksessa on lähdekirjallisuutta, sekä tieteellisiä artikkeleita että kirjoja, ollut runsaasti ja se on liittynyt kiinteästi valittuun aihealueeseen. Kysymys kuuluu, onko näin kapean lähdekirjallisuuden käyttö tuottanut vain kopiotyötä ja tutkielmassa on vain todettu ja toistettu vanhaa ja tuttua asiaa. Olisiko analyysin tulkinnan tukena kannattanut käyttää muutakin kuin vastaavilla aineistoilla tehtyjä tutkimuksia ja näin saada uutta näkökulmaa asiaan? (Uljas-Rautio 2010, 164-165) Tieteellisiä artikkeleita oli niin runsaasti käytössä, että lopulta vain noin puoleen niistä viitataan tässä tutkielmassa.

Tutkimusta tehtäessä toteutui se, mitä Eskola & Suoranta ovat teoksessaan ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen” hyvin todenneet. Tutkimussuunnitelmaa ja myös tutkimusongelmaa jouduttiin uudelleen arvioimaan ja täsmentämään aineistonkeruun aikana. Tutkielman kirjoittamisen yhteydessä piti

myös palata useamman kerran alkuperäiseen aineistoon. (Eskola & Suoranta 2008, 16,19) Usein tuntui myös siltä, että empiirinen aineisto ei lopu koskaan.

Empiiristä aineisto oli niin runsaasti, että siihen kytkeytyy tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä riski. Haasteena on se, onko tutkija havainnut empiirisestä aineistosta kaikki olennaiset asiat, jotta on pystynyt tekemään luetettavan analyysin poimimansa aineiston pohjalta.

Tutkimusaihe oli hyvin mielenkiintoinen. Kaikki kolme yritysvastuun ulottuvuutta linkittyvät vahvasti toisiinsa ja parhaan kokonaiskuvan yrityksen vastuullisuudesta saa tarkastelemalla niitä yhdessä. Yritykset joutuvat talouskasvun hiljenemisen ja taloudellisen epävarmuuden lisääntymisen myötä pohtimaan omia tulevaisuuden linjauksiaan ja tekemisiään myös yritysvastuun suhteen. Ne joutuvat miettimään yritysvastuun hyötyjä ja haittoja ja myös sitä, ovatko yrityksen panokset yritysvastuuseen taloudellisesti kannattavia. Ympäristöasioiden ja sosiaalisten asioiden huomiointi on tärkeää talouden epävarmuudesta huolimatta. Esimerkiksi jätteiden määrän väheneminen ja energiatehokkuuden paranemisella on varmasti selkeä vaikutus yrityksen tulokseen. Kestävän kehityksen ja vastuullisen toiminnan merkitys tulee jatkossa entisestään vahvistumaan. Vaatimukset yritysten toiminnan läpinäkyvyydelle ja avoimuudelle lisääntyvät. Yritysvastuun raportointi on yrityksille hyvä väline kertoa vastuullisuuteen liittyvistä toimenpiteistään ja tuloksistaan.

5.4 Jatkotutkimusehdotukset

Kestävä kehitys ja yritysvastuu tarjoavat jatkossa lukuisia aiheita lopputöiden tekemiseen ja jatkotutkimukseen. Tässä tutkimuksessa keskityttiin vain vuoden 2010 taloudellisen vastuun tietoihin eikä tehty vertailuja edellisiin vuosiin. Yksi uusi tutkimuksen aihe voisi olla, että tutkimuksessa paneudutaan yhteen toimialaan ja siihen kuuluvien yritysten taloudellisen vastuun tavoitteisiin, mit-

tareihin ja tuloksiin ja tutkitaan sekä analysoidaan niitä ja niiden kehitystä useamman vuoden ajalta.

Tutkimuksessa ei otettu kantaa siihen, onko yrityksen taloudellisella tuloksella ja yrityksen vastuullisuudella yhteyttä. Yksi tutkimusaihe voisi olla näiden välisen yhteyden tutkiminen. Myös laadullinen analyysi esimerkiksi haastattelututkimusta käyttäen siitä, miten ja millä keinoin yritykset voisivat parantaa yritysvastuun suorituskykyään, voisi olla yksi uusi tutkimuksen aihe. Kaikki kolme vastuullisuuden näkökulmaa; taloudellinen vastuu, ympäristö ja sosiaalinen vastuu linkittyvät tiiviisti yhteen. Tutkielman aiheena voisi olla myös selvittää, miten nämä kolme näkökulmaa näkyvät muutaman vuoden ajanjaksolla yrityksen toiminnassa ja luvuissa. Heijastuuko hyvä vastuullisuuden taso yrityksen taloudelliseen tulokseen?

Yksi tutkimusaihe voisi olla lisäksi, miten pienissä ja keskisuurissa yrityksissä yritysvastuu näkyy ja toteutuu. Onko se luonteva osa liiketoimintaa, kun omistaja on myös toimitusjohtaja ja johtaa operatiivista toimintaa? Ovatko pienet yritykset luonteeltaan sosiaalisesti vastuullisempi kuin suuret? Voisi ajatella, että ihannetilanteessa pk-yrityksessä yritysvastuu olisi luonteva osa päivittäistä toimintaa eikä sitä tarvitse erikseen alleviivata tai korostaa vaan toimintaa voi kehittää pitkäjänteisemmin, koska ulkopuolisten sijoittajien paineet eivät ole niin kovat.

Yritysvastuu kattaa laajan kirjon monimutkaisia aiheita kuten esimerkiksi päästövähennykset, toimitusketjujen hallinnan, kestävään kehitykseen perustuvat tuote- ja palveluinnovaatiot sekä erilaiset yhteiskunnalliset vaikutukset. Näiden onnistunut täytäntöönpano riippuu taloustieteisiin, ympäristötietieteisiin, sosiologiaan ja moniin muihin tieteenaloihin perehtyneiden asiantuntijoiden yhteistyöstä. Tätä taustaa vasten myös Schaltterggrin, Beckmannin et al. (2011) peräänkuuluttaman poikkitieteellinen lähestymistapa yritysvastuun ja

kestävän kehityksen tutkimukseen on hyvinkin perusteltu. (Schaltegger, Beckmann & Hansen 2011, 348)

Yritysvastuuraporttien varmentajat ottivat useissa varmennuslausunnoissaan kehittämiskohteeksi sidosryhmäyhteistyön. Tästä saisi yhden tutkimusaiheen. Tutkittaisiin, millaisilla mittareilla voidaan tutkia ja seurata sidosryhmäyhteistyön kehittymistä sekä mitä kilpailukykyä edistäviä asioita sidosryhmäyhteistyön myötä voitaisiin saada.

On myös mielenkiintoista pohtia, onko yritysvastuun ja sen mittareiden kytkemisellä johdon palkitsemiseen vaikutusta tavoitteiden ja mittareiden läpinäkyvyyteen. Tämä liittyy yrityksen pitkäjänteiseen kehittämiseen, jotta ei liian tiukan ja lyhytjänteisen toiminnan ansiosta tehtäisi epäeettisiä ja yhtiön tulevaisuuden kannalta huonoja ratkaisuja. Tutkimusaiheeksi sopisi, kuinka monella suomalaisella pörssiyrityksellä yritysvastuun tavoitteet ovat osa johdon palkitsemisjärjestelmää. Johdon palkitsemisen sitominen yritysvastuun toteutumiseen on vahva viesti sekä ulkoisesti että sisäisesti. Se kertoo, että yritysvastuu on olennainen osa yrityksen strategiaa ja yritys on siihen sitoutunut. Tutkimuskohteena olevista yrityksistä Fortumin vuosikertomuksessa on mainita siitä, että ylimmän johdon tulospalkkioperusteisiin voi sisältyä myös kestävään kehityksen tavoitteisiin liittyviä mittareita.

LÄHTEET

Adams, C. A. & McNicholas, P. 2007. Making a difference. Accounting, Auditing & Accountability Journal, vol. 20, nro 3, sivut 382-402.

Aras, G., Aybars, A. & Kutlu, O. 2010. Managing corporate performance Investigating the relationship between corporate social responsibility and financial performance in emerging markets International Journal of Productivity and Performance Management, vol. 59, nro 3, sivut 229-254.

Aras, G. & Crowther, D. 2008. Governance and sustainability: An investigation into the relationship between corporate governance and corporate sustainability. Management Decision, *v*ol. 46 nro 3, sivut 433-448.

Aras, G. & Crowther, D. 2010. Sustaining business excellence. Total Quality Management & Business Excellence, vol. 21, nro 5, sivut 565-576. DOI: 10.1080/14783363.2010.481527

Artiach, T., Lee, D., Nelson, D. & Walker, J. 2010. The determinants of corporate sustainability performance. Accounting & Finance 50, sivut 31-51.

Ballou, B., Heitger, D. L., Landes, C. E. & Adams, M. 2006. The Future of Corporate Sustainability Reporting. Journal of Accountancy, joulukuu 2006, sivut 65-74.

Brammer , S. & Millington, A. 2008. Does it pay to be different? An analysis of the relationship between corporate social and financial performance. Strategic Management Journal, vol. 29, sivut 1325-1343.

Carroll, A. B. 1999. Corporate Social Responsibility : Evolution of a Definitional Construct. Business & Society, vol. 38, sivut 268-295.

Clifton, D. & Amran A. 2010. The Stakeholder Approach: A Sustainability Perspective. Journal of Business Ethics Volume, vol. 98, sivut 121-136.

Donaldson, T. & Preston, L. 1995. The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications. The Academy of Management Review, vol. 20, nro 1, sivut 65-91.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK. 2011. Vastuullinen yritystoiminta. [verkkodokumentti]. [Viitattu 08.09.2011]. Saatavilla http://www.ek.fi/ek/fi/eu/EUasioiden_seuranta/vastuullinen.php.

Elkington, J. 2006. Governance for Sustainability. Corporate Governance, vol. 14, nro 6, sivut 522-529.

Ernst & Young LLP. 2011. Climate change and sustainability; How sustainability has expanded the CFO's role. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.08.2011]. Saatavilla http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Sustainability_extends_CFO_role/$FILE/CFOSustain.pdf.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. p. Tampere, Vastapaino

Euroopan unioni. Tiivistelmät EU:n lainsäädännöstä. Kestävä kehitys 2011. [verkkodokumentti]. [Viitattu 13.06.2011]. Saatavilla http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_fi.htm#top.

Finlex. Lainsäädäntö. Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 [verkkodokumentti]. [Viitattu 14.06.2011]. Saatavilla http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336 14.6.2011

Finnish Business Society (2011) FiBS on vastuullisen yritystoiminnan verkosto. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.fibsry.fi/fibs-on-vastuullisen-yritystoiminnan-verkosto-2.

Freeman, R. E. & McVea, J. 2001. A Stakeholder Approach to Strategic Management. Darden Graduate School of Business Administration, University of Virginia, Working Paper Nro 01-02, sivut 1-32.

Funk, K. 2003. Sustainability and performance. MIT Sloan Management Review, winter 2003, sivut 65-70.

Gilbert D. U. & Rasche, A. 2008. Opportunities and Problems of Standardized Ethics Initiatives – a Stakeholder Theory Perspective vol. 82, nro 3 (Oct 2008), sivut 755 -773.

Global Compact Network Nordic Countries 2010. Global Compact Issues. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.09.2011]. Saatavilla http://www.gcnordic.net/index.php?r=page/show&id=7.

Global Reporting Initiative (GRI) 2011. Sustainability Reporting Guidelines. Version 3.1. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.09.2011]. Saatavilla http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/53984807-9E9B-4B9F-B5E8-77667F35CC83/0/G31GuidelinesinclTechnicalProtocolFinal.pdf

Guenster, N., Bauer, R., Derwall, J. & Koedijk, K. 2011. The Economic Value of Corporate Eco-Efficiency. European Financial Management, vol. 17, nro 4, sivut 679–704. doi: 10.1111/j.1468-036X.2009.00532.x

Heiskanen Eva (toim) (2004) Ympäristö ja liiketoiminta. Gaudeamus Kirja, Helsinki, Tammer-Paino.

Hillman, A. J. & Keim, G. D. 2001. Shareholder value, stakeholder management, and social issues: What's the bottom line? Strategic Management Journal, vol 22, sivut 125–139.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. p. Helsinki, Kirjayhtymä.

Hurtig, J., Laitinen, M. & Uljas-Rautio, K. (toim) (2010) Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Jyväskylä, PS-Kustannus.

Isaksson, R. & Steimle, U. 2009. What does GRI-reporting tell us about corporate sustainability? The TQM Journal, vol. 21, nro 2, sivut 168-181.

Joshi, S. & Krishnan, R. 2010. Sustainability accounting systems with a managerial decision focus. Cost Management, vol. 24, nro 6, sivut 20-30.

Juutinen, S. & Steiner, M-L. (2010) Strateginen yritysvastuu. Helsinki, WSOYpro.

Kanji G. K. & Chopr P.K. 2010. Corporate social responsibility in a global economy. Total Quality Management, vol. 21, nro 2, sivut 119–143.

Kansainvälinen kauppakamari (ICC) 2011. Itsesääntely. [verkkodokumentti]. [Viitattu 13.09.2011]. Saatavilla http://www.icc.fi/codes.asp#yhteiskuntavastuu.

Kolk, A. 2008. Sustainability, Accountability and Corporate Governance: Exploring Multinationals' Reporting Practices. Business Strategy and the Environment, vol. 18, nro 1, sivut 1-15.

KPMG International Cooperative (2011) Corporate sustainability: A progress report - Yritysvastuusta innovaation ja uuden kasvun lähde? [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.08.2011]. Saatavilla http://www.kpmg.com/FI/fi/Ajankohtaista/Uutisia-ja-julkaisuja/Neuvontapalvelut/Sivut/Corporate-sustainability-A-progress-report.aspx.

Lankoski, L, 2008a. Corporate Responsibility Activities and Economic Performance: a Theory of Why and How They Are Connected. Business Strategy and the Environment, vol. 17, sivut 536-547. DOI: 10.1002/bse.582.

Lankoski, L. 2008b. Vastuullisuus ja "viimeinen rivi". Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys, 28/2008. [verkkodokumentti]. [Viitattu 26.08.2011]. Saatavilla http://www.tem.fi/files/20606/TEMjul_28_2008_tyo_ja_yrittajyys.pdf

Lehtipuu, P. & Monni, S. 2007. Synergia: Vastuullisen yritystoiminnan menestysmalli. Helsinki, Talentum Media.

León-Soriano, R., Muñoz-Torres, M. J. & Chalmeta-Rosaleñ, R. 2010. Methodology for sustainability strategic planning and management . Industrial Management & Data Systems, vol. 10, nro 2, sivut 249-268.

Lo, S-H., & Sheu, H-J. 2007. Is corporate sustainability a value-increasing strategy for business? Corporate Governance, vol. 15, nro 2. sivut 345-358.

Lovio, R. & Kuisma, M. (2004) Ympäristösuojelun ja yritystalouden yhteensovittamisen haaste. In: Heiskanen, E. (toim.) Ympäristö ja liiketoiminta. Helsinki, Gaudeamus Kirja.

Margolis, J. D. & Walsh, J. P. 2003. Misery loves companies: Rethinking social initiatives by business. Administrative Science Quarterly, vol. 48, nro 2, sivut 268–305.

Markley, M. J. & Davis, L. 2007. Exploring future competitive advantage through sustainable supply chains. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, vol. 37, nro 9, sivut 763-774.

McWilliams A. & Siegel, D. 2000. Research notes and communications. Corporate social responsibility and financial performance: correlation or misspecification. Strategic Management Journal, vol. 21, sivut 603–609.

Mio, C. 2010. Corporate Social Reporting in Italian Multi-utility Companies: An Empirical Analysis. Corporate Social Responsibility & Environmental Management Sep/Oct2010, vol. 17, nro 5, sivut 247-271.

Miller, E. & Setley, D. 2010. Environmental, Social, and Corporate Governance (ESG) Issues. Franklin Business & Law Journal 2010, nro 4, sivut 113-126.

Molina-Azorı´n, J. F., Claver-Corte´s, E., Lo´pez-Gamero, M. D. & Tarı´, J. J. 2009. Green management and financial performance: a literature review. Vol. 47, nro 7, sivut 1080-1100. DOI 10.1108/00251740910978313.

Moneva, J. M., Rivera-Lirio, J. M. & Munoz-Torres, M. J. 2007. The corporate stakeholder commitment and social and financial performance. Industrial Management and Data Systems, vol. 107, nro 1, sivut 84-102.

Montgomery, R. & Sanches, L. 2002. Efficiency: The sustainability criterion that provides useful guidance for statistical research. Statistical Journal of the United Nations Economic Commission for Europe, 19(2002), sivut 29-40.

Morhardt, J. E. 2009. Corporate Social Responsibility and Sustainability Reporting on the Internet. Business Strategy and the Environment , volume 19, nro 7, sivut 436-452. DOI: 10.1002/bse.657.

Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. (2009) Yhteiskuntavastuun raportointi: Raportointi- ja laskentaperiaatteet. Helsinki, KHT-Media.

Niskala, M. & Tarna, K. (2003) Yhteiskuntavastuun raportointi. Helsinki, KHT-Media.

Niskala, M., Vahala, K. & Lovio, M. (2004) Vastuullisen yritystoiminnan kansainväliset suuntaviivat ja eteneminen Suomessa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 11.10.2011]. Saatavilla http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/153279E22C985FEFC2256E66004908E6/$file/Vastuullisen%20yritystoiminnan%20kansainv%C3%A4liset%20suuntaviivat...%20Monika_2_2004.pdf.

Orlitzky M., Schmidt F.L., & Rynes S. L. 2003. Corporate Social and Financial Performance: A Meta-analysis. Organization Studies, vol. 24, nro 3, sivut 403-441.

Perrini, F. & Tencati, A. 2006. Sustainability and stakeholder management: the Need for New Corporate Performance Evaluation and Reporting Systems. Business Strategy and the Environment, vol. 15, sivut 296-308.

Pittma, J. & Wilhelm, K. 2007. New economic and financial indicators of sustainability. New Directions for Institutional Research, nNro 134, sivut 55-69.

Porter M. & Kramer M. 2006. Strategy & society The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. Harvard Business Review, vol. 84, issue 12, sivut 78-92.

Pricewaterhouse Coopers (2011). The sustainability yearbook 2011.

PWC 2011. Yritysvastuulla vielä matkaa johdon agendalle, PwC:n yritysvastuubarometri 2011. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.12.2011]. Saatavilla http://www.pwc.com/fi/fi/julkaisut/tiedostot/Yritysvastuubarometri_2011.pdf.

Quiroz-Onate, D. & Aitken, M. 2007. Business and human rights: A critical assessment of the notion of CSR and measurement. Journal of International Trade Law and Policy, vol. 6, nro 2, sivut 79-90.

Rajalahti, H. 2011. Susanna Perko: Rakastu maailmanparantajaan. Talouselämä, numero 26, sivut 51-52.

Ross, L. 2010. Accounting for sustainability. Financial Management, Jan/Feb 2010, sivut 31-32.

Rohweder, L. (2004) Yritysvastuu – kestävää kehitystä organisaatiotasolla. 1. p. Helsinki, WSOY.

Schaltegger, S., Beckmann, M. & Hansen E. G. 2011. Call for papers Please Circulate Widely! Transdisciplinarity in Corporate Sustainability. Business Strategy and the Environment, vol. 20, sivut 348-350.

Siegel, D. S. & Vitaliano, F. 2007. An Empirical Analysis of the Strategic Use of Corporate Social Responsibility. Journal of Economics & Management Strategy, vol. 16, nro 3, sivut 773-792.

Smith, P. A. C. & Sharicz, C. 2011. The shift needed for sustainability. The Learning Organization, vol. 18, nro 1, sivut 73-86.

Surroca, J., Tribo, J. A. & Waddock, S. 2010. Corporate responsibility and financial performance: the role of intangible resources. Strategic Management Journal, vol.31, sivut 463-490. DOI: 10.1002/smj.820.

Sullivan, R. 2011. Valuing Corporate Responsibility: How Do Investors Really Use Corporate Responsibility Information? Sheffield, Greenleaf Publishing.

Troberg, P. (2007) IFRS and US GAAP. A Finnish Perspective. Helsinki, Talentum Media Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011a. Keskeinen ohjeistus; EU:n toimet yhteiskunta- ja yritysvastuun edistämisessä [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.09.2011]. Saatavilla http://www.tem.fi/files/22557/EUn_vihrea_kirja.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011b. Keskeinen ohjeistus; OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (Vuoden 2000 tarkistus). [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.09.2011]. Saatavilla http://www.tem.fi/index.phtml?s=3233.

Uljas-Rautio, K. (2010) Kirjoittamisen ja lukemisen taito. In: Hurtig, J., Laitinen, M. & Uljas-Rautio, K. (toim.) Ajattele itse! Jyväskylä, PS-kustannus.

United Nations Global Compact 2011. What is the Global Compact? Overview of the UN Global Compact. [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.09.2011]. Saatavilla http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/index.html.

Werther Jr., W. B. & Chandler, D. 2006. Strategic Corporate Social Responsibility: Stakeholders in a Global Environment. Thousands Oaks, Sage.

White, G. B. 2005. How to Report a Company's Sustainability Activities. Management Accounting Quarterly, vol. 7, nro 1, sivut 36-43.

Wood, D. J. 2010. Measuring Corporate Social Performance: A Review. International Journal of Management Reviews, sivut 50-84. DOI:10.1111/j.1468-2370.2009.00274.x

World Business Council for Sustainable Development, WBCSD 2011. About the WBCSD. [verkkodokumentti]. [Viitattu 13.09.2011]. Saatavilla http://www.wbcsd.org/templates/TemplateWBCSD5/layout.asp?type=p&MenuId=NjA&doOpen=1&ClickMenu=LeftMenu.

Yhteiskuntavastuun raportointi 2010 –kilpailu. KILPALUN YHTEENVETO. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.fibsry.fi/images/stories/yhteenvetoraportti_2010.pdf

Zink, K. J. 2005. Stakeholder orientation and corporate social responsibility as a precondition for sustainability. Total Quality Management & Business Excellence, vol. 16, nro 8-9, sivut 1041-1052.

Yritysten vuosikertomukset, yritysvastuuraportit ja kestävän kehityksen raportit

Global 100. (2011) Most Sustainable Corporations in the World. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.global100.org/

Cargotec. (2011a) Cargotecin ympäristötunnusluvut 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.cargotec.com/cms/cargocms20.nsf/Documents/BCFD3D140D3CDDEDC2257757002622AF/$File/Cargotecs%20key%20environmental%20figures%202010_FI.pdf.

Cargotec. (2011b) Kestävää toimintaa. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.cargotec.com/cms/cargocms20.nsf/Documents/BCFD3D140D3CDDEDC2257757002622AF?openDocument&lang=2&.

Cargotec. (2011c) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla

http://www.cargotec.com/cms/cargomb.nsf/F98627D3963639FAC22578330039E44D/$file/Cargotec_Vuosikertomus_2010.pdf?OpenElement.

Elisa. (2011a) Keskipitkän aikavälin tavoitteet. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.elisa.fi/elisa-oyj/120/4710.10/.

Elisa. (2011b) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://tools.euroland.com/arinhtml/sf-eli/2010/ar_fin_2010/.

Elisa. (2011c) Ympäristövastuun mittareiden raportti H2/2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.e-julkaisu.fi/elisa/ymparistovastuumittariraportti-2011/pdf/Ymparistovastuun-mittareiden-raportti-H1-2011-DRAFT.pdf.

Elisa. (2011d) Yritysvastuu. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.elisa.fi/elisa-oyj/tietoa_elisasta/yritysvastuu/.

Fiskars. (2011) Vuosikertomus 2010. Helsinki, Fiskars Oyj Abp.

Fortum. (2011a) Uudelle vuosikymmenelle, Kestävän kehityksen raportti 2010.

Fortum. (2011b) Uudelle vuosikymmenelle, Vuosikertomus 2010.Espoo, Fortum Oyj.

Kemira. (2011a) Vuosikertomus 2010. Helsinki, Kemira Oyj.

Kemira. (2011b) Ympäristöraportti 2010. Helsinki, Kemira Oyj.

Kemira. (2011c) Yritysvastuu. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.kemira.com/fi/yritysvastuu/yritysvastuukemirassa/pages/default.aspx.

Kesko. (2011a) Keskon vuosi 2010. Helsinki, Kesko Oyj.

Kesko. (2011b) Taloudelliset tavoitteet. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.kesko.fi/fi/Sijoittajat/Taloustieto/Taloudelliset-tavoitteet1/

Kesko. (2011c) Yhteiskuntavastuunraportti. Helsinki, Kesko Oyj.

KONE. (2011a) Tilinpäätös 2010. Helsinki, KONE Oyj.

KONE. (2011b) Yritysvastuuraportti 2010. Helsinki, KONE Oyj.

Konecranes. (2011a) Taloudelliset tavoitteet. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.konecranes.com/portal/fin/sijoittajat/konecranes_sijoituskohteena/taloudelliset_tavoitteet/.

Konecranes. (2011b) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.konecranes.com/files/attachments/ir/annual_reports/kc_2010_fi_v03.pdf.

Metso. (2011a) Sustainability Results 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. http://www.metso.com/reports/2010/results/home/.

Metso. (2011b) Vuosikertomus 2010. Helsinki, Metso Oyj.

Neste Oil. (2011a) Lehdistötiedote; Neste Oil maailman 20:nneksi vastuullisin yritys. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.nesteoil.fi/default.asp?path=35;52;88;100;101;16745;16817.

Neste Oil. (2011b) Vuosikertomus 2010. Espoo, Neste Oil Oyj.

Nokia 2009. Pörssitiedote: Nokia Capital Markets Day 2009 [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.10.2011]. Saatavilla http://www.nokia.fi/nokia/lehdisto/tiedotteet/arkisto/arkisto-show?newsid=1358676.

Nokia. (2011a) Nokia vuonna 2010. Espoo, Nokia Oyj.

Nokia 2011b. Nokia Sustainability report 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 08.09.2011]. Saatavilla http://www.nokia.com/NOKIA_COM_1/Corporate_Responsibility/Sustainability_report_2009/nokia-sustainability-report-2010.pdf.

Nokian Renkaat. (2011a) Pohjoista kekseliäisyyttä: Vuosikertomus 2010. Nokia; Nokian Renkaat Oyj.

Nokian Renkaat. (2011b) Ympäristöselonteot. [verkkodokumentti]. [Viitattu 08.09.2011]. Saatavilla http://www.nokianrenkaat.fi/ymparistoselonteot.

Orion. (2011a) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 08.09.2011]. Saatavilla

http://www.orion.fi/Documents/Julkaisut%20ja%20Media%20p%C3%A4%C3%A4kansio/Vuosikertomukset%20PDF/Orion_vuosikertomus_2010.pdf.

Orion. (2011b) Yritysvastuuraportti 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 08.09.2011]. Saatavilla http://www.orion.fi/Documents/Vastuullisuus-osio/Orionin%20yritysvastuuraportti%202010.%20K%C3%A4sikirjoitus.%2085%20sivua.pdf.

Outokumpu. (2011a) Annual Report 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://ar2010.outokumpu.com/files/outokumpu2010/Pdf/Annual_Report_2010_final1.pdf.

Outokumpu. (2011b) Economic impact. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.outokumpu.com/Sustainability/corporate-responsibility/outokumpu-and-society/economic-impact/.

Outokumpu. (2011b) Financial objectives. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.outokumpu.com/Investors/Financials/Financial-objectives/.

Outokumpu. (2011c) Taloudellinen katsaus 2010. Espoo, Outukumpu Oyj.

Outotec. (2011a) Sustainability Report 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.outotec.com/epibrowser/Technology/Sustainability/Sustainability_Report2010.pdf.

Outotec. (2011b) Vuosikertomus 2011. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.outotec.com/40568.epibrw

Pohjola Pankki. (2011) Pohjola Pankki Oyj:n vuosikatsaus 2010. [verkkodo-kumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.op.fi/OP-Pohjolavuosikertomus2010/.

Rautaruukki. (2011a) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.ruukki.fi/~/media/Files/Investors/Annual%20reports/2010/Rautaruukki-vuosikertomus-2010.ashx.

Rautaruukki. (2011b) Yritysvastuu. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.ruukki.fi/Yritysvastuu.

Sampo. (2009) Sampo-konsernin kestävän kehityksen politiikka. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.sampo.com/fi/konserni/yritysvastuu/sampo-konsernin-kestavan-kehityksen-politiikka.

Sampo. (2009b) Yritysvastuu. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.sampo.com/fi/konserni/yritysvastuu

Sampo. (2011) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://ar2010.sampo.com/files/ar2010sampo/pdfs/Sampo_vuosikertomus_2010.pdf.

Sanoma. (2011a) Vuosikertomus 2010. Helsinki, Sanoma Oyj.

Sanoma. (2011b) Yritysvastuuraportti 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.sanoma.fi/yritysvastuu.

Stockmann.(2011a) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.stockmanngroup.fi/attachments/vuosikertomukset/stockmann_ar2010_fin.pdf.

Stockmann.(2011b) Yhteiskuntavastuuraportti 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 04.09.2011]. Saatavilla http://www.stockmanngroup.fi/attachments/yhteiskuntavastuu/csr_report_2010_fin2.pdf.

Stora Enso. (2006) Stora Enso’s Sustainability Policy. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.storaenso.com/responsibility/our-approach/ policies/Documents/Final%20Sustainability%20Policy,%20English.pdf.

Stora Enso. (2011a) Financial Report 2010. Helsinki, Stora Enso Oyj.

Stora Enso. (2011b) Global Responsibility; Sustainability Report 2010. Helsinki, Stora Enso Oyj.

Stora Enso. (2011c) Global Responsibility Website [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.storaenso.com/globalresponsibility/#/module/spotlight.

Stora Enso. (2011d) Key Financial Targets. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.storaenso.com/about-us/strategy/financial_targets/Pages/default.aspx.

Stora Enso. (2011e) Responsibility [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.storaenso.com/responsibility/Pages/sustainability.aspx.

Stora Enso. (2011e) Rethink; Stora Enso 2010. Helsinki, Stora Enso Oyj.

Talvivaara. (2011a) Liiketoiminta ja kestävä kehitys. [verkkodokumentti]. [Viitattu 05.09.2011]. Saatavilla http://www.talvivaara.com/Kest%C3%A4v%C3%A4_kehitys/taloudellinen-vastuu/liiketoiminta-ja-kestava-kehitys.

Talvivaara. (2011b) Tilinpäätös 2010. Espoo, Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj.

Talvivaara. (2011c) Vuosikertomus 2010. Espoo, Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj.

Tieto. (2011a) Taloudellinen katsaus. Helsinki, Tieto Oyj.

Tieto. (2011b) Corporate Responsibility Report 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 08.09.2011]. Saatavilla http://www.tieto.fi/search?q=corporate+social+responsibility+%2B+accountability&filters=teewlocationnavigator%3DFinland.

Tieto. (2011c) Taloudelliset tavoitteet. [verkkodokumentti]. [Viitattu 28.09.2011]. Saatavilla http://www.tieto.fi/sijoittajille/taloudellista-tietoa/taloudelliset-tavoitteet.

UPM-Kymmene. (2011a) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.upm.com/FI/SIJOITTAJAT/Documents/UPM_Vuosikertomus_2010.pdf.

UPM-Kymmene. (2011b) Yritysvastuuperiaatteet ja –tavoitteet. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.upm.com/FI/VASTUULLISUUS/Documents/UPM_Vastuullisuustavoitteet.pdf.

Wärtsilä. (2011a) Kestävä kehitys. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.wartsila.com/fi/kestava-kehitys/approach/kestava-kehitys.

Wärtsilä. (2011b) Vuosikertomus 2010. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.annualreport2010.wartsila.com/fi.

YIT. (2011a) Vuosikertomus 2010, Askeleen edellä. Helsinki, YIT Oyj.

YIT. (2011b) Yritysvastuu. [verkkodokumentti]. [Viitattu 06.09.2011]. Saatavilla http://www.yit.fi/palvelut/yritysinformaatio/perustietoa/Yritysvastuu/Taloudellinen-vastuu

LIITTEET

Liite 1. Helsingin Pörssin suuret yritykset (Lähde: NASDAQ OMX Group)

Nimi	**Kotipaikka**	**Toimiala**
Cargotec Oyj	Suomi	Teollisuustuotteet
Elisa Oyj	Suomi	Tietoliikennepalvelut
Fiskars Oyj Abp	Suomi	Kulutustavarat ja -palvelut
Fortum Oyj	Suomi	Yhdyskuntapalvelut
Kemira Oyj	Suomi	Perusteollisuus
Kesko Oyj	Suomi	Päivittäistavarat
KONE Oyj	Suomi	Teollisuustuotteet
Konecranes Oyj	Suomi	Teollisuustuotteet
Metso Oyj	Suomi	Teollisuustuotteet
Neste Oil Oyj	Suomi	Energia
Nokia Oyj	Suomi	Informaatioteknologia
Nokian Renkaat Oyj	Suomi	Kulutustavarat ja -palvelut
Nordea Bank AB FDR	Ruotsi	Rahoitus
Orion Oyj	Suomi	Terveydenhuolto
Outokumpu Oyj	Suomi	Perusteollisuus
Outotec Oyj	Suomi	Teollisuustuotteet
Pohjola Pankki Oyj	Suomi	Rahoitus
Rautaruukki Oyj	Suomi	Perusteollisuus
Sampo Oyj	Suomi	Rahoitus
Sanoma Oyj	Suomi	Kulutustavarat ja -palvelut
Stockmann Oyj Abj	Suomi	Kulutustavarat ja -palvelut
Stora Enso Oyj	Suomi	Perusteollisuus
Talvivaaran Kaivososakeyhtiö	Suomi	Perusteollisuus
TeliaSonera AB	Ruotsi	Tietoliikennepalvelut
Tieto Oyj	Suomi	Informaatioteknologia
UPM-Kymmene Oyj	Suomi	Perusteollisuus
Wärtsilä Oyj Abp	Suomi	Teollisuustuotteet
YITOyj	Suomi	Teollisuustuotteet

Liite 2. Helsingin Pörssin suuret suomalaiset yritykset toimialan mukaan lajiteltuna (Lähde: NASDAQ OMX Group)

Toimiala	**Nimi**
Energia	Neste Oil Oyj
Informaatioteknologia	Nokia Oyj
Informaatioteknologia	Tieto Oyj
Kulutustavarat ja -palvelut	Fiskars Oyj Abp
Kulutustavarat ja -palvelut	Nokian Renkaat Oyj
Kulutustavarat ja -palvelut	Sanoma Oyj
Kulutustavarat ja -palvelut	Stockmann Oyj Abj
Perusteollisuus	Kemira Oyj
Perusteollisuus	Outokumpu Oyj
Perusteollisuus	Rautaruukki Oyj
Perusteollisuus	Stora Enso Oyj
Perusteollisuus	Talvivaaran Kaivososakeyhtiö
Perusteollisuus	UPM-Kymmene Oyj
Päivittäistavarat	Kesko Oyj
Rahoitus	Pohjola Pankki Oyj
Rahoitus	Sampo Oyj
Teollisuustuotteet	Cargotec Oyj
Teollisuustuotteet	KONE Oyj
Teollisuustuotteet	Konecranes Oyj
Teollisuustuotteet	Metso Oyj
Teollisuustuotteet	Outotec Oyj
Teollisuustuotteet	Wärtsilä Oyj Abp
Teollisuustuotteet	YITOyj
Terveydenhuolto	Orion Oyj
Tietoliikennepalvelut	Elisa Oyj
Yhdyskuntapalvelut	Fortum Oyj

Liite 3. Helsingin Pörssin suurten suomalaisten yritysten taloudelliset tavoitteet ja taloudellisen vastuun tavoitteet toimialan mukaan jaoteltuna

Energia		
Neste Oil		
Taloudellisen vastuun tavoitteet		
Mitä tavoittelimme?	**Miten onnistuimme?**	**Mitä seuraavaksi?**
- Kannattava kasvu jatkamalla Singaporen, Rotterdamin ja Bahrainin kasvuhankkeita -Sisäisen tehokkuuden parantaminen muun muassa edistämällä edellisvuonna alkanutta säästöohjelmaa - Taloudellinen lisäarvo eri sidosryhmille	-Saavutimme vuodelle 2010 asetetut säästötavoitteet -Jatkoimme kasvuhankkeita Singaporessa, Rotterdamissa ja Bahrainissa Toteutimme Porvoossa historian laajimman huoltoseisokin -Maksoimme omistajille osinkoina noin 64 miljoonaa euroa	-Jatkamme Rotterdamin ja Bahrainin kasvuhankkeita tavoitteenamme käynnistää kumpikin laitos vuoden 2011 aikana -Jatkamme perusliiketoimintojen kehittämistä, jotta turvaamme kilpailukykymme ja pystymme maksimoimaan taloudellisen tuloksen myös tulevaisuudessa
Taloudelliset tavoitteet		
Tavoitteet vuonna 2010	**Toimenpiteet ja saavutukset**	**Tavoitteet vuodelle 2011**
Nostaa keskimääräisen sijoitetun pääoman tuottoa verojen jälkeen (ROACE) vähintään 15 % tasolle.	ROACE = 4,6 %	Jatkaa työskentelyä vähintään 15 % ROACE-tason saavuttamiseksi.
Säilyttää velan osuus kokonaispääomasta (leverage) 25–50 % tasolla	Velan osuus kokonaispääomasta = 42,6 %	Alle 50 % tason säilyttäminen.
Jakaa osinkona vähintään kolmannes vertailukelpoiseen liikevoittoon perustuvasta tilikauden tuloksesta	Yhtiön hallitus esitti, että vuodelta 2010 osinkoa maksettaisiin 90 miljoonaa euroa eli 0,35 euroa osakkeelta (54 % vertailukelpoiseen liikevoittoon perustuvasta tilikauden tuloksesta)	Jakaa osinkona vähintään kolmannes vertailukelpoiseen liikevoittoon perustuvasta tilikauden tuloksesta.
Informaatioteknologia		
Nokia		
n/a		
Tieto		
Pitkän aikavälin taloudelliset tavoitteet	Kasvaa orgaanisesti nopeammin kuin yhtiön keskeiset markkinat. Kasvustrategiaa tuetaan yritysostoilla. Liikevoitto (EBIT) yli 10 % liikevaihdosta	
Pääomarakenteeseen ja	Nettovelkaantumisaste 40	

osingonmaksuun liittyvät tavoitteet	% Osingonmaksu noin 50 % tilikauden tuloksesta mukaan lukien kertaluonteiset erät. Vuotuinen osingonmaksu riippuu kuitenkin yhtiön taloudellisesta tilanteesta ja investointitarpeista. (Tieto 2011C.)	
Kulutustavarat ja -palvelut		
Fiskars		
n/a		
Nokian Renkaat		
n/a		
Sanoma		
	Tavoite	
Liikevoitto-% *	12	
Nettovelka/EBITDA	<3,5	
Omavaraisuusaste, %	35 - 45	
Velkaantumisaste, %	<100 %	
Käyttöomaisuus-investoinnnit/vuosi, milj. euroa	<100	
Liikevaihdon kasvu, %	Nopeampi kuin BKT:n kasvu Sanoman päämarkkinoilla	
Kuluttajille suunnatun verkkoliiketoiminnan tuotot	240 milj. euroa vuoteen 2012 mennessä	
Osinko tuloksesta, %	Jakaa osinkoina yli puolet konsernin tilikauden tuloksesta	
Stockmann		
	Tavoite	
Sijoitetun pääoman tuotto	vähintään 20 %	
Liikevoitto % liikevaihdosta	vähintään 12 %	
Myynnin kasvu	markkinoita nopeammin	
Omavaraisuusaste	vähintään 40 %	
Perusteollisuus		
Kemira		
	Tavoite	
Kasvu liikevaihdossa	Kypsät markkinat > 3% Kehittyvät markkinat > 7%	
Liikevoitto (EBIT), % liikevaihdosta	> 10 %	
Rahavirta investointien ja osinkojen jälkeen	> 0 milj.€	

Velkaantumisaste	< 60%	
Outokumpu		
	Tavoite	
Kasvu	Jatkaa markkinoita nopeampaa kasvua	
Sijoitetun pääoman tuotto -%	Yli 13 % ja aina kilpailijoita parempi	
Velkaantumisaste	alle 75 %.	
Rautaruukki		
	Tavoite	
Vertailukelpoinen liikevaihdon kasvu, %	>10%	
Vertailukelpoinen liikevoitto liikevaihdosta, %	>15%	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	>20%	
Nettovelkaantumisaste, %	~60%	
Stora Enso		
	Tavoite	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	13 % suhdannekierron aikana	
Velkaantumisaste	pienempi tai yhtäsuuri kuin 0.8	
Osingonjako		
Osingonjakosuhde, %	50 %	
Talvivaara		
n/a		
UPM-Kymmene		
Taloudellisen vastuun tavoitteet		
	Mittarit	**Tavoite**
KANNATTAVUUS Omistaja-arvon luominen	Liikevoitto-% Oman pääoman tuotto Velkaantumisaste	Liikevoitto yli 10% Oman pääoman tuotto ylittää vähintään 5 prosenttiyksiköllä 10 vuoden riskittömän sijoituksen tuoton Velkaantumisaste alle 90 %
HALLINNOINTI Selkeät vastuut ja ohjeiden noudattaminen	Konsernin johtamisjärjestelmä Toimintaohje (Code of Conduct)	Toimintaohjetta koskevaa koulutusta ja seurantaa kehitetään edelleen
Päivittäistavarat		

Kesko		
	Tavoite	
Liikevaihdon kasvu	Markkinoita nopeampi kasvu	
Oman pääoman tuotto, %	12 %	
Sidotun pääoman tuotto,%	14 %	
Korolliset nettovelat/ käyttökate	< 3	
Omavaraisuusaste, %	40–50 %,	
Taloudellinen lisäarvo	Sisäisenä mittarina kasvava positiivinen taloudellinen lisäarvo	
Osinkopolitiikka	Kesko Oyj jakaa osinkona vähintään 50 % osakekohtaisesta tuloksesta ilman kertaluonteisia eriä yhtiön rahoituksellinen asema ja toimintastrategia kuitenkin huomioon ottaen	
Rahoitus		
Pohjola Pankki		
	Tavoite	
Konserni Oman pääoman tuotto käyvin arvoin, % Tier 1 -vakavaraisuus, %	 13 % > 9,5	
Pankkitoiminta Operatiivinen kulut/tuotot -suhde, %	 < 40	
Vahinkovakuutustoiminta Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, % Operatiivinen liikekulusuhde, % Vastuunkantokyky (Solvenssisuhde), %	 92 < 20 70	
Varainhoito Operatiivinen kulut/tuotot -suhde, %	 < 50	
Luottoluokitustavoite AA-tasoinen luokitus	Vähintään kahdelta luottoluokittajalta AA-tasoinen luottoluokitus	
Osinkopolitiikka Osinko tilikauden tuloksesta, %	Vähintään puolet tilikauden tuloksesta edellyttäen, että vakavaraisuus (Tier1) on vähintään 9,5 %	
Sampo		

	Tavoite	
IF – painopisteenä under-writing • RoE-% • yhdistetty kulusuhde	17,5 % < 95 %	
Sampo Oyj- omistaja-arvon luominen • osinko, % tuloksesta	50 %	
Mandantum Life – painopisteenä sijoitussi-donnainen vakuuttaminen • RoE-%	17,5 %	
Teollisuustuotteet		
Cargotec		
	Tavoite	
Liikevaihdon vuotuinen kasvu	yli 10 % (mukaan lukien yritysostot)	
Liikevoittomarginaalin nos-taminen	10 %:iin	
Nettovelkaantumisaste (gearing)	alle 50 % (yli syklin)	
Osinko	30-50 % osakekoh-taisesta tuloksesta	
KONE		
	Tavoite	
Kasvu	Markkinoita nopeampi kasvu	
Kannattavuus	Liikevoittomarginaali 16 %	
Rahavirta	Parantunut käyttöpää-oman kierto	
Konecranes		
	Tavoite	
Kannattavuus	10 % liikevoittomarginaali yli syklin	
Kasvu	Visiona tavoitella 30 % maailmanlaajuista mark-kinaosuutta. Visiolle ei ole asetettu aikatavoitetta ja se pohjautuu sekä or-gaaniseen että yritysosto-jen kautta saavutettavaan kasvuun.	
Pääomarakenteen hallinta	Ei numeerista tavoitetta pääomarakenteelle mutta optimaalisen pitkän aika-välin nettovelkaantu-misasteen (korollinen nettovelka / oma pääoma)	

	on arvioitu olevan 50-80 %. Kuitenkin lyhyellä aikavälillä nettovelkaantumisaste voi myös olla tätä vaihteluväliä korkeampi tai alhaisempi.	
Metso		
	Tavoite	
Kasvu	Keskimääräinen vuosittainen liikevaihdon kasvu yli 10 % Kasvu saavutetaan sekä orgaanisesti että arvoa lisäävien, täydentävien yritysostojen kautta.	
Kannattavuus	Parantaa EBITA (tulos ennen rahoituseriä, veroja ja aineettoman käyttöomaisuuden poistoja) vuosittain saavuttaa yli 12-prosentin EBITA-marginaali sitoutuneen pääoman tuotto (ROCE-%) ennen veroja yli 25 prosenttia.	
Kassavirta	Kassavirtasuhde (cash conversion, vapaa kassavirta / nettotulos) yli 100 prosenttia	
Pääomarakenne	Keskeiset taloudellista kehitystä kuvaavat luvut; pääomarakenne ja kassavirta, tukevat vakaata luottoluokitusta (solid investment grade)	
Osinkopolitiikka	Vuosittainen osinko vähintään 50 % osakekohtaisesta tuloksesta tai muilla keinoin palauttaa pääomaa (omien osakkeiden takaisinosto-ohjelma tai -lunastus).	
Outotec		
	Tavoite	
Kasvu	Markkinoita nopeampi kasvu, mikä tarkoittaa keskimäärin 10-20 prosentin vuosittaista liikevaihdon kasvutavoitetta.	
Kannattavuus	Operatiivisen liiketoiminnan liikevoitto keskimäärin 10 prosenttia liikevaihdosta ilman kertaeriä ja yritysostojen hankintameno-	

	jen allokointeihin liittyviä poistoja	
Tase	Tavoitteena säilyttää vahva tase, mikä tuo joustoa toimintaan ja mahdollistaa yritysostot.	
Wärtsilä		
	Vanha tavoite	**Uusi tavoite**
Liikevaihto	Keskimääräinen vuotuinen liikevaihdon kasvutavoite 6-7% yli suhdannesyklin. Ship Powerja Power Plants – liiketoimintojen kasvutavoite 4% ja Servicesliiketoiminnan 10-15%.	Tavoitteena kasvaa nopeammin kuin maailman BKT
Kannattavuus	Liikevoittotavoite (EBIT%) 8-10 % +/- 2 % liikevaihdosta yli suhdannesyklin.	Liikevoittotavoite (EBIT%) on 14% suhdannesyklin huipulla. Jopa syklin pohjalla tavoitteena on säilyttää yli 10 %:n liikevoitto.
Pääomarakenne	Omavaraisuustavoite 35-40 %.	Säilyttää alle 50 %velkaantumisaste.
Osinko	Jakaa 50 % toiminnallisesta osakekohtaisesta tuloksesta osinkona.	Jakaa 50% osakekohtaisesta tuloksesta osinkona.
YIT		
Taloudellisen vastuun mittarit		
Tavoitteet	**Keinot ja käytännöt**	**Mittarit**
Kasvamme kannattavasti ja kehitämme toimintaamme pitkäjänteisesti Taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristövastuu tukevat toisiaan Noudatamme kaikessa toiminnassamme korkeaa liiketoimintaetiikkaa Panostamme asiakastyytyväisyyteen Kannamme vastuun ratkaisujemme ja palveluidemme laadusta ja turvallisuudesta	Taloudellisille tunnusluvuille on asetettu strategiset tavoitetasot Hyvä tulos reilulla pelillä: Pitkäjänteinen toiminta edellyttää henkilöstön hyvinvoinnin ja ympäristön huomioimista Noudatamme konsernin laajuisia eettisiä ohjeita ja puutumme aktiivisesti väärinkäytöksiin Kehitämme jatkuvasti palvelujamme, ratkaisujamme sekä asiakaspalveluamme	Liikevaihdon keskimääräinen vuosikasvu Sijoitetun pääoman tuotto Operatiivinen kassavirta investointien jälkeen Omavaraisuusaste Osingonjako Suorat taloudelliset vaikutukset sidos-ryhmille Asiakastyytyväisyys: tutkimukset yksikkötasolla
Terveydenhuolto		
Orion		
Taloudelliset tavoitteet	**Pääasialliset keinot tavoitteiden saavuttamiseksi**	

Konsernin taloudellisen vakauden varmistaminen Pohjan luominen pidemmän aikavälin kannattavalle kasvulle.:	Liikevaihdon ja liikevoiton orgaanisen kehityksen parantaminen tuote-, tuotteisto- ja yritysostojen avulla Toiminnan tehokkuuden parantaminen ja kustannusten hallinta Rahoitusaseman säilyttäminen vakaana, jolloin omavaraisuusaste pidetään vähintään 50 % tasolla.	
Tietoliikennepalvelut		
Elisa		
	Tavoite	
Liikevaihdon kasvu	Toimialaa parempi	
Käyttökatemarginaali	Yli 35 %	
Käyttöomaisuusinvestoinnit/liikevaihto	Enintään 12 %	
Nettovelka/käyttökate	1.5-2.0x	
Omavaraisuusaste	> 35 %	
Yhdyskuntapalvelut		
Fortum		
	Tavoite	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	12 %	
Oman pääoman tuotto, %	14 %	
Pääomarakenne: nettovelka/käyttökate	noin 3	